

(29)

Απρίλιος 2011

stachtes.stratosfountoulis.com

i) αγριολόγος...(ο): [μέσα από τα ωραία χέρια της κυρίας Σουάν](#) ii) **Κριτική Βιβλίου** Δημήτρης Αθηνάκης: [Albert Camus, Μια ζωή](#) iii) **Μαρία Πετρίτση:** [ΚΛΑΚ](#) φιλμ iv) **Κριτική Βιβλίου** Διονύσης Ν. Μουσμούντης [Ισχυρή Μαρτυρία](#) v) Κώστας Λάρμος: [Αμυμώνη \(Λέρνη\)](#) vi) Νατίλιν Περηγήσεις [Νταβίντ Γκρόσμαν, Η μνήμη του δέρματος](#) vii) **Έτος Παπαδιαμάντη:** [Στρίγγλα Μάννα](#) viii) **Ελληνομνήμων:** [Βαρδάλαχος Κωνσταντίνος \(1775 - 1830\)](#) ix) **Έτος Ελύτη:** [Οι Κλεψύδρες τους Αγνώστου](#) x) **Δοκίμιο.** Κώστας Κουτσορτέλης: [Εικόνες του ελληνισμού](#) xi) **Η Στήλη του Poiein.gr** Δημήτρης Θ. Γκότσης, [«τα άλλα Τείχη και το άλλο Επίρρημα του Κ. Π. Καβάφη»](#) xii) **Μεταφράσεις Γιώργου Κεντρωτή:** [Josè Angel Buesa](#) xiii) [Μαρία Θεοφιλάκου](#) xiv) [Λευτέρης Πανούσης](#) xv) [Έλενα Μίαρη](#) xvi) [Ανδρέας Καπανδρέου](#) xvii) [Γιάννης Λειβαδάς](#) xviii) [Γιώργος Ρωμανός](#) xix) [Πάνος Ζώης](#) xx) [Χριστιάνα Αβρααμίδου](#) xxi) [Γιώργος Ν. Μανέτας](#) xxii) [Δημήτρης Τρωαδίτης](#) xxiii) [Ιριδα Κούτσα](#) xxiv) Τους *συντελεστές και συνεργάτες* του e-περιοδικού θα τους βρείτε [εδώ Α-Κ](#) και [εδώ Λ-Ω](#), η παρουσίαση είναι αλφαβητική. *Μπορείτε να στέλνετε να κείμενά σας (δεκτά ΜΟΝΟ σε word) στο stachtes@gmail.com*

[αρχή σελίδας](#)

α γ ρ ι μ ο λ ό γ ο ς...(ο)

Μέσα από τα ωραία χέρια της κυρίας Σουάν

Ο Μαρσέλ Προυστ στοχάζεται πάνω στο ζήτημα της καλλιτεχνικής δημιουργίας επιλέγοντας για πολλοστή φορά τη μουσική φράση της Σονάτας του Βιντέιγ, το λάιτ μοτίφ (κι ας μην αναφέρεται) που διατρέχει το δεύτερο κυρίως μέρος του «Στον ίσκιο των ανθισμένων

κοριτσιών», και· ενώ έχει δει τον ίδιο τον Βιντέϊγ να παίζει (μετέπειτα στο έργο), ξεκινά το στοχασμό για τη μεγάλη Τέχνη μέσα από «τα ωραία χέρια» της κυρίας Σουάν «καθώς πρόβαλλαν απ' τα ροζ ή άσπρα μανίκια», χωρίς καθόλου να ενοχληθεί από την προφανώς ερασιτεχνική της εκτέλεση, αγνοεί τον εκτελεστή του έργου και· χωρίς να αναφέρει τους λόγους που το κάνει αυτό –όπως κάνουν πάντα οι μεγάλοι δημιουργοί που αφήνουν το ίδιο το έργο «να μιλήσει», στέκεται στην Ουσία, κι ενώ συχνά δεν ξεχωρίζεις τίποτα για το ποιόν του έργου – τονίζει, όχι χωρίς λόγο, ότι «αν είναι μια μουσική κάπως πολύπλοκη που την ακούς για πρώτη φορά [...] αν πραγματικά δεν είχαν, καθώς νόμισαν, τίποτα ξεχωρίσει στην πρώτη ακρόαση, η δεύτερη κι η τρίτη δε θα 'ταν διαφορετικές από την πρώτη και δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να καταλάβουν κάτι περισσότερο στη δεκάτη»... με αυτό τον απλό τρόπο ο Προυστ καταγράφει με απλότητα την πολυπλοκότητα του συλλογισμού του· βουτώντας βαθύτερα στην Ουσία, καταλήγει: «Πιθανότατα αυτό που λείπει την πρώτη φορά δεν είναι η κατανόηση *αλλά η μνήμη*» (υπογράμμιση δική μου). Ο Προυστ επισημαίνει μέσα σε λίγες μόνο αράδες τον καταλυτικό ρόλο του ασυνείδητου που ο μεγάλος βαθυστόχαστος ψυχίατρος-αναλυτής Σίγκμουντ Φρόυντ για χρόνια μελέτησε προσδιορίζοντάς το και επιστημονικά. Η Μνήμη (του ακούσματος ή της θέασης) ενός έργου τέχνης, μας προσφέρει την Ανάμνηση, διότι «Απ' αυτές τις πολλαπλές εντυπώσεις η μνήμη δεν είναι σε θέση να μας δώσει αμέσως την ανάμνηση [...] Η ανάμνηση γεννιέται μέσα της σιγά-σιγά και απέναντι σε έργα ακουστά δυο ή τρεις φορές, είμαστε σαν το γυμνασιόπαιδο που ξαναδιάβασε πολλές φορές πριν αποκοιμηθεί ένα μάθημα που νόμιζε πως δεν ήξερε και που το απαγγέλει απ' έξω την επαύριο». Η επαναλαμβανόμενη αφηγηματικότητα ενός θέματος μπολιάζει νου κι αισθήσεις, αποθηκεύει ψήγματα ζωής, μνήμης. Πόσοι και πόσο εκμεταλλεύτηκαν τη φοβερή αυτή ουσία του ασυνείδητου, από τους δημοκρατικούς ή δικτατορικούς Γκαίμπελς έως τη σύγχρονη μεταμάρκετινγκ διαφημιστική/προπαγανδιστική αφήγηση του *storytelling* είναι μια άλλη υπόθεση, ενός άλλου θέματος, έξω από το αγκάλιασμα της ευαισθησίας μας –όπως θα έλεγε (και είπε) ο Προυστ- που είναι και ο στόχος αυτού του κειμένου που καταθέτω ως αναγνώστης. Τελειώνοντας, (επαν)έρχεται στο νου η τρεμάμενη, κομψή, άγαρμπη, φάλτσα φωνή -όπως «τα ωραία χέρια» της κυρίας Σουάν- της Ζωής Φυτούση στο χατζιδακικό «Φέρτε μου ένα μαντολίνο». Το άτιμο, δεν φεύγει απ' τη μνήμη.

[Copyright©Στράτος Φουντούλης](#). Βρυξέλλες, Φεβρουάριος 2011.

[αρχή σελίδας](#)

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Στρίγγλα Μάννα

Πώς το είχε πάθει, να καταντήσει σχεδόν τρελός, κανείς δεν ήξευρεν. Άλλοι έλεγαν ότι του είχε προέλθει από έρωτα· άλλοι έλεγαν ότι, όταν υπηρετεί ως κληρούχος εις το πολεμικόν ναυτικόν, ο κυβερνήτης τού πλοίου, διά μικρόν πταίσμα τού είχεν επιβάλη υπερμέτρως σκληράν και βάρβαρον τιμωρίαν· άλλοι έλεγαν ότι η ίδια η μάνα του τον είχε τρελάνη, με τις στριγγλιές και με τις βλασφήμιες της.

Επήγαινε ανάμεσα για χταπόδια ή για ψάρια με τις βάρκες. Αν του έδιδαν μερίδιον από την άγραν, το έπαιρνε, αν δεν του έδιδαν, δεν εξήτει. Η μητέρα του έτρεχε με τις φωνές εις τα σπίτια των ψαράδων, κ' εξητούσε διά της βίας το μερίδιον· εφώναζεν ότι αδικούσαν το παιδί της — ο Θεός κ' η γης να τους εύρη! Η γυναίκα του βαρκάρη με όρκους διεμαρτύρετο ότι δεν έβγαλεν ο άνδρας της ψάρια· ούτε γαρίδα! Η μητέρα του Ζάχου δεν τα είστευεν αυτά, επειδή πολλάκις είχε καή η γούνα της!

Αυτή η ίδια τον εβίαζε να πηγαίνη με τις βάρκες· αυτή τον ηνάγκαζε να πάη να σκάψη τ' αμπέλι — γιατί δεν είχε να πληρώση μεροκάματα· αυτή τον υπεχρέωνε να κάμνη όλες τις δουλειές. Εκείνος υπέκυπτεν εις την θέλησίν της την υπερτέραν, ως να ήτον ακόμη παιδίον. Και ήτον ως εικοσιπέντε ετών. Τον περισσότερον καιρόν, όταν δεν είχε δουλειά, ή όταν δεν του είχαν εύρη δουλειά η μητέρα του, τον επερνούσε καθηήμενος επάνω εις μίαν πεζούλαν, αντικρύ εις το παραθυράκι της κουζίνας του νέου δημάρχου. Ο νέος δήμαρχος ήτον άγαμος, και είχεν αναλάβη υπό την σκέπην των πτερύγων του την δασκάλισσαν, ως ξένην και απροστάτευτον νέαν, ήτις εκατοικούσεν αντικρύ της οικίας του από τον επάνω δρόμον, παράλληλον της παραθαλασσίας αγοράς, προς την οποίαν έβλεπεν από την άλλην πλευράν η οικία τού δημάρχου. Εκεί, κάτω από τα παράθυρα της νεαρής δασκάλας και αντικρύ της δημαρχικής οικίας, εκάθητο ο Ζάχος μονοτόνως επί ώρας, κ' έπαιζε μονότονους ήχους, σχεδόν άνευ ρυθμού και μέλους με το μπουζούκι του. Εκεί, το δειλινόν θερινής ημέρας, έμελε το άσμα·

<i>Κρέμετ'</i>	<i>η</i>	<i>καπότα</i>	<i>στην</i>
<i>αλυγαριά·</i>	<i>ντέρτι</i>	<i>και</i>	<i>μαράζι</i>
<i>κι' αναπαραδιά!</i>			

Με το άσμα τούτο, και αν εξήτει να ελκύση την προσοχήν των νεαρών γειτονισσών, ακριβή συνείδησιν δεν είχε του πράγματος αλλά μάλλον, Σαούλ άμα και Δαυίδ εις τον εαυτόν του, προσπάθει διά της μουσικής ταύτης να διασκεδάση την ιδίαν τρέλαν του.

Πλην τότε, καθώς είχεν αρχίσει να τονίζη το άχαρι άσμα, μόλις παρήρχοντο ολίγα λεπτά, και ηκούετο φοβερά οξεία φωνή από το πέραν μπαλκόνι, από την άκρην της σειράς, πέντε ή εξ σπίτια πάρα-πέρα, προς το δυτικόν μέρος.

— Ε! σκασμός! ...έλα γλήγορα!... Η βάρκα καρτερεί...

Ο Ζάχος καταρχάς δεν έδιδε προσοχήν, ή μάλλον δεν αντελαμβάνετο ευκρινώς, κ' εξηκολούθει να παίξη το μπουζούκι του. Ήτο δειλινόν, και ήτον γλυκεία δροσίτσα εις το μπογάζι εκείνο του δρομίσκου. Με το άσμα του εβανκάλιζε τον μεσημβρινόν ύπνον τής δασκάλας, ήτις είχε κάμη εξετάσεις και απήλαυε την άνεσιν των διακοπών, και με το άσμα του, ως με κέλευσμα, συνώδευε τα πλουσίματα των πιάτων, τα σφουγγαρίσματα, και όλα τ' ανεβοκατεβάσματα της Αμέρσας, της θεραπεινίδος του δημάρχου, η οποία ξυπόλυτη, ξεσκούφωτη, ξεκάλτσωτη, έκαμνε

τις δουλειές της, και δεν φαίνεται να δίδη προσοχήν εις το άσμα και εις τον τραγουδιστήν. Κατεδέχεται μόνον να γελά ενίοτε, όταν άλλες γειτόνισσες επείραζαν διά λόγων τον Ζάχον. Αυτή δεν του είχεν αποτείνη ποτέ τον λόγον.

– Αχ! Ζάχο μου, Ζάχο! έλεγεν η Ακριβω η Ανυφαντίνα. «Όποιος θέλη ν' αγαπήση, θέλει να χασομερήση! ...». Κ' εσένα, πού σ' αφήνει να χασομερήσης η προκομμένη η μάνα σου!

Δευτέρα φωνή ήρχετο από το πέραν μπαλκόνι. Η Ζωγάρα, η μητέρα του Ζάχου, εξηκολούθει να φωνάζη:

– Βρε συ, τίνος το λέω;... Θα τσακιστής από κει γλήγορα ή θα 'ρθω να σου κάμω τα μούτρα σου... μαύρα σαν το μπουζούκι!...

Ο Ζάχος εις απάντησιν εγέλα τον γέλωτά του, τον σκαιόν και θλιβερόν. Η φωνή της μητρός του δεν επενήργει επ' αυτού μακρόθεν. Αλλ' η παρουσία της πλησίον ήτον εξόχως επιβάλλουσα.

Ήτον Αύγουστος μην, καιρός που λαμβάνουν τα μέτρα τους οι άνθρωποι, όσοι μιμούνται τον μύρμηκα, όχι τον τέττιγα, και θέλουν να ξεχειμωνιάσουν. Η Ζωγάρα είχε διαθέσει ήδη τον υιόν της, τον είχαν ενουικιάσει, τον είχε βάλη εις αγώγι. Μεγάλες βάρκες θα έπλεαν προς ξύλευσιν και μεταφορά καυσόξυλων ανά τας έρημους ακρογιαλιάς, μακράν του λιμένος, κάτω από τους πευκώνας και τους δρυμούς της νήσου. Εις μίαν απ' αυτές τις βάρκες η Ζωγάρα είχε στρατολογήσει τον Ζάχον. Της εχρειάζοντο καυσόξυλα διά τον χειμώνα.

Σαν είδεν η Ζωγάρα, ότι ο υιός της είχε κωφεύσει εις τας δύο προσκλήσεις της, επήρε μίαν μακράν στραβολέκαν ή μαγγούραν την οποίαν είχε διά στήριγμα εις τας εκδρομάς της ανά τους αγρούς —χρησιμεύουσαν προσέτι και διά να φθάνη τα σύκα εις τα ξεκλώναρα των δένδρων, των ιδικών της, καθώς και των γειτονικών, όσα ευρισκόμενα παρά το σύνορον εσκιάζον το αμπέλι το ιδικόν της— και κατέβη εις τον δρόμον. Ολίγα βήματα, κ' ευρέθη πλησίον του Ζάχου.

– Γκρεμοτσακίσου τώρα, κ' άφσε το μπουζούκι σου! ... Να κάθωνται τρεις νομάτοι να σε καρτερούν εσένα! ... Θα πας για ξύλα, τώρα, είπαμε!... Αυτό δα είνε κοντά στο νου!...

Ο Ζάχος, σαν είδε την μητέρα του, είδε και την μαγγούραν, ήκουσε και την φωνήν της πλησίον εκεί, εσηκώθη, επήρε το μπουζούκι του, κ' έφυγε τρέχων. Επήγε στο σπίτι, εφόρεσε τα ρούχα «της φωτιάς», επήρε το ζεμπίλι του και τα εφόδια και τα σύνεργα, αξίνην και κλαδευτήρι κτλ. , τα οποία είχαν έτοιμα η μάνα του, κ' επήγε να της φέρη ξύλα διά να ζεσταίνεται τον χειμώνα.

Έλεγαν πως τον είχε τρελάνει η μάνα του!... Αυτό το παιδί τής είχε μείνη μόνον... Δύο άλλοι υιοί της είχαν ξενιτευθή εις την Αμερικήν, εις τον Ειρηνικόν Ωκεανόν, εις την Πολυνησίαν... Είχε στείλη γράμματα εις προξένους και εις αρχάς, εις τας αστυνομίας των αμερικανικών πόλεων του Σικάγου και της Φιλαδελφείας... Δύο ή τρεις άλλοι «σουρτούκιδες», υιοί άλλων μητέρων, είχαν ανευρεθή άλλοτε με τον τρόπο αυτόν. Αλλ' οι υιοί οι δικοί της δεν ανεκαλύφθησαν πουθενά. «Μήτε γράμμα μήτε απολογία». Ούτε φωνή ούτε ακρόασις.

Ο κόσμος έλεγεν, ότι αυτή με την αστοργίαν της τους είχεν αποξενώσει, αυτή τους είχε κάμη να σουρτουκέσουν. Είχε δύο θυγατέρας, και ήτον χήρα, και οι υιοί της την είχαν παραιτήσει, κ'

έκλαιε και ωδύρευτο, κ' «εψηλώνεν ο νους της»! ...Πώς θα τας υπανδρεύση, πώς θα τας αποκαταστήση! ... Και τας εβλασφήμει, και τας κατηράτο, να μην είχαν ποτέ γεννηθή, να μη σώσουν να πάνε παραπάνω!...

Και τας υπάνδρευσε καλά... Τας εστόλισε και τας εστεφάνωσε, την μίαν κατόπιν της άλλης... και τας εσκέπασε και τας εκουκούλωσε με το χώμα... «Πήραν την πλάκα πεθερά», πήραν το μνήμα προίκα, το μαύρο χώμα σύντροφο!...

Τα δύο κορίτσια, ως φαίνεται, είχαν γείνη φθισικά, και απέθαναν όπως είχαν γεννηθή η μία δεκαοκτώ μήνας κατόπιν της άλλης... Κ' έτσι η μάνα τους δεν είχε πλέον καϋμόν, πώς θα τας υπάνδρευεν...

Έλεγεν ο κόσμος ότι αυτή τας είχε ψωμοφάγη με την γρίνια, με τη στριγλιά της, με τις βλασφημίες και τις κατάρεις... Κ' αι δύο κόραι ετάκησαν κ' εμαράνθησαν, κ' εκοιμήθησαν βαθειά εις τον τάφον, και δεν ήτο φόβος πλέον να της ζητήσουν προικιά! ... Κι' αυτή τας εμακάριζε, διότι επήγαν, αθώες, εις τον Παράδεισον.

Της είχε μείνη μόνον αυτός ο υιός, ο Ζάχος, τον οποίον αυτή ωνόμαζεν «ο ζουρλός, ο αχαΐρευτος!» Και τον έστελλε διά να κάμνη όλας τας αγγαρείας, και να της φέρη και ξύλα.

Α! αυτός ποτέ δεν θα της εζήτει προικιά.

Η μόνη προίκα του ήτον αυτό το μπουζούκι, με το οποίον, μελαγχολικός Σαούλ, άχαρις Δαβίδ, διεσκέδαζε την τρέλαν του... Πλεια αυτό το έρμο το μπουζούκι η μάνα του το είχεν «αγκάθι στα μάτια της», κ' εσκέπτετο καμμίαν ημέρα να του το πετάξη, να το σφενδονήση εκεί που, αν ήθελε, ας επήγαινε να το εύρισκε!

Επίστευεν ότι αυτό εμπόδιζε τον Ζάχον να είνε προκομμένος, και τον έκαμνε ανίκανον να εκτελή όλας τας αγγαρείας που ήθελεν αυτή.

Το είχε κρύψει μίαν φοράν ή δύο. Εδίσταζε να το πετάξη όλως διόλου, ή να το σπάση και να το καταστρέψη... Ίσως να ήτο καλόν διά την Κυριακήν και τας εορτάς· όχι να κάθεται τας καθημερινάς το δειλινόν την ώραν που η Εύα εκρύβη εις τον Παράδεισον σαν εκροτίσθη με τ' αυτιά της – και να τραγουδή την «καπότα στην αλυγαριά» αντικρύ στα παράθυρα τού δημάρχου, διά να γελούν μαζί του η δασκάλισσα, κ' η Ακρίβω η Ανυφαντίνα, κ' η Αμέρσα, κ' ο ίδιος ο δήμαρχος! Το είχε κρύψει, λοιπόν, (διά να μην το παρακάνη) κάτω εις το κατώγι του σπιτιού, την μία φοράν μέσα εις ένα πιθάρι άδειο, με σπασμένον στόμιον, και το στόμιον το εκάλυψε μ' ένα κόσκινον· την άλλην φορά ανάμεσα εις τα καυσόξυλα, υποκάτω εις τον σοφάν, εις το σκότος και εις την υγρασίαν.

Αλλά και την μίαν και την άλλην φορά ο Ζάχος έψαξε, το ηύρε, εγέλασε μέγαν γέλωτα παράφρονος χαράς· το επήρεάλιν, και της έφυγε, και ήρχισε «να το ρίχνη έξω», και να τραγουδή την «καπότα στην αλυγαριά».

Τέλος την ημέρα εκείνην κατώρθωσεν αυτή να τον φέρη εις θεογνωσίαν, και τον εκατάφερε να πάη να της κουβαλήση καυσόξυλα, διά να έχη να ζεσταίνεται τον χειμόνα.

Σιμά εις όλα τ' άλλα, ο κόσμος την είχε διά «γρουσουζα» διά «γουρνοπόδαρη». Ήτον απαισία. Άμα επρόκειτο ν' αποπλεύση καμμία βάρκα ή κανένα καΐκι και ο караβοκύρης ή οι σύντροφοι την συνήντων εις τον δρόμον, εγύριζαν οπίσω και ανέβαλλον την αναχώρησιν.

Όταν συνοδία τις ήτον ετοιμή ν' αναχωρήση εις εξοχικήν εκδρομήν, και την εύρισκε καθ' οδόν, έμενε, δεν ανεχώρει. Εάν εξεκίνηι τις δι' εμπορικήν ή άλλην επιχείρησιν, αλλοίμονον αν την εύρισκεν εμπρός του!

Όταν επρόκειτο περί αρραβώνος ή γάμου, και η πεθερά ή η γυναικαδέλφη την εύρισκε μπροστά της, και αυτή της ηύχετο «ώρες καλές!» ω! οι ώρες εκείνες εγίνοντο κακές ώρες, κ' εσήμαινον ότι δεν ήτον «κεσμέτι» να γείνη το μελετώμενον συνοικέσιον!

Όταν μετά δύο ημέρας επέστρεψεν ο Ζάχος από τα ξύλα, αφού τα εξεμπαρκάρισαν, κ' εκουβάλησε κι' αυτός το μεριδίον του, —η μητέρα του εφρόντισε να είνε παρούσα, καθώς θα έλεγεν η γείτων δασκάλα, εις όλον το ξεμπαρκάρισμα και το μοίρασμα, διά να μην γελάσουν τον Ζάχον και του δώσουν μισό μερδικό— κ' εγέμισε το κατώγι του σπιτιού της μητέρας του, ησθάνθη την ανάγκην τής αναψυχής, και «το έριξε» χειρότερα έξω, αυτός και το μπουζούκι του.

Επί τρεις ημέρας, όχι μόνον παρήκουσεν εις τας διαταγάς της μητρός του, αλλ' ούτ' επαρουσιάσθη εις τους οφθαλμούς της. Είχε δραπετεύσει, είχε ξεπέσει εις άλλην γειτόνων, όπου «δεν έφθανεν η χάρη της». Αυτή τον εκυνηγούσε, και δεν ημπορούσε να τον συμμαζώξη, δεν ημπορούσε να τον ανακάλυψη.

Ούτε ήλθεν εις την οικίαν διά να κοιμηθή την νύκτα. Εκοιμάτο, αυτή δεν ήξευρε πού, εις μικροκαπηλεία, εις τον Απάνω Μαχαλά, ή εις το ύπαιθρον.

Μερικοί εύθυμοι νέοι, οπού έκαμνον θόρυβον εις τις γειτονιές την νύκτα, τον είχαν κάμη «παρέα», και τον έσερναν μαζί τους, διά να τους παίξη την «καπότα στην αλυγαριά», και άλλα τραγούδια. Επί τρεις ημέρας και δύο νύκτας αυτός συνδιητάτο και συνηγελάζετο μαζί τους. Εφαινετο ότι η συντροφιά εκείνη τον έτρεφε με λωτόν, ότι τον επότιζε το ύδωρ της Λήθης κ' εξέχασεν, ο πτωχός, την μητέρα του.

Τότε η Ζωγάρα έγεινε σκύλα, έγεινε τούρκα, μετενόησε πικρώς διατί να μην το έχη σπάσει, διατί να μην το έχη κάψει στην εστίαν της μίαν ημέραν χειμερινήν το μπουζούκι τού υιού της, αφού τούτο, ως της εφαινετο, τον έκαμνε να χάνη τα μυαλά. Εν τω θυμώ της, δεν υπέφερεν αυτή να χολοσκάνη και να βράζη επί πολύ, όπως άλλαι γυναίκες, μέσα της, αλλά προέβη ευθύς εις γενναίαν απόφασιν.

Το κατάστημα της τότε νεοϊδρύτου στρατιωτικής αστυνομίας ετύγγανε να είνε γειτονικόν, πλησίον εις την οικίαν της. Ιδούσα δύο νεαρούς χωροφύλακας παρά την θύραν του στρατώνος, επλησίασε και τους λέγει:

— Δεν κάνετ' ένα έλεος, παιδιά, έτσι να σας δεχτούν με το καλό οι μανάδες σας — να πάτε να βρήτε κείνον το γυιό μου, τον παλαβό, να του πάρετε κείνο το μπουζούκι απ' τα χέρια του;...

– Το μπουζούκι, είπες κυρά; ηρώτησεν ο ένας.

– Κείνο το μπουζούκι! ... έτσι να σας χαρούν οι μανάδες σας! ... Γιατί σουρτούκεψε και μουρλάθηκε, κ' έχασε το μυαλό του... και δεν μπορώ να τον μαζώξω! ... όλο απ' αυτό το μπουζούκι...

– Καλά κυρά.

Οι δύο νεαροί χωροφύλακες μόνον αφορμήν εζήτουν. Το ν' αρπάσουν δύο ένοπλοι εν πράγμα από τας χείρας ενός αόπλου, δύο φρόνιμοι εν μουσικόν όργανον από τας χείρας τρελού, ακινδύνου μάλιστα τρελού, είνε τόσον εύκολον και τόσον διασκεδαστικόν. — Κ' έτσι το βράδυ εκείνο ο Ζάχος ευρέθη χωρίς μπουζούκι...

Έχασε το όργανον του ο πτωχός τρελός, ο υποχονδριακός Σαούλ, ο ατερπής Δαβίδ, και τώρα κλαίει, άνευ ρυθμού και μέλους, κλαίει μέσα του την συμφοράν του, την οποίαν πικρώς μισοαισθάνεται.

Δεν είχεν υπάγει εις τον Ειρηνικόν Ωκεανόν διά να εύρη τους δύο αδελφούς του, και δεν κατήλθεν υπό την κρύαν πλάκα εις την μαύρην γην, διά να συναντήση τας δύο αδελφάς του. Έμεινε κτήνος άμουσον και άχαρι εις την υπακοήν της μητρός του, διά να της κουβαλή ξύλα, όσον βαστούν οι πλάτες του! Και ως πόσα θα της κουβαλήση ακόμα! Και ως πόσους χειμώνας θα ζεσταίνεται αυτή!

Μόνον μίαν ημέραν της είπε με ήθος πολύ ταπεινόν.

– Δεν λες, μάνα, της Ακρίβως, να πη της Αμέρσας, να πη της δασκάλας, να πη του δημάρχου, κι ο δήμαρχος να πη του αστυνόμου, κι ο αστυνόμος να διατάξη τους χωροφυλάκους, να μου δώσουν το μπουζούκι μου πίσω!

Έβλεπε τάχα, ως τρελός, την ιεραρχικήν άλυσιν, με την οποίαν εφάινοντο να είνε δεμένοι όλοι οι φρόνιμοι; Και ησθάνετο ότι αυτός δεν ήτο απηλλαγμένος από την περίσφιγξιν της αλύσειως ταύτης;

Τίς έμαθεν αν του απέδωκαν ποτέ το άχαρο μπουζούκι, το όργανον της παρηγορίας του;

Μετά καιρόν εγνώσθη ότι ο εις των δύο νεαρών χωροφυλάκων είχε μετατεθή και έλαβε φύλλον πορείας. Ενώ ούτος έμελλε να επιβιβασθή εις πλοίον διά ν' απέλθη εις την Στερεάν, μεγάλη έρις και λογομαχία ήναψε μεταξύ των δύο ομοσκήνων περί της κατοχής του μπουζουκιού. Ο φεύγων επέμενε να το πάρη μαζί του, ο μένων ήθελε να το κρατήση. Ο δεύτερος εκράτη την κεφαλήν του οργάνου, ο πρώτος ετράβα την ουράν. Ούτος ήτον λίαν θυμώδης και πείσμων, και σφόδρα εξαφθείς έκραξε:

– Το σπάζω καλλίτερα! απ' το παράθυρο το ρίχνω, όχι!... θα το κράτησης εσύ! ...

Και αμ' έπος αμ' έργον. Ο νεαρός ούτος χωροφύλαξ ωμοίαζε με τους αιρετικούς, οίτινες, διότι τους εξέφυγεν, επάνω εις την σειράν της διαλεκτικής των, μια κακοδοξία, εννοούν να εμμείνουν μέχρι θανάτου εις αυτήν, διά να μη χάσουν την φήμην ότι είνε αλάνθαστοι.

Κατ' αρχάς, μάλλον ημιστενυόμενος και ημιωργισμένος, εξέφερε την απειλήν ταύτην, είτα, διά να μη φανή ότι ματαίως ηπειλεί, ηθέλησε να πραγματοποιήση την απειλήν. Διά σφοδρού κινήματος, απέσπασε το όργανον από τας χείρας του άλλου, χαλαρωθείσας προς στιγμήν από την απορίαν μεθ' ης εκείνος εκύτταζε τον σύντροφόν του, και διά του ανοικτού παραθύρου το εσφενδόνισεν έξω.

Κάτωθεν ακριβώς του παραθύρου του πατώματος, ήτο το σιδηρόφρακτον παράθυρον του ισογαίου, το οποίον εχρησίμευεν ως κρατητήριο. Μία προβατίνα βαθύμαλλος, με τα δύο αρνιά της, τα οποία δεν είχαν ανάγκην να δεθούν διά να μη φύγουν, ήτον δεμένη από τα σίδερα του παραθύρου τούτου, οδηγηθείσα εκεί υφ' ενός των αγροφυλάκων ίσως. Το μπουζούκι, καθώς είχαν εκσφενδονισθή, περιεστράφη επί στιγμήν εις τον αέρα, και είτα έπεσεν ακριβώς επάνω εις την πολύμαλλον ράχιν της προβατίνας, ήτις εβέλασε θρηνωδώς. Το όργανον, εταλαντεύθη προς στιγμήν εκεί επάνω, ημβλύνη η ορμή της πτώσεως του, κ' έπεσεν εις το έδαφος τόσον μαλακά, ώστε δεν έπαθε τίποτε.

Την ιδίαν στιγμήν εν δεκαετές παιδίον, ο μικρός Αλέξης της Βάσως, της γειτόνισσας, διήρχετο τρέχον έμπροσθεν τού στρατώνος. Είχε ακούσει την ιστορίαν τού μπουζουκίου και ηγάπα πολύ τον Ζάχον, όστις ήτο και αυτός εν μέγα παιδίον. Καθώς είδε το όργανον να πέση, επλησίασεν, έκυψε, το ήρπασεν, έτρεξε πάραυτα εις την οικίαν της Ζωγάρας, κ' εφώναζε τον Ζάχον:

– Να!... έλα πάρε το μπουζούκι σου!

[αρχή σελίδας](#)

Κριτική από τον Διονύση Ν. Μουσμύτη : Ισχυρή Μαρτυρία

Έλλη Παππά
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ
ΜΙΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΤΗΤΗ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
Έλλη Παππά: ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ. Εισαγωγή-Επιμέλεια:
Τάσος Σακελλαρόπουλος. Σειρά: Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, 2010.

Δημοσιογράφος, συγγραφέας και μαχήτρια της Αριστεράς η Έλλη Παππά, αντιπροσωπεύει έναν ολόκληρο κόσμο που «βούτηξε βαθιά στα νερά» του 20ου αιώνα.

Γεννήθηκε στην Σμύρνη το 1920. Οι γονείς της η ίδια και τα αδέρφια της, μεταξύ των οποίων και η Διδώ Σωτηρίου, έφτασαν στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκαν στον Πειραιά μετά την Καταστροφή του 1922. Μεγάλωσε στον Πειραιά, τέλειωσε το γυμνάσιο της Κοκκινιάς, σπούδασε φιλοσοφία και νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και στην Γαλλική Ακαδημία της Αθήνας. Από τα γυμνασιακά της ήδη χρόνια, την εποχή της Μεταξικής Δικτατορίας εντάχθηκε στο λαϊκό κίνημα μετέχοντας ενεργά σε αντικαθεστωτικές οργανώσεις. Μετά στην Κατοχή, προσχώρησε στο ΕΑΜ και στο Κ.Κ.Ε.

Διέτρεξε όλο τον εμφύλιο και έως τη σύλληψή της, το 1950, δούλεψε για τα παράνομα έντυπα, σε στενή συνεργασία με διαπρεπείς αριστερούς διανοούμενους και κυρίως, στους παράνομους μηχανισμούς του Κ.Κ.Ε. Σε αντίξοες συνθήκες συνεργάστηκε στενά με ηγετικά στελέχη όπως ο Νίκος Πλουμπίδης και ο Νίκος Μπελογιάννης, με τον οποίο συνδέθηκε και απέκτησε ένα γιο, τον Νίκο, που γεννήθηκε, όταν και οι δυο είχαν συλληφθεί από τις αρχές ασφαλείας.

Καταδικάστηκε κι εκείνη σε θάνατο, στη δίκη Μπελογιάννη, αλλά η ποινή της δεν εκτελέστηκε, γιατί ο γιος της που είχε στο μεταξύ γεννηθεί στη φυλακή, ήταν τότε μόλις επτά μηνών.

«Απελευθέρωση, Δεκεμβριανά, προσπάθειες ανασυγκρότησης της Αριστεράς και της Δημοκρατίας, οι πρώτες εκλογές, ο ερχομός του Μπελογιάννη και του μεγάλου έρωτα», έγραψε η ίδια.

Αποφυλακίστηκε από τις φυλακές Αβέρωφ το 1963, και συνέχισε να συμμετέχει στο αριστερό κίνημα. Αναλαμβάνοντας δράση, εντάχθηκε στον νόμιμο μηχανισμό της ΕΔΑ, δούλεψε στη σύνταξη της «Δημοκρατικής Αλλαγής» και σε τέσσερα χρόνια μετά το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 συνελήφθη και εξορίστηκε στη Γυάρο. Μετά από ενάμιση χρόνο αποφυλακίζεται, για λόγους υγείας, η Σοβιετική Ένωση την προσκαλεί να τη φιλοξενήσει με τον γιο της, αλλά η ίδια αρνείται γιατί είχε διαφωνήσει με την εισβολή στην, τότε, Τσεχοσλοβακία. Μέχρι την πτώση της δικτατορίας δεν εργάστηκε σε εφημερίδες της εποχής, αλλά σε εγκυκλοπαίδειες και περιοδικά και αργότερα στην εφημερίδα «Μακεδονία», με ψευδώνυμο. Στη μεταπολίτευση, η Έλλη Παππά θα συνοψίσει την επανασύνδεσή της με το ΚΚΕ, ως εξής: *«η επανένωση της Αριστεράς ξεκίνησε με καλούς οиωνούς και είχε οικτρό τέλος. Απεχώρησα από το ΚΚΕ, πράγμα που και η ηγεσία του επιθυμούσε»*.

Επαγγελματικά δούλεψε στις εφημερίδες *Έθνος*, *Μακεδονία* και στο περιοδικό *Γυναίκα* έως το 1990, οπότε και αφιερώθηκε αποκλειστικά στο συγγραφικό της έργο. Τα τελευταία πολιτικά βιβλία της είναι *Αποχαιρετισμός στον αιώνα μου* (Κέδρος, 2006) και *Μακιαβέλι ή Μαρξ* (Άγρα, 2006).

Η Έλλη Παππά πραγματοποίησε μελέτες για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία, όπως «Ο Πλάτωνας στην εποχή μας» και η «Σπουδή στο θέμα της Ελευθερίας - Η έννοια της ελευθερίας στον προσωκρατικό υλισμό», και μελέτες για τον μαρξισμό και τον λενινισμό, όπως ο «Μύθος και ιδεολογία στη ρωσική επανάσταση - οδοιπορικό από το ρωσικό αγροτικό λαϊκισμό στο λαϊκισμό του Στάλιν» και «Ο Λένιν χωρίς λογοκρισία και εκτός μαυσωλείου».

Οι μαρτυρίες της σε χειρόγραφα από τη φυλακή, διηγήματα και θεατρικά που επίσης έγραψε έγκλειστη στις φυλακές Αβέρωφ πάνω από μια δεκαετία, δημοσιευμένα και αδημοσίευτα άρθρα της στον παράνομο Τύπο του ΚΚΕ, στις εφημερίδες και στα περιοδικά της μεταπολίτευσης όπου εργάστηκε, αναδεικνύουν το ανήσυχο πνεύμα της.

Το καλοκαίρι του 1993 η Παππά, θέτοντας ως όρο να δημοσιευθούν μετά τον θάνατό της, κατέθεσε στο Μουσείο Μπενάκη, ένα κείμενο 52 σελίδων, με τίτλο «Υπόθεση Πλουμπίδης», και στη συνέχεια, το Δεκέμβριο του 1995 μια ομάδα κειμένων που περιελάμβανε: προλογικό σημείωμα με τίτλο «Λίγα λόγια», ένα άτιτλο αυτοβιογραφικό κείμενο αρθρωμένο σε πέντε κεφάλαια, ένα κείμενο με τίτλο «Γράμματα στο γιό μου», «Παράρτημα» με άρθρα της

δημοσιευμένα στις εφημερίδες *Αυγή* και *Νέα* και ιδιόχειρο γράμμα του Νίκου Πλουμπίδη προς την ίδια. Μετά τον θάνατό της στις 27 Οκτωβρίου 2009, σχεδιάστηκε η έκδοσή τους. Στον υπό τον τίτλο *Μαρτυρίες μιας διαδρομής* τόμο δημοσιεύονται όλα τα κείμενα, και σύμφωνα με σχετική επισήμανση του επιμελητή της έκδοσης Τάσου Σακελλαρόπουλου «*αυτούσια και δίχως καμία παρέμβαση*».

Αν και πολυγραφότατη, η αγωνίστρια και διανοούμενη της Αριστεράς, τα μόνα γραπτά που άφησε για την υπόθεση Μπελογιάννη είναι οι 108 δακτυλογραφημένες σελίδες που παρέδωσε στο Μουσείο Μπενάκη (και άλλες 52 σελίδες για την υπόθεση Πλουμπίδη), με τη σημείωση ότι «*όποιος ενδιαφερθεί να διαβάσει αυτό το κείμενο*» θα μάθει για τις εμπειρίες εκείνες που αφορούσαν «*την θέση μου στο ΚΚΕ και τις περιπέτειες της αμοιβαίας σχέσης μας*».

Εκτός από τον Νίκο Μπελογιάννη που είναι το κυρίαρχο πρόσωπο στο βιβλίο της, πολλές σελίδες είναι αφιερωμένες στον Νίκο Πλουμπίδη. Η Παππά θα είναι η πρώτη που θα μιλήσει για την υπόθεση Μπελογιάννη, για τη σκευωρία του Νίκου Ζαχαριάδη εις βάρος του Πλουμπίδη, που αρχικά εκτιμήθηκε ως «*λάθος*», αλλά όπως διαφαίνεται από τα όσα σημειώνει, ήταν ο ιδανικότερος τρόπος απομάκρυνσης ενός στελέχους, το οποίο ο Ζαχαριάδης υποπτευόταν ότι ήθελε να οργανώσει ξεχωριστό κέντρο στο εσωτερικό, μακριά από την κομματική ηγεσία που βρισκόταν στο εξωτερικό. Η Παππά δεν καταγγέλλει, απλώς μιλά απερίφραστα για την υπόθεση Πλουμπίδη. Καταλήγει ότι ο Ζαχαριάδης είχε επί τούτου αποκηρύξει τον Πλουμπίδη για να καταδικάσει σε βέβαιο θάνατο τον Μπελογιάννη και να απαλλαγεί από αυτόν. Για να τεκμηριώσει το συμπέρασμά της προσθέτει χρήσιμα στοιχεία για πληροφοριοδότες, προδοσίες και μοχθηρίες. «*Η βούληση της ηγεσίας και ο τρόπος με τον οποίο ήξερε να την επιβάλλει ήρθαν πολύ γρήγορα: με την εκ μέρους της καταγγελία της επιστολής του Νίκου Πλουμπίδη ως πλαστής. [...] Πρωί ήρθε στα κελιά μας ο αρχιφύλακας όλος χαρά, κρατώντας μια εφημερίδα. “Σωθήκατε!”*, μας είπε και μας έδωσε την εφημερίδα με το γράμμα του Πλουμπίδη. Το διαβάσαμε με άπειρη συγκίνηση και ευγνωμοσύνη. Ήταν ένας θαυμάσιος ελιγμός, που έφερνε τους σταυρωτήδες μας σε εξαιρετικά δύσκολα θέση.[...] Νωρίς και πάλι, πολύ πριν το δικηγόρο, ήρθε ο αρχιφύλακας και –με έκδηλη αμηχανία– μας έφερε το κακό μαντάτο. Ο ραδιοφωνικός σταθμός του ΚΚΕ κατάγγειλε ως πλαστή την επιστολή του Πλουμπίδη (κι ας είχε βάλει το δακτυλικό του αποτύπωμα) κι ισχυριζόταν πως ο Πλουμπίδης βρισκόταν σε σανατόριο χώρας του εξωτερικού».

Μέσα από τις *Μαρτυρίες* της, εκτός από τις πολύ ενδιαφέρουσες πληροφορίες της προσωπικής της διαδρομής, παρουσιάζεται, έμμεσα, μια σύνθεση της ελληνικής πολιτικής σκηνής από τις αρχές της δεκαετίας του 1940 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Κατά κύριο λόγο ενισχύεται το σύνολο των καταθέσεων για την εμφυλιακή και μετεμφυλιακή Ελλάδα, για τη ζωή στις φυλακές, για τις διώξεις και τις δίκες των Ελλήνων κομμουνιστών. Εξαιρετικά χρήσιμες αποδεικνύονται οι πολιτικές εμπειρίες της και τα προσωπικά της βιώματα εφόσον δι’ αυτών αναδεικνύονται οι ελπίδες, οι επιτυχίες, οι εντάσεις, οι συγκρούσεις και τα αδιέξοδα της Αριστεράς στον ελληνικό χώρο μέσα στο τοπίο του λαϊκού κινήματος. Ο λόγος της είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσει αντιδράσεις, αλλά τούτο είναι ήσσονος σημασίας, το ουσιαστικό είναι ότι με τη δημοσίευση των κειμένων –αυτούσιων και δίχως παρεμβάσεις– δίνεται η ευκαιρία ειδικότερα στο νεότερο αναγνωστικό κοινό να γνωρίσει, μάλλον να κατανοήσει την πίστη και το πάθος, την προσμονή και τα εμπόδια που χαρακτήρισαν τους κοινωνικούς αγώνες στην Μετεμφυλιακή Ελλάδα.

Οδυσσέας Ελύτης: Οι Κλεψύδρες τους Αγνώστου από τη συλλογή Προσανατολισμοί (1940)

Les temps est si clair que

je tremble qu'il ne finisse...

ANDRE BRETON

Στον Ανδρέα Εμπειρικό

α'

Θυμώνει ο ήλιος, ο ίσκιος του αλυσοδεμένος κυνηγάει τη θάλασσα
Ένα σπιτάκι, δυο σπιτάκια, η φούχτα που άνοιξε από τη δροσιά και

μυρώνει τα πάντα
Φλόγες και φλόγες τριγυρνούν ξυπνώντας τις κλειστές πόρτες

των γέλιων

Είναι καιρός να γνωριστούνε οι θάλασσες με τους κινδύνους
Τι θέλετε ρωτά η αγτίδα, και τι θέλετε ρωτά η ελπίδα κατεβάζοντας

τ' άσπρο της ποκάμισο

Μα ο άνεμος στέρεψε τη ζέστη, δυο μάτια σκέπτονται
Και δεν ξέρουν που να καταλήξουν είναι τόσο πυκνό το μέλλον τους

Μια μέρα θα 'ρθει που ο φελλός θα μιμηθεί την άγκυρα και

θα κλέψει τη γεύση του βυθού
Μια μέρα θα 'ρθει που ο διπλός εαυτός τους θα ενωθεί
Πιο πάνω ή πιο κάτω από τις κορυφές που εράγισε το αποψινό

τραγούδι
Του Έσπερου, δεν έχει σημασία, η σημασία είναι άλλου

Ένα κορίτσι, δυο κορίτσια, γέρνουν στα γιασεμιά τους κι αφανίζονται
Μένει ένα ρυάκι να τα εξιστορήσει μα έσκυψαν να πιουν εκεί

ακριβώς οι νύχτες
Μεγάλα περιστέρια και μεγάλα αισθήματα καλύπτουν τη σιγή τους

Φαίνεται πως το τέτοιο πάθος τους είναι ανεπανόρθωτο
Και κανείς δεν ξέρει αν έρθει ο πόνος να γδυθεί μαζί τους
Σπανίζουν οι παγίδες, άστρα γνέφουνε στους εραστές τα μάγια τους
Όλα σκιρτούνε, συσπειρώνονται - ήρθε φαίνεται πια η αθανασία
Που ζητάνε τα χέρια σφίγγοντας τη μοίρα τους που άλλαξε σώμα

κι έγινε άνεμος
Δυνατός - η αθανασία φαίνεται ήρθε.

β'

Υπερήφανα χόρτα, ο φίλος έχασε το φίλο του, όλα εκεί αναπαύονται
Μια σκληρή φωνή κατοίκησε σ' αυτή την πεδιάδα
Μια βουλιαγμένη σαύρα σύρθηκε στην επιφάνεια
Εσείς που ήσαστε όταν κόπηκε ο λαιμός μιας τέτοιας μέρας
Που ήσαστε, φύλλα με φύλλα, σιγοπερπατάει ο κόσμος
Σκάζουν τα φρούτα στο κατώφλι ενός λυγμού
Κανείς δεν αποκρίνεται

Ω μεθυσμένο μονοπάτι που έψαξες έψαξες την τρυφερότητα
Στα δάχτυλα του κόπου και σε τρόμαξαν οι αυγές που χάραζαν
Ριψοκινδυνεύοντας το φως τους τυλιγμένο δάσος κάτω απ' τη σιωπή.

Μήτε ριγμένα ζάρια δεν ξαμώνουν κατά τέτοιο τρόπο την έμπνευση
Μήτε στυμμένοι θόρυβοι δεν εξαντλούνε κατά τέτοιο τρόπο

την πνοή

Πολύχρωμα φουγάρα πέμπουνε την άπιαστη μελαγχολία τους
Στις αφίδες που τρέμουν, τρέμουν τα πουλιά επιδίδονται

στο μέτρημα των ονείρων τους

Ακούγεται η κωπηλασία στην τέφρα που άφησε σημάδια νεότητας
Και κανείς δεν ξέρει από που ανοίγει αυτό το στήθος
Και κανείς δεν ξέρει από πότε άρχισε να ζει
Στις σγουρές αγωνίες τους νιώθονται οι φωνές αποκεφαλισμένες
Που τρυπούνε το έδαφος πύρινα κλαδιά μιας πολιτείας υδάτινης

Ω Γαλήνη που λύνεσαι, ρευστή παρουσία στις κόρες των ματιών
Στις άρπαγες του ύπνου στα μελίσσια των χωρών της θύμησης!

γ'

Πιο μακριά πολύ μακριά το πράο τραπεζομάντιλο - η συνάντηση
Καλημέρα ποταμάκι μου, είμαι μονάχος, είμαστε κι οι δυο

μονάχοι μας

Τα κρύσταλλα ευωδιάσανε, τώρα μας λείπει μόνο ένα καράβι
Ένα μαντίλι μόνο για να διαγνώσουμε το τέλος
Γιατί τόσους φακέλους έλαβα γεμάτους σύννεφα και θύελλες
Που διψώ ένα στόμα να μου πει: ουρανός, και να πλεύσουμε μαζί
στο δέλτα των ελπίδων...

Έτσι θα βγούμε απ' το μυαλό μας, οι κισσοί μεγάλωσαν τους τοίχους

του απογέματος

Με άμμο βαφτίστηκαν τα λόγια στις καρίνες βάφτηκαν κατράμι

έτοιμα

Να σαλπάρουν αν τους πει ο Έρωτας - τα λόγια

Ω ποταμάκι ποταμάκι, καλημέρα του ήλιου απάνθισμα της εξοχής
Κατά που θαυμάζεται ο άνεμος πες μου κατά που ξεχύνονται

οι κελαηδισμοί

Ποια όχθη αρέσουν, σήμερα είμαι νέος
Είμαι καλός ως τις πηγές του γέλιου μου, εκτοξεύω χίμαιρες
Ριπίδια δυσανάγνωστα, τεφτέρια κάτασπρα καμωμένα γι' αγγέλους
Κι από κάθε αδιαφορία σέρνεται μια ξεσχισμένη ευχή
Που μαζεύω - σήμερα είμαι νέος, αυτό μου αρκεί
Αυτό μου δίνει το αίμα μου πιο κόκκινο, ένα χελιδόνι κόκκινο

ένα γράψιμο κόκκινο

Θα 'ρθουν πολλές γυναίκες να το μοιραστούν ώσπου να γίνουν

διάφανες

Θα 'ρθουν πολλές ματαιότητες για να τις μοιραστούνε
Η εύθυμη φασαρία μοιάζει ατέλειωτη, σπίθες αγγίζουν τα μετέωρα

μέτωπα

Κι όλο το μυστικό αληθεύεται σιγά σιγά, γλυκά γλυκά γίνεται μέρα
Σώμα ζωντανό, ύπαρξη, άνθρωπος.

δ'

Ποιο μέταλλο να είν' αυτό που κρυώνει τα μάτια ποια χαμένη

νεότητα

Που μαζεύει το έλεος λίγων στιγμών σε μια κλωστή ασυγκίνητη -

ποια να 'ναι

Δέντρα σώπασαν, πέτρες μοιάσανε στις πέτρες, καβαλάρηδες έφυγαν
Ψάχνουν τα μάνταλα μιας άλλης πύλης μα ποια να 'ναι αυτή
Σε ποιο καρδιόχτυπο άραγε να βρίσκεται, κλείνουν οι ελπίδες

τα παράθυρα, βραδιάζει ο πόνος

Ποιος είναι εδώ, κανείς δεν είναι - χώμα ηχολογεί το χώμα

Κι όμως πρέπει να βρει ένα νόμισμα η ζωή

Αφού δεν είναι ο έρωτας, αφού δεν είναι ο έρωτας

Ο έρωτας ποιος είναι - η ζωή μετριέται με σφυγμούς, η χαρά

με απέλπιδες χειρονομίες

Μύλοι απάνω στις κορφές άσπρισαν τα ταξίδια τους
Η ζωή μετριέται με παλμούς, πάλλεται η λυμένη ζώνη της εσπέρας
Φεγγίζουν γοητείες στα μάκρη, μια βαρκούλα χάνεται

ευχαριστημένη

Κανένα κύμα δεν κρατάει στο στήθος του κακία
Οι άνθρωποι μοιάζουν, παρομοιάζονται με τις κραυγές των φάρων
Φεύγουνε για να παν αλλού και βγαίνουνε στη θάλασσα
Ποια θάλασσα
Να 'ναι αυτή που δε θυμάται τις λευκές στιγμές της μα ξαναμασάει

τα λόγια της

Λύπες που γίνανε σεντόνια και χτυπούν στον άνεμο για να

στεγνώσουν, και ξαναχτυπούν στον άνεμο για να 'ναι οι γλάροι
Δίπλα τους, στο πλευρό τους, ποιες να είν' αυτές
Ποιος κόπος ήμερος, ποια σπασμένη ενότητα, ποιος θρήνος

Ω χαρά τραυματισμένη, μιας στιγμής χωρητικότητα που κλονίζει
αιώνες!

ε΄

Είναι κοντά η πτυχή του ανέμου που θροεί τον γαλάζιο της

περιστερέωνα - η χυμώδης πτυχή
Που ζυγίζει στο χνούδι της ερεθισμένες αιώρες
Όταν τα γέλια μυτερά σπάνε τα τσόφλια της αυγής αγγέλοντας

το ηλιόβγαλμα

Κι όλο το πρόσωπο της γης λάμπει από μαργαρίτες
Όχι, δεν είναι σήμερα η στερνή μας λέξη, δεν τελειώνει ο κόσμος
Δε λιώνει σήμερα η ελπίδα μου, με χλωρά σπαρτά γεμίζει τις φωλιές
των ήχων

Εύθυμα στόματα φίλησαν κορίτσια, στα κεράσια κρέμασαν

την ηδονή
Δέντρα μεγάλα στάζουνε ήλιο είναι άκακα και σκέπτονται

σαν ίσκιιοι που τρέχουνε
Για κάτι ωραίο - σήμερα είναι ωραίο το προβαλλόμενο όραμα

Δροσερό μεσημέρι αφησμένο σαν βάρκα που έπλευσε όλο πάθος
Στοιβαγμένη τραγούδια και σινιάλα που τρέμουν σαν βουνοκορφές
Μακριά μακριά είναι οι μαρμάρινες επαύλεις των γυμνών γυναικών
Η καθεμιά τους ήτανε άλλοτε σταγόνα
Η καθεμιά τους είναι τώρα φως
Περνούνε το φουστάνι τους όπως περνά η μουσική στους λόφους

το στεφάνι της

Και ζούνε μες στον ύπνο τους κισσούς που ζώνουν
Μακριά μακριά είναι οι καπνοί των λουλουδιών οι οριζόντιες λίμνες

των ναρκίσσων

Τιμονιέρηδες κεφάτοι οδηγούν εκεί τα σκάφη των γοητειών
Γερμένοι στο 'να τους πλευρό - τ' άλλο τους είναι θαλερός τόπος

ευωχιών
Τόσες δα μέλισσες και τόσες δα κλεψύδρες ιστορούνε κι υφαίνουνε
το ανθρώπινο είδος

Σ' ένα πελώριο διάστημα χύνεται το φως

Γεμίζει οράματα γλυπτά κι είδωλα φέγγους

Είναι τα μάτια πια που κυριαρχούν - η γη τους είναι απλή και

κορυφαία
Καλοσύνης κοιτάσματα ένα ένα, σαν φλουριά κομμένα μες
στον ήλιο

Μες στα χείλια, μες στα δόντια, ένα ένα τ' αμαρτήματα
Της ζωής, αγαθά ξεφλουδισμένα.

ς'

Νυχτερινό υφαντούργημα

Των κρίνων φλοίσβος που γυμνώνει τ' αυτιά και διασκορπίζεται

Νιώθω στους ώμους της ζωής το σκίρτημα που βιάζεται ν' αδράξει

το έργο

Νιότη που θέλει άλλη μια ευκαιρία αιωνιότητας
Και στην εύνοια των ανέμων ρίχνει το κεφάλι της αδιαφορώντας

Υπάρχει ένα στήθος που χωράει τα πάντα, μουσική που κυριεύει

στόμα που ανοίγει

Σ' άλλο στόμα - κόκκινο παιγνίδι κλαδεμένο απ' τον ίλιγγο
Ακόμα ένα φιλί και θα σου πω για ποιο σκοπό τις σιωπές μου μάτωσα

έτσι

Ακόμα ένα χιλιόμετρο και θα σου δείξω γιατί βγήκα σ' ένα τέτοιο

αγνάντεμα

Όπου παθαίνεται ο λυγμός ζητώντας άλλ' αστέρια
Ψάχνοντας με φθαρτές χειρονομίες την άμμο που άφησαν

ανασκαμμένη των ερώτων οι σπασμοί

Δόθηκαν τα φτερά στα δευτερόλεπτα

Φεύγει ο κόσμος, άλλος έρχεται, στην παλάμη του διαβάζει ρόδα

και γιορτές

Φεύγει ο κόσμος, είμαι σ' ένα κύμα του, εμπιστεύομαι όλος

στη φορά του

Μέτωπα φέγγουν, δάχτυλα ερευνούν τον ύπνο που πιστεύουνε

Μα ποια βουή, ποιο σπήλαιο είναι αυτό που καλεί την αγνότητα
Γλάρου στιγμή οριζόντια επάνω από τα πάθη, βάρκα ευτυχισμένη
ορμητήριο αναπάντεχο

Θα βγω στις άσπρες πύλες του μεσημεριού χτυπώντας με λαλιές

τα γαλανά αναστάσιμα

Κι όλα τα κρύα νησιά θ' ανάψουν τα μαλλιά τους για να σεργιανίσουν
Με αθώες φλόγες και με βότσαλα τα ερωτικά πελάγη
Θα μηνύσω στα γυμνά καλοκαίρια την πιο σίγουρη στιγμή

της πλώρης

Που χαρούμενη σχίζει τις υγρές ελπίδες των απλών καλών

ανθρώπων.

ζ'

Στην άγνοια ξεκουράζεται ο ουρανός

Στην κουπαστή του ύπνου ο άνθρωπος

Τυχερός αιχμάλωτος μιας φλόγας που αθρώνεται γράφοντας

τ' αρχικά της στο σκοτάδι

Απλωμένο σ' άλλον κόσμο των κλειστών βλεφάρων προνομιούχο

Πιο κοντά στην κλειδαριά

Μεγάλου μυστικού που ανύποπτο σαλεύει προς τη λύτρωση
Εφαρμόζει ο πόθος τις εικόνες του, ζωή που υπάρχει σ' άλλη

ζωή

Αίμα που τρέχει από τα μάτια μου, στις πράξεις των ηρώων του

(άστρο εχέμυθο)

Και τρέμει ο μόχθος των χειρών μου, υψώνεται ως τα χρώματα

του θυρεού της λήθης

Βλέπω το γέλιο που έγγραψε τη μοίρα του

Βλέπω το χέρι που έδωσε το ρίγος του

Και τυλίγομαι σύννεφα που εύκολα ξεδιαλώνει μια φτυαριά ουρανού

καθάρει.

Έμπιστο φως ξαναγεμίζεις το άλσος μου, έτοιμος είμαι
στο προσκάλεσμά σου

Είμαστε δυο, και παρακάτω η ακροθαλασσιά πάλι με τις πιο

γνώριμες κραξιές των γλάρων

Όπου κι αν βάλω πλώρη εδώ αράζω, το σκοτάδι με χρωστάει στο φως
Η γη στη θάλασσα, ή φουρτούνα στη γαλήνη

Κρεμασμένος απ' τα κρόσσια μιας αυγής που εξάγνισε τα νύχτια

παρελθόντα

Γεύομαι τους καινούριους ήχους, άθλους της δροσιάς που επέστεψαν

στα δέντρα

Μια χλωρή παρουσία προχωράει στις ρίζες της κι αποκτάει τη μέρα

Σαν καρδιά που μπαίνει πια στη θέση της

Σαν γυναίκα που νιώθει πια τα νιάτα της

Και χαρίζει ανοίγοντας τους κόσμους των ματιών της ηδονή

ανεξάντλητη

Μέρα ξανθή, του ήλιου ανταμοιβή και του Έρωτα.

[αρχή σελίδας](#)

Κώστας Κουτσορέλης: Εικόνες του ελληνισμού

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Εικόνες του ελληνισμού στη γραμματεία μας των τελευταίων αιώνων θα βρούμε πολλές. Κάθε φορά που η ιστορική συγκυρία το επέτασσε, στοχαστές και λογοτέχνες ξανάπιαναν το πάντοτε ανοιχτό ερώτημα του συλλογικού μας αυτοπροσδιορισμού. Οι απαντήσεις τους συνιστούν μια μακρά σειρά πορτραίτων, για την ακρίβεια μια ολόκληρη πινακοθήκη προσωπογραφιών του νεώτερου ελληνισμού. Ως τέτοιες φέρουν διπλή τη σφαιρίδα: της ιστορικής στιγμής που τις εκμαίευσε και της ατομικής ευαισθησίας που τους έδωσε μορφή.

Τρόποι να εξετάσει κανείς αυτές τις προσωπογραφίες, να τις ταξινομήσει, υπάρχουν πολλοί, αναλόγως της γωνίας του βλέμματος. Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε λ.χ. μεταξύ εικόνων αποκλειστικών και εικόνων περιεκτικών. Οι πρώτες, φύσει ρυθμιστικές, αποκλείουν πτυχές ή και ολόκληρες περιόδους της ελληνικής ιστορίας, χάριν άλλων, τις οποίες προτάσσουν ως δηλωμένο ή υπονοούμενο πρότυπο. Οι δεύτερες, ρυθμιστικές εξίσου, ζητούν να συνθέσουν τα πάντα σε μια ενότητα λίγο πολύ οργανική. Οι πρώτες τονίζουν τις ασυνέχειες, τις τομές που διακόπτουν την ιστορική αναδρομή. Οι δεύτερες φωτίζουν τις ομοιότητες, κοιτούν πώς να δείξουν ότι το νήμα διατηρήθηκε συνεχές. Παράδειγμα των πρώτων είναι η ελληνική γενεαλογία που προτείνει ο Κοραΐς, όταν παρακάμπτει τους μέσους χρόνους και ανατρέχει απευθείας στην κλασική αρχαιότητα. Παράδειγμα των δεύτερων, η ιστοριονομία του Ζαμπέλιου, που αρνείται την αττική μονομέρεια και αποκαθιστά το Βυζάντιο ως αναπόσπαστο κρίκο μιας μακράς αλυσίδας.

Η πινακοθήκη μας περιλαμβάνει ακόμη εικόνες αξιολογικές, θετικές ή αρνητικές, αναλόγως με το προς τα πού κλίνει εκάστοτε η πλάστιγγα. Η περιγραφή της σημερινής Ελλάδας λ.χ. στο έργο στοχαστών όπως ο Κονδύλης ή ο Γιανναράς είναι ευθέως επικριτική ή και επιθετικά απορριπτική. Στην αντίπερα όχθη, το ίνδαλμα της Ελλάδας στο έργο του Σικελιανού ή του Ελύτη είναι αποφασισμένα εγκωμιαστικό, κάποτε και υμνητικό. Οι μεν, οι φιλόσοφοι, ασκούν ανοιχτά πολεμική. Οι δε, οι ποιητές, αποδίδουν τιμές.

Τέλος, έχουμε εικόνες κλειστές και εικόνες ανοιχτές, αναλόγως του αν επιδέχονται διεύρυνση, εμπλουτισμό, ή θεωρούνται εξαρχής τέλειες και οριστικές. Κλειστή είναι λ.χ. η ιδέα της ελληνικότητας που προβάλλει στη ζωγραφική του ο Κόντογλου. Ανοιχτή είναι αντίθετα η ελληνική ματιά του Εγγονόπουλου. Ο πρώτος διαλέγει να εξοβελίσει ό,τι ξενότροπο, δυτικό ή και απλώς ασύμβατο προς τη βυζαντινή γραμμή. Ο δεύτερος αποπειράται να το ενσωματώσει, να το κάνει ένα ακόμη σκαλί της ανόδου.

Καθεμία από τις εικόνες αυτές έχει το ιστορικό της υπόβαθρο. Ωστόσο, κι όταν ακόμη κινούνται στους απόλυτους αντίποδες, κοινός είναι ο σκοπός που τις υποβαστάζει. Τόσο η μνημειώδης σύνθεση του Παπαρρηγόπουλου λ.χ. όσο και οι κατά καιρούς απόπειρες αυτή η σύνθεση να κλονιστεί, πατούν στο κοινό μέλημα του πολιτικού προσανατολισμού. Ποιος είναι ο ασφαλέστερος δρόμος για να διεκδικήσει η Ελλάδα τη θέση που της αναλογεί στον σύγχρονο κόσμο; Η εμμονή στην ιστορική της ταυτότητα, η αγνόηση και αυτών των κληρονομικών της

αντιφάσεων στο όνομα μιας συμβολικής ενότητας; Ή, αντίθετα, η αποδέσμευση από το παρελθόν, η πρόσδεση πάση θυσία στο άρμα της δυτικής νεωτερικότητας;

Έξοδος οριστική από τέτοια διλήμματα, εννοείται, δεν γίνεται να υπάρξει. Η ιστορία σπανίως άγεται ευθύγραμμη. Οι συνθήκες μεταβάλλονται, μαζί τους και οι στάσεις. Κατά τις ανάγκες της στιγμής, επικρατεί τότε η μία και τότε η άλλη. Πολιτικά, όλες ωστόσο κατατείνουν στον ίδιο σκοπό, τη συλλογική αυτοσυντήρηση. Οι θιασώτες της συνέχειας και οι οπαδοί της ασυνέχειας του ελληνισμού, φέρ' ειπείν, μολονότι κοσμοθεωρητικά συγκρούονται, λειτουργικά συνεργούν. Αλλά και στο περιεχόμενό τους οι θεωρήσεις τους αλληλοσυμπληρώνονται. Καμμιά δεν είναι τόσο πλατιά ώστε να καλύπτει πλήρως την πραγματικότητα. Και καμμιά δεν είναι τόσο στενή ώστε να μην εφάπτεται μ' ένα τουλάχιστον κρίσιμο τμήμα της.

Όπως πίστευε ο Γιώργος Θεοτοκάς, ο "νεοελληνικός χαρακτήρας" είναι πολύμορφος και αντιφατικός και πλούσιος. Είναι μάλιστα πλούσιος, συμπλήρωνε, επειδή είναι πολύμορφος και αντιφατικός. Κάθε προσπάθεια να τον καθηλώσουμε "σ' έναν αλύγιστο ορισμό, δεν είναι ελληνική αγνότητα αλλά αγνός δασκαλισμός".

Πρώτη δημοσίευση εφ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Κυριακή, 10 Οκτωβρίου 2010

Copyright©Κώστας Κουτσουρέλης / Δικτυακός Τόπος: www.koutsourelis.gr

[αρχή σελίδας](#)

Η Στήλη του Poiein.gr. Δημήτρης Θ. Γκότσης, «τα άλλα Τείχη και το άλλο Επίρρημα του Κ. Π. Καβάφη»

Τα «Τείχη» του Κ.Π.Καβάφη στέκουν τώρα κι έναν αιώνα περίπου (1896). Και για περίπου μισόν, πολλοί προσπάθησαν να γκρεμίσουν τα ποιητικά πλέον τείχη του έργου του, να εισδύσουν στους εντός τους χώρους από ρήγματα της ατομικής τους μόνον πολιορκητικής τέχνης ή από μυστικές-δήθεν- Κερκόπορτες, ερωτικές ή άλλες,

Εγώ πάλι, ξεκινώντας να τον διαβάσω σήμερα, όχι βέβαια λόγω παρόδου εξήντα κιόλας ετών από την αποδημία ενός ενδημικότατου της ελληνικής διασποράς(1933), αλλά περισσότερο για να αποθησαυρίσω μερικά διδάγματα από τα επι-ρρήματά του (αφού τα «ρήματά» του δεν μού κινούν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον), προσπάθησα να ξεχάσω πολλά από τα όσα ήδη ειπώθηκαν γι αυτόν, εκτός ίσως από τα πρώτα εκείνα πιό γενικά κι όμως ενδιαφέροντως συνοπτικά. Εννοώ ειδικά εκείνα τα εντίμως σωστά του Γιώργου Ιωάννου και εκείνα τα δραστηρίως ευσεβοποιηστικά του Κωστή Μοσκόφ. Κράτησα κάτι λίγο μόνον από αυτούς, γιατί πολύ με

ενδιαφέρουν οι δικοί μου –οι εκ Θεσσαλονίκης θέλω να πω-, επειδή και τέκνα κάποιας ιδιότυπης αποδημίας, αυτής που εν πολλοίς χαρακτηρίζει την καταγωγή του λαού της Συμπρωτεύουσας.

Ιδιαίτερα θέλησα να ξεχάσω αισθητικές ή άλλες παρατηρήσεις, παραδόξως ευφυείς πολλές φορές, ακόμη και τις αναφερόμενες στην τεχνική ή και στη λογογραφική ιστορία του Κ. (εννοώ την προσέγγιση του Γιώργου Σεφέρη ή την κατάταξη του Κ. σε παράξενο, νεοβλαστήσαντα κλάδο της Β΄ Σοφιστικής). Λοιπόν, τί θέλησα τελικά να μου απομείνει για να στήσω επάνω του μια πρώτη πολύ αδρή δουλειά διακρίσεων; Θα έλεγα, μόνον ο τρόπος, τον οποίον ο ίδιος ο Κ. μάς λέγει (ή και υποκρίνεται πως τάχα μάς τον αποκαλύπτει) και ο οποίος αρκετά λεπτά προσδιορίζει την ποιότητα της ισχνής πράξης του και του ευμεγέθους πάθους του μέσα στον λόγο του. Δηλαδή, το *ε π ί ρ ρ η μ α*, που ανέφερα πιο πριν, αυτό το κονίαμα της δομής των τειχών του, αλλά και της ποιητικής του τύχης.

Λοιπόν, στα 33 του χρόνια ο Κ. μάς ομιλεί για τη δόμηση των Τειχών του. Και το υποκείμενο της πράξης αυτής, ο δομών δηλαδή, μένει αμφίβολο, αφού και αναφέρεται ουδετέρως : «μ' έκλεισαν». Όμως το επίρρημα «ανεπαισθήτως» μάς οδηγεί κατ'ευθείαν στον ποιητή. Γιατί η αίσθηση είναι δική του, δική του είναι και η έλλειψη εγγήγορης αυτής της αίσθησης. Έτσι και ο απελπισμός σε όλο του το έργο είναι ψυχρός, διαφανής θαρρείς, «κάτι το αρκετά αξιοπρεπές». Επειδή ο Κ. γνωρίζει βαθύτατα τον αίτιο αυτού του απελπισμού, αλλά και της δόμησης, που περιχαρακώνοντάς τον , τον ζωντάνεψε σε έλλειψη ελπίδας άχρωμη και δυσκίνητη. Αλλά και διότι δεν υπήρξε πράγματι τόσο προβληματικό για τον Καβάφη το «πράγματα πολλά να κάμω είχαν», όσο το «πράγματα πολλά έ ξ ω να κάμω είχαν». Αυτό το έξω, επίρρημα τόπου ανοιχτού, εντέλει προσδιοριστικό ελευθερίας, γνώριζε ο ίδιος ο ποιητής ότι εκ των προτέρων το είχε αποκλείσει. Γνώριζε ότι η όποια συνάντησή του εκεί έξω θα απαιτούσε την εξομοίωση του Άλλου με το δικό του πρόπλασμα για τον Άλλον. Γνώριζε ότι τα πολλά που είχε να κάμει έξω καθόλου δεν θα διέφεραν από τα όσα έκαμε έσω, μόνος του. Και ίσως καταλάβαινε πόσο απίθανο θα ήταν να γίνει πραγματικότητα το:

«δικούς *του* *στιχους* *λένε*
στα μάτια των τα ζωηρά περνούν οι οπτασίες του»,

(παρ'όλο που το πρώτο το πέτυχε εν πολλοίς)
Κι όλα αυτά κατ'αντίθεση προς εκείνους, που νόμισαν π.χ. πως ο Κ. όντας στραμμένος προς την ύπαρξη(;) του Άλλου, επιβεβαίωνε τον ελληνικό πολιτισμό, σαν έναν τέτοιον, ο οποίος «μετουσιώνει τον δίχως ατομικότητα άνθρωπο της δουλοκτητικής Ανατολής στον άνθρωπο-άτομο του κλασικού και του ελληνιστικού κόσμου και στον άνθρωπο-πρόσωπο(!) του ορθόδοξου κόσμου»(Κ.Μοσκόφ). Ναι, αυτοί φαίνεται δεν το γνωρίζουν, ενώ ο Καβάφης το ήξερε καλά, το ζούσε, το πόσο δηλαδή ασιατικός είχε καταντήσει πράγματι ο ελληνιστικός κόσμος, με τα εξομοιωμένα πρόσωπα -μάλλον μορφές- στα αγάλματα και στα νομίσματα, με την έξαρση της δουλοκτησίας και της απολυταρχίας, με το «κοινωνείν» μόνο στα πλαίσια μιας επιστήμης, που άρχισε να ξεπέφτει σε επιστημονισμό. Κι αυτό, μέσα σε στενό, κλειστό κύκλο λογίων, μέσα σε παρόμοια, αν και τόσο παλαιότερα, Τείχη. Ο Κ. το γνώριζε και όντας τίμιος μάς το έδειξε αρκετά φανερά. Μάς έδειξε –και λόγω στενής αντίληψης το συνομολογούν σαν κάτι θετικό πολλοί απ'τους σημερινούς- πως η Συνάντηση ανθρώπων είναι μόνο για Ανταλλαγή πραγμάτων, αισθήσεων και ιδεών. Ένα εμπόριο των περισσευμάτων (τόσο ομοίων) και όχι μια

συν-δημιουργία για την «παράλληλη» πλήρωση του προσωπικού πλούτου (και θα τολμούσα να προσθέσω : κάτω από τη σκέπη του ανέγγιχτου, του μη εμπορευματοποιήσιμου).

Ο Καβάφης υπήρξε έντιμος, Με τολμηρή για την εποχή του ειλικρίνεια μας φανέρωσε το μ ο ν ή ρ ε ς της ικανότητάς του για έξοδο, που συγχρόνως μεταποιούσε βέβαια το έξω σε «εντός των Τειχών» και πάλι. Δεν μάς μίλησε ο Κ. για τις ψυχές των ετέρων. Μάς έδειξε μόνο τα σώματά τους. Όχι σε όλο τα φάσμα της ζωής τους, παρά μόνο στα νιάτα και στην ερωτική τους ετοιμότητα. Τα πανέτοιμα, δηλαδή, προς διάθεση, τα ελληνιστικώς εξομοιωμένα προς εμπόρευμα. Γι αυτό και γυμνά ή απεκδυόμενα, μορφολογημένα πολύ αδρά, προσόμοια αισθητηριακά, με γενίκευση επιπόλαιη (λόγω της ταχύτητας της ηδονόθηρης διέγερσης) της όψης, της αφής ή της οσμής τους. Αγαλματοποιημένα από τη μοναδική δυνατότητα του - σίγουρα κατά τον νου τουλάχιστον – ομοφυλόφιλου Κ. για έξω, από το μοναδικό είδος συνάντησης, που μπορούσε να τον εκ-στασιάζει. Για τούτο και τα σκηνικά των ποιημάτων του είναι αυτά που είναι. Ο έξω χώρος είναι χώρος «ραντεβού», ο έσω χώρος είναι κάμαρη ετοιμασμένη από την προσδοκία της ηδονής. Σκοτεινή η ιδιωτική, η κοινής χρήσεως με τον ήλιο του απογεύματος να φθάνει πάντα «ώς τα μισά», τονίζοντας έτσι την παρουσία του μονήρους. Και επάνω από τα σπάνια, ακαθόριστα τοπία του, η διάβαση ερωτικών σωμάτων, που τα ονειρεύεται ο ποιητής, και που αυτά μετατρέπουν τα τοπία σε τόπο του. Και γύρω από το πλοίο ο χώρος γοργά και αδιάφορα ονοματοδοτημένος και «υφοδοτημένος» και κέντρο η ζωγραφία του ερωμένου, η διαφημιστική κάρτα του εμπορεύματος.

Αυτό το μονήρες το παρουσίασε ο Καβάφης κυρίως στο σώμα και τα μάτια. Στο σώμα δεν προσδίδεται κανένα περιεχόμενο εξωερωτικό. Το σώμα εκδίδεται μόνο στη διακατοχή της ηδονής, στην ανεξέλικτη και ανεξέλεγκτη δυνατότητα της ασιατικής δουλοκτημοσύνης, μεταφερμένης από τη μονοτονία της ανόριας στέππας στην ανόρια μοναξιά της αστικής ερήμου. Ίσως γι αυτό και η απώλεια της Μικρασίας σήμαινε για τον Κ. κυρίως τον χαμό ελληνικών (διάβαζε: ελληνιστικών) αστικών πυρήνων. Το ανθρώπινο σώμα είναι, λοιπόν, για τον Κ. μέλη και ανάστημα, είναι δέρμα και χείλη, έστω και ρόδινα ή και «σαν καμωμένα από ιασεμί». Και τα μάτια έχουν πάντα κάποιο χρώμα μόνο, είναι γενικά ωραία, σχεδόν πάντα γυαλίζουν και πλέον τούτου άλλη έκφραση καμμιά. Και τα δύο τους, σώμα και μάτια, δεν αλλάζουν. Είναι φιξαρισμένα, τεντωμένα στη δική του τάση. Ζωντανεμένα μόνο για χάρη αυτής της τάσης, άβουλα και κάπως άβουλα για την ποίηση, έστω κι αν χαρακτηρίζονται «ποιητικά». Κι όταν η τάση του αυτή χάνει σε ένταση, τότε αμέσως τα σώματα αυτά μετατρέπονται σε σχήματα αφηρημένα, γιατί αφαιρείται και ο μονήρης νους, γίνονται ινδάλματα και οπτασίες.

Όλα αυτά για τους ομοφυλόφιλους αναγνώστες του Κ. δεν είναι διόλου νέα και φυσικά διόλου μονήρη, αφού αποτελούν και τον κόσμο όλο. Τίποτε το καινοφανές ή και παράδοξο δεν βρίσκουν σ' αυτά. Γι αυτούς έγραψε ήδη ο έντιμος, επειδή και φιλαλήθης, Γιώργος Ιωάννου ότι τον καταλαβαίνουν τον Κ., «τον νοιώθουν μάλλον καλύτερα γι αυτό και τον θαυμάζουν κάπως πιο συγκρατημένα. Ίσως λιγάκι και να τον υποτιμούν». Χαρακτηριστικά αποκαλυπτικές και οι δύο αυτές φράσεις. Επειδή μας αποκαλύπτουν δύο πράγματα : πρώτον, ότι το ήδη γνωστό, το ήδη βιωμένο «αλλέως διανοείσθαι», δεν γεννά θαυμασμό για τη διατύπωσή του. Δεύτερον, ότι η συνειδητοποίηση του μονήρους αυτομάτως υποτιμά την ίδια αυτή συνείδηση.

Αντίθετα, όλοι οι ετεροφυλόφιλοι αναγνώστες και μελετητές του Κ., που δεν ήταν δυνατόν να κατέχουν αυτό το παιχνίδι, αυτή την καταναγκαστική τεχνική της στοχεύουσας διανοητικής

εγρήγορσης, πίστεψαν αυτή την «άλλη διάνοια» του Κ. για διάνοια έκτακτη. Ήταν μια αναπόφευκτη προσαρμογή τους στον «τέτοιον» νου του Καβάφη. Όμως ελάχιστα στοχαστική προσαρμογή, εφόσον και δεν υπήρχε σ'αυτούς καμιά ανάγκη για τον στοχασμό επάνω στην ποικίλη διαμόρφωση της προσαρμογής, με σκοπό την ποικίλη δράση της, ανάλογα δηλαδή με την ποικιλία του αντικειμένου της διακατοχής, του ορατού από την ομοφυλόφιλη ψυχή μονήρους.

Αλλά και σαν κατακλείδα για μένα, που προσδιορίζει τα όρια της Καβαφικής ποίησης, μια άλλη φράση του Γιώργου Ιωάννου: «Ο Έρωσ είναι ίδιος σε όλες τις περιπτώσεις και τον διέπουν οι αυτοί ψυχολογικοί νόμοι». Σωστό. Γιατί διαφοροποίηση γίνεται μόνο στο είδος της βούλησης, που θα θέσει σε εφαρμογή αυτούς τους νόμους, αν δηλαδή τους καταχρασθεί ή τους ερμηνεύσει ξεπερνώντας τους. Και τα όρια του Καβάφη είναι τά όρια αυτής της ψυχολογίας. Τίποτε πιο πέρα. Τίποτε; Περίπου, γιατί το πιο πέρα υπάρχει, μένοντας όμως αδιαμόρφωτο. Είναι το Κενό του Καβάφη.

Σε όλα τα παραπάνω ο ποιητής, έστω και με όλους τους τρόπους του διαφορούμενου και των υπαινιγμών, μάς λέγει αυτό που είναι. Μάς παρουσιάζει ολόκληρο το μισό του. Το άλλο μισό, αφού δεν το κατέχει, δεν μπορεί να το μορφοποιήσει θετικά μέσα στον λόγο του. Είναι αυτό που ανήκει στην πέραν της ηδονής αφοσίωση, γλιτώνοντας από τον θάνατο της αφομοίωσης. Και δείχνεται από τον ποιητή με τις παλίνδρομες κινήσεις του μέσα στον χρόνο, όπου όμως όλα τα τεράστια μεσοδιαστήματα μένουν κενά. Είναι π.χ. ο Καιρός στο ποίημα «Του πλοίου», όπου το μονήρες εξαφανίζεται μέσα στη σύγχρονη παλαιώση όλων και όχι μόνον του ερωτικού αντικειμένου. Είναι, η σκηνοθετημένη έστω αδυναμία μνήμης, τα δήθεν κενά της στο ποίημα «Μακρυνά»

(-Αύγουστος ήταν;- , ήταν,θαρρώ, μαβιά), αδυναμία όμως που φαντάζει περισσότερο σαν μια συνειδητή βούληση για απομάκρυνση, παρά σαν γνήσια νοσταλγία. Γι αυτό και σε τέτοια, ελάχιστα, ποιήματα φανερώθηκε για μένα στη σημερινή μου ανάγνωση το πραγματικά νέο στον Καβάφη. Ένας λυρισμός πρωτόγνωρος και σπάνιος. Επειδή, νομίζω, κατ'αυτόν πρωτόγνωρος και σπάνιος γίνεται και ο ποιητής, με την προσθήκη στο μονήρες του εκείνου του ετέρου μισού, που τού λείπει, εκείνου του κενού του, όμως συνειδητοποιημένου τώρα. Ο λόγος του δεν είναι πιά εκείνος της μονότονης εν-πάθειας, αλλά λόγος μετάνοιας ενός «μωσαϊκού» όλου. Είναι η απαρχή των νέων Τειχών, που πρόλαβε να δομήσει ο Κ. πάνω στον λόγο του, σαν νέο τρόπο, ατελές ακόμη, αλλά τελικό επίρημα των ρημάτων του, χωρίς πλέον περίσκεψιν και χωρίς λύπην για το μονήρες του.

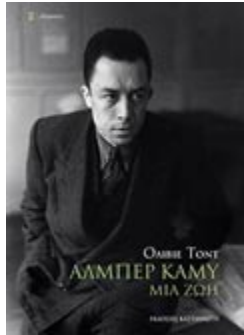
Τελική γεύση για μένα από την ανάγνωση, ίσως προσωρινή, ας πω δίδαγμα για τον χρόνο τον παρόντα, είναι το ότι οφείλω να σέβομαι τον καθένα, ο οποίος μέσα από τη φθορά του, με το κονίαμα της παραδοχής των κενών του, κατόρθωσε να υψώσει ουσιαστικά πλέον Τείχη, «λίαν επαισθήτως», μιας αξιοπρεπούς αντίστασης. Η οποία και τον από-εμπορευματοποιεί, ετοιμάζοντάς τον για τη συν-δημιουργική συνάντηση.

Και ο Κωνσταντίνος Π. Καβάφης δεν συνάντησε έτσι ουσιαστικά έτερον, πλην από τον κενωμένο έτερο εαυτό του. Και εκεί δημιούργησε. Έτσι τον διάβασα τούτη τη φορά.

(το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε στο κυπριακό περιοδικό ANEY, τ. 8/2003)

(Α' Δημοσίευση: Poiein.gr <http://www.poein.gr/archives/12918/index.html>)

αρχή σελίδας

Κριτική από τον Δημήτρη Αθηνάκη : Ολιβιέ Τοντ, Αλμπέρ Καμύ, *Μια ζωή*, μτφρ. Ρίτα Κολαΐτη, εκδόσεις Καστανιώτη

«Θέλω να αποκομίσω κάποια σκέψη [...] περιορισμένη στο χρόνο»

Διαβάζοντας τη βιογραφία του Αλμπέρ Καμύ

Από τους μεγαλύτερους στοχαστές και λογοτέχνες του 20ού αιώνα, ο Αλμπέρ Καμύ ήταν μια ολοκληρωμένη, πολυσχιδής προσωπικότητα που πάλεψε με τον χρόνο, τους ανθρώπους, τις λέξεις, τους πολέμους, τον ίδιο του τον εαυτό – και δεν βγήκε σε όλα νικητής. Ίσως αυτός να 'ναι ο λόγος που κατέχει πια αυτή τη θέση στην παγκόσμια γραμματεία. Ίσως τα απροσμέτρητα πάθη του να του χάρισαν τον μύθο του ανθρώπου, τη μυθολογία που περιβάλλει όλους όσοι έζησαν πρώτα απ' όλα ως άνθρωποι.

Ολοκληρωμένος διανοούμενος, παθιασμένος γραφιάς, ορκισμένος ακτιβιστής για τη δική του Αλγερία, ερωτικός και απόλυτος. Χωμένος βαθιά στην ψυχή του κόσμου, όλης της ανθρωπότητας αλλά και του καθενός ανθρώπου ξεχωριστά, ο Καμύ δεν δίστασε στιγμή να αναμετρηθεί με τη ζωή, να υποχωρήσει ενώπιόν της, να την ξεπεράσει. Ήδη από την παιδική του ηλικία μέσα του αγωνίζονταν για την πρωτοκαθεδρία ο φόβος και η αντίσταση, το μένος και η γαλήνη. Και δεν είναι τυχαίο αυτό: απ' τη μια ο πόλεμος και η πολυλογία της μητέρας του, απ' την άλλη ο θάνατος και η σιωπή της γιαγιάς του, το στάσιμο του χρόνου ύστερα απ' τον χαμό δικών του ανθρώπων, μεταξύ αυτών και του πατέρα του. Ο Καμύ μεγάλωσε κουβαλώντας το φορτίο της ορφάνιας. Και των άρρωστων πνευμόνων του.

Είναι από κείνες τις περιπτώσεις όπου είναι αξεδιάλυτα τα όρια μεταξύ ζωής και τέχνης, πραγματικότητας και φαντασίας. Ο Καμύ ήταν αδιαπραγμάτευτος σ' αυτό: ζωή και γραφή πάντα πορεύονται μαζί. Όλες τους οι τραγικές ή οι ευτυχισμένες στιγμές και καθοριστικές εμπειρίες εντάσσονται στο έργο του, δίχως ούτε λεπτό αυτό να χωλαίνει σε αλήθεια και έρεισμα στο πανανθρώπινο. Σπουδαίο επίτευγμα για έναν διανοούμενο είναι να καθιστά το ιδιωτικό κοινό, να μεταφέρει τα προσωπικά του βιώματα σ' ένα στερέωμα που αφορά και άλλους.

Φιλοσοφία, λογοτεχνία, υποκριτική, θέατρο, δημοσιογραφία, όλα μπαίνουν σ' ένα βαρέλι και δημιουργούν ένα ενιαίο και μεθυστικό χαρμάνι, όπως χαρακτηριστικά έλεγε ο ίδιος διαβάζοντας και διορθώνοντας κείμενα ενός φίλου του. Κατά την ανάγνωση, συνειδητοποιείς πως ό,τι έλεγε ο Γάλλος στοχαστής κατά καιρούς για φίλους, έργα και καταστάσεις λειτουργεί προφητικά για το δικό του έργο. Όση σκληρότητα μπορεί να επέδειξε, τόση δέχτηκε και ο ίδιος· όση αγάπη και εμμονή με λέξεις, ανθρώπους και πράγματα χάρισε, άλλη τόση βίωσε· ζων ή τεθνεώς. Αυτό το τελευταίο μάλλον δεν μπορεί να έχει κάποια σημασία: ένας σπουδαίος φιλόσοφος και λογοτέχνης, όπως ο Καμύ, δεν αφήνει κανένα περιθώριο να ξεχωρίσεις τη ζωή του απ' τον θάνατό του· και τα δύο κινούνται σε μιαν ενιαία γραμμή, με όλες της τις, κατά καιρούς, αναταράξεις.

Άνθρωπος της εποχής του, των ιδιαίτερων κάθε φορά δευτερολέπτων που περνούσαν από μέσα του ή πολλές φορές από μπροστά του – υπήρξαν φορές, έντονες και σπαρακτικές, που δεν ήταν σε θέση να ελέγξει γεγονότα κι αισθήματα. Ο Καμύ συγχρωτίστηκε αλλά ποτέ δεν βολεύτηκε ανάμεσα στους ανθρώπους, ειδικά όλα εκείνα τα μεγαθήρια της εποχής του: Ρεμόν Κενώ, Ρενέ Σαρ, Αντρέ Μαλρώ, Μωρίς Μερλό-Ποντύ, Ζαν-Πολ Σαρτρ, Σιμόν Ντε Μποβουάρ, Μαρία Καζάρες, και τόσους άλλους. Οι συγκρούσεις συνεχείς, οι αγάπες αδιάκοπες. Και το χαρμάνι συνεχίζεται ακόμη κι εδώ. Ο Αλμπέρ ποτέ δεν κατάλαβε, μαζί του κι εμείς, εάν ό,τι συνέβαινε στη ζωή του ήθελε να τον αποσπάσει απ' το έργο του ή να του στείλει σημάδια για το προς ποια κατεύθυνση πρέπει να κινηθεί. Εδώ ενδεχομένως εντοπίζεται ένα κάποιος διαχωρισμός στο ενιαίο ζωής και τέχνης του Καμύ: στη ζωή, μπορεί να φοβήθηκε πολλά· στην τέχνη όμως, ενέτασσε τα πάντα συνεχώς. Για να τα ξορκίσει, να τα εξηγήσει, να τα πολεμήσει; Οι απαντήσεις επαφίενται στην προσωπική ανάγνωση του καθενός.

Η βιογραφία απ' τον Ολιβιέ Τοντ –και το εξαιρετικό μεταφραστικό αποτέλεσμα από τη Ρίτα Κολαίτη– είναι μία ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών, σπαραγμάτων και ντοκουμέντων για τη ζωή του μεγάλου Γάλλου. Στις σχεδόν οκτακόσιες σελίδες του βιβλίου συμπυκνώνονται τα μικρά και τα μεγάλα, τα σημαντικά και τ' ασήμαντα μιας ολόκληρης ζωής, μιας ζωής επίσης ανεξάντλητης. Κάθε σελίδα αυτού του βιβλίου αποτελεί και μιαν έκπληξη. Όπως επίσης και μια σπιρουριά για να διασώσεις τις μνήμες σου απ' την ανάγνωση των έργων του, να διατηρήσεις μέσα σου ό,τι μπορεί να σε έχει σημαδέψει από τον συγγραφέα του *Ξένου*, της *Πανούκλας*, του *Μύθου του Σισύφου* και του *Επαναστατημένου ανθρώπου* – τουλάχιστον.

Η αλήθεια ότι έχει κανείς να πει πολλά για έναν τέτοιο άνθρωπο και για μια βιογραφία σαν του Ολιβιέ Τοντ, ο οποίος παρέδωσε ένα έργο έπειτα από πολύχρονες και επώδυνες, φαντάζομαι, κάποιες φορές, έρευνες και συναντήσεις με ανθρώπους και λέξεις. Είναι από κείνες τις στιγμές (όπως συμβαίνει με την ποίηση, για παράδειγμα) που είναι μάλλον δύσκολο να καλύψεις ό,τι διαμοίβεται μπροστά σου, πάνω στο λευκό χαρτί όπου τρέχουν εικόνες και ψυχές. Ο Αλμπέρ Καμύ, έχω την αίσθηση, κατάφερε ακριβώς αυτό: να μας δυσκολέψει στον διαχωρισμό και στο φιλτράρισμα των σημαντικότερων στιγμών του· είτε γιατί, όπως αναφέραμε, δεν γίνεται αυτό εξ αντικειμένου είτε διότι δεν υπάρχει καμία ανάγκη. Νά ένα χαρακτηριστικό των βιοματικών έργων – με όλα τα ελαττώματα και όλα τα σπουδαία τους. Όπως ακριβώς η ίδια η ζωή, που δεν επιδέχεται κρίση και, προφανώς, διάκριση.

Δημήτρης Αθηνάκης

[Δημοσιεύτηκε στην «Αυγή», Τρίτη 19/01/2010]

Copyright©Δημήτρης Αθηνάκης /athinakisdimitris.wordpress.com

αρχή σελίδας

Βαρδαλάχος Κωνσταντίνος (1775 - 1830) Φυσική Πειραματική (Βιέννη, 1812)

ΦΥΣΙΚΗ
ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΦΕΤΡΕΣΕΩΝ.

Συγγραφέας και εκδοθείς

Ελληνιστί

Χάριν τῶν ἀρχαίων

ὑπὸ

τοῦ ἐν Βουκουρεσίοις

ἀρχιδιδασκάλου

Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου

τοῦ

Αἰγυπτίου.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας,
κατὰ τὸ τυπογραφεῖον Λεοπόλδου τοῦ Γρούνδ.
1812.

«Να πας να σε διαβάσει κάνας παπάς!» μου φώναξε η μάνα μου και μου πέταξε μια νωτισμένη πατσαβούρα στα μούτρα.

Απομάκρυνα από το πρόσωπό μου το βρώμικο πανί και το κοίταξα με αηδία. Για λίγο με είχε αγγίξει μα ήταν αρκετό για να νομίζω πως τα σφουγγισμένα απόνερα μου είχαν γίνει μάσκα. Στη μύτη μου η αποφορά από το Άζαξ κρεμάστηκε σαν μύξα.

Η μάνα μου συνέχιζε να τρίβει, με άλλη πατσαβούρα πια, τα μάτια της κουζίνας. Έβλεπα τον αγκώνα της να πηγαινοέρχεται σαν κουρδισμένος. Στο άλλο χέρι κρατούσε ένα σφουγγαράκι Σκοτς Μπράιτ και με αυτό ξέκανε τη μάκα από παλιά καψίματα και κολλημένες κατσαρόλες. Παρατήρησα την πλάτη της έτσι όπως δούλευε σκυφή. Μου θύμισε κυρτωμένο κόντρα πλακέ. Άκαμπτο και λυγισμένο ταυτόχρονα. Την αγαπούσα.

Δεν είπα λέξη μετά από αυτό. Στεκόμουν στην άκρη του τραπεζιού και την παρακολουθούσα να αγκομαχά. Η πατσαβούρα κείτονταν ζαρωμένη στο πάτωμα σαν κατουρημένο βρακί. Σε λίγο η μάνα μου γύρισε και με κοίταξε αγανακτισμένη. Στα μάτια της έλαμπαν αιώνες κούρασης και βασάνων. Αιωρήθηκε για λίγο πάνω από τη σαπουνισμένη πλάκα της κουζίνας και σκούπισε στο μέτωπό της λίγο νοερό ιδρώτα. Με είδε που βούρκωσα και πήρε το δήθεν άγριο ύφος της.

«Κλάψε, δεν πειράζει. Θα κάνεις κι όμορφα μάτια. Όποιος σε αγαπάει σε κάνει και κλαις. Αυτό μας έλειπε τώρα, να σε αφήσω να πας να καταστραφείς. Φυρί φυρί το πας!», συνέχισε αγχωμένη.

Ήξερα από τον τόνο της φωνής της πως συνέπασχε μαζί μου, όμως η θέση της δεν ήταν δίπλα μου εκείνη τη στιγμή. Δεν ήταν η φίλη μου, η μάνα μου ήταν. Έπρεπε να με παραδειγματίσει. Το ρόλο της τον έπαιζε καλά.

«Αντί να μου θες έρωτες και γάμους δεν κοιτάς να βγάλεις καμιά σχολή, λέω ‘γω; Δεν κοιτάς να ξεστραβωθείς πρώτα και μετά να ασχοληθείς με τα γαμπρίσματα;», έφτυσε τις λέξεις μία μία, ξέροντας καλά πόσο με ενοχλούσαν κάποιες από αυτές, και στράφηκε προς τον απορροφητήρα.

«Καλύτερα να κλάψεις τώρα παρά μετά! Στο κάτω κάτω δεν παίζεις σε ταινία της ΚΛΑΚ φιλμς, τη ζωή σου κορώνα γράμματα πας να παίζεις. Κλάψε όσο θες, δεν πειράζει, θα κατουράς και λιγότερο», συνέχισε τινάζοντας τα χνούδια με την πατσαβούρα της.

Οι ταινίες της ΚΛΑΚ φιλμς ήταν οι αγαπημένες της. Για μια στιγμή έγινα η Μιράντα Μυράτ. Εκείνος εμφανίστηκε μπροστά μου με πρόσωπο Νίκου Ξανθόπουλου. Η μάνα μου ήταν η Ελένη Ζαφειρίου, που μια ζωή έπλενε σκάλες κλαίγοντας τη μοίρα της και αγανακτώντας με την αδικία και τον παραλογισμό της κοινωνίας. Η κοινωνία, εν προκειμένω, ήμουν επίσης εγώ.

Ήμουν δεκάξι χρονών και αυτός εικοσιτρία. Είχαμε αρχίσει να βλέπομαστε από το καλοκαίρι, που πηγαίναμε για μπάνιο στα Λουτρά της Ωραίας Ελένης, εκείνος με το μηχανάκι κι εγώ με τους θείους και τα ξαδέφια μου από την Αθήνα.

Η σχέση μας είχε προχωρήσει γρήγορα, παρόλο που για μένα ήταν η πρώτη φορά. Τα απογεύματα με πήγαινε στο σπίτι του, έφτιαχνε γλυκούς φραπέδες και για τους δυο μας και μετά αράζαμε αγκαλιά στην κούνια που είχε στο μπαλκόνι του. Το σπίτι έβλεπε προς τα χωράφια, δεν φοβόμασταν μην μας πάρει κάνα ξέμπαρκο μάτι από τον κεντρικό.

Εκεί, πάνω στην κούνια το κάναμε πρώτη φορά. Πόνεσα λίγο, όμως με άφηνε να δαγκώνω το χέρι του όλη την ώρα κι έτσι αντί να με φιμώσει και να καταπιώ τη γλώσσα μου μού πρόσφερε την παλάμη του και με άφησε να ξεσπάσω εκεί. Από εκείνη τη φορά και έπειτα, γινόταν όλο και καλύτερο.

Το Σεπτέμβρη που άρχισαν τα σχολεία βλεπόμασταν σπανιότερα. Κυρίως τα μεσημέρια, στη διαδρομή μεταξύ σχολείου και σπιτιού ή και το πρωί, που πήγαινα από το φούρνο τους δήθεν να αγοράσω κουλούρι για το διάλειμμα. Το μόνο που ήθελα βέβαια ήταν να τον δω. Το κουλούρι ούτε που το άγγιζα. Λίγο πριν τα Χριστούγεννα μου πρότεινε να παντρευτούμε.

Όταν το ανακοίνωσε στους δικούς του ίσα που δεν έπαθαν αποπληξία. Δεν ήθελαν να τον παντρέψουν τόσο μικρό, η ζωή ήταν μπροστά του, λεφτά είχε, ανάγκη καμία. Κορίτσια θα γνώριζε πολλά. Εγώ δεν είχα ξεμυτίσει από το αυγό καλά καλά, τι σπίτι να ανοίξω; Και από προίκα μηδέν. Με τα πολλά, μας κόψανε οικογενειακώς την καλημέρα.

Τώρα η μάνα μου είχε σκύψει στο φούρνο και ψέκαζε με Ζιφ τα τοιχώματα. Παρατήρησα τις πλατιές πατούσες της, με τις τριμμένες φτέρνες που ξεπετάγονταν από τις φθαρμένες ορθοπεδικές παντόφλες. Κάτω από την πλεκτή φούστα ο πισινός της, ολοστρόγγυλος, μου θύμιζε γκαστρωμένη κοιλιά. Η φωνή της ακουγόταν λες και μίλαγε μέσα από χοάνη.

«Να πας να σε διαβάσει κάνας παπάς. Σοβαρά στο λέω. Άιντε μπας και βρεις την ησυχία σου, παιδάκι μου. Γιατί από ανθρώπινες κουβέντες δεν παίρνεις κάβο», αγκομάχησε με το ξεκοιλιασμένο Σκοτς Μπράιτ στο χέρι.

«Δηλαδή ο παπάς δεν είναι άνθρωπος;», την ρώτησα παίζοντας με τη φωτιά του εκνευρισμού της.

«Μη μου κάνεις την έξυπνη εμένα, έτσι;», αρπάχτηκε και έβγαλε το κεφάλι ίσα για να με κοιτάξει λοξά.

Στο χέρι της το βρώμικο σφουγγάρι έσταζε καφετί νερό. Μου έριξε μια αγριεμένη ματιά και μετά συνέχισε τη δουλειά της, η μισή μέσα στο φούρνο και η μισή γονατιστή στο μωσαϊκό. Ο εκνευρισμός της έμοιαζε με ηλεκτροσόκ πάνω σε ανύποπτο σώμα.

Τρεις μέρες αργότερα μου έκλεισε ραντεβού με τον παπά Νικόλα. Έμεινε ασυγκίνητη μπροστά στις φωνές και στα παρακάλια μου. Θα πήγαινα να τον δω ήθελα δεν ήθελα. Τα υπόλοιπα τα άκουγε βερεσέ. Σε μερικά πράγματα η μάνα μου ήταν αδίστακτη.

Την Κυριακή το πρωί σηκώθηκα και πήγα στην εκκλησία.

«Τι συμβαίνει, Ευθαλία;», με ρώτησε ο υπέργηρος παπάς όταν καθίσαμε στα στασίδια οι δυο μας.

Έπρεπε να του πω μια ιστορία, και αυτό θα έκανα.

«Η Βάσω με τον Λάκη αγαπιούνται, πάτερ», ξεκίνησα με σταθερή φωνή αδιαφορώντας για το απορημένο βλέμμα του. «Η ηλικία της όμως, και η κοινωνική τους διαφορά στέκονται εμπόδιο στην ευτυχία τους. Ο μεγαλέμπορος πατέρας του Λάκη τον αναγκάζει να απαρνηθεί τον έρωτά του για κείνη».

Ο πάτερ Νικόλας είχε γουρλώσει τα μάτια και με κοίταζε. Συνέχισα να μιλάω σοβαρά και ανέκφραστα, όπως μιλάνε οι εκφωνητές ειδήσεων ή όσοι έχουν να πουν κάτι τρομερά σημαντικό.

«Μερικά χρόνια αργότερα η οικογένειά της την αναγκάζει να παντρευτεί κάποιον που δεν αγαπά. Ο Λάκης γίνεται κι αυτός δυστυχισμένος στο πλευρό μιας άλλης. Η αγάπη τους συνεχίζει ως το τέλος να τους καίει τα σωθικά, μα ο έρωτάς τους δεν ευλογήθηκε ποτέ από τους ανθρώπους. Τι θα έλεγε γι' αυτή την αδικία ο καλός Θεός, πάτερ;».

Του είχα διηγηθεί την αγαπημένη ταινία ΚΛΑΚ φιλμς της μάνας μου, μια υπερπαραγωγή του 1964, με τον αμίμητο τίτλο «Αγάπησα και πόνεσα». Ο Κώστας Κακαβάς, η Άντζελα Ζήλεια και ο Νίκος Ξανθόπουλος ήταν οι πρωταγωνιστές της οικογενειακής ασπρόμαυρης οθόνης μας. Θυμάμαι ότι εκείνο το βράδυ που βλέπαμε το έργο η μάνα μου είχε κλάψει με μαύρο δάκρυ μπροστά στον απάνθρωπο χωρισμό του ερωτευμένου ζευγαριού. Την νύχτα, ίσως λόγω κλάμματος, δεν είχε σηκωθεί ούτε μία φορά να κατουρήσει.

Ο πάτερ Νικόλας άρχισε να βήχει συγχισμένος. Τα γένια του μου θύμισαν μαλλί της γριάς. Αυτό που αντίκρυζε μπροστά του σήκωνε τουλάχιστον εξορκισμό.

«Θες να σε διαβάσω, τέκνον μου;», με ρώτησε ψαχουλεύοντας την τσέπη του ράσου του. «Ο Θεός είναι μεγάλος. Βοηθά τους ανθρώπους που έχουν πίστη και αρετή».

Η σεμνή του ανωτερότητα μου φάνηκε συγκινητική, γι' αυτό και συγκατένευσα.

«Βεβαίως πάτερ, με την ευχή σου», ψέλλισα πειθήνια.

Στράφηκα ολόκληρη προς το μέρος του. Τον κοίταξα στα μάτια και του έτεινα την παλάμη μου, έτσι όπως είχα δει να κάνουν στο σινεμά στις χαρτορίχτρες ή στις μάντισσες. Έπειτα, τον παρότρυνα με φωνή αγγέλου:

«Διάβασε...».

Από εκείνη την ημέρα τα πράγματα κύλησαν ήσυχα. Ο παπα Νικόλας αλλάζει δρόμο όποτε με συναντά. Η μάνα μου αναλώθηκε επί βδομάδες στην παρασκευή προσφόρων και σε ατελείωτες γονυκλισίες και προσευχές. Μετά ηρέμησε.

Σε παπά δεν με ξανάστειλε.

Με τον αγαπημένο μου δεν παντρευτήκαμε, συνεχίζουμε όμως να συναντιόμαστε κανονικά.

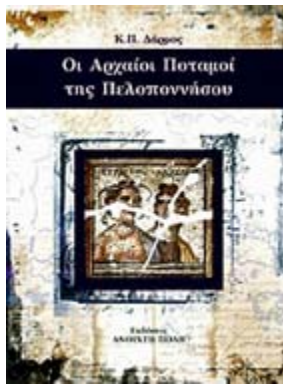
Κάθε φορά που στην τηλεόραση παίζει κάποια ταινία της ΚΛΑΚ φιλμς στο σπίτι γίνεται συσκότιση και η οικογένεια πέφτει από νωρίς στο κρεβάτι.

Copyright©Μαρία Πετρίτση, Βρυξέλλες / maria_petritsi@yahoo.com

αρχή σελίδας

Κώστας Δάρμος: Αμυμώνη (Λέρνη). Από το βιβλίο «Οι αρχαίοι ποταμοί της Πελοποννήσου»

Ο Μύθος και η Τέχνη

Στο Άργος βασίλευε ο Γελάνωρ, ο τελευταίος των Ιναχιδών, όταν έφτασε με τις πενήντα θυγατέρες του από την Αίγυπτο και τον εκθρόνισε, ο Δαναός, απόγονος κι αυτός της Ιναχίδας Ιούς. Πρώτο μέλημα του νέου μονάρχη ήταν να αναθέσει στις κόρες του να βρουν νερό στο “πολυδίψιον” Άργος. Μια από αυτές, η Αμυμώνη, δέχθηκε την επίθεση ενός Σάτυρου. Η αμύμων κόρη ζήτησε την βοήθεια του Ποσειδώνα, ο οποίος εξακόντισε την τρίαينά του, κυνηγώντας τον ερωτιδέα, αλλά αστόχησε και χτύπησε βράχο απ’όπου ανέβλυσε πηγή που την ονόμασαν Αμυμώνη.

Ο Δαναός και οι θυγατέρες του συνάπτονται στην μυθολογία με τα νερά και η παράδοση της Αμυμώνης σηματοδοτεί υδρευτικά έργα στην περιοχή της Λέρνης. Η ύπαρξη πηγής γλυκού νερού τόσο κοντά στην θάλασσα, συσχετίστηκε με τον θεό των κυμάτων, γι’ αυτό και ο Ευριπίδης δίνει στην πηγή τον τίτλο Ποσειδώνια, μιλώντας για τις Θηβαίες, που δούλες θα κουβαλάνε από αυτήν νερό αν πέσει η πόλη στους Αργείους.

Η Λέρνα υπήρξε διασημότερη στον αρχαίο κόσμο, γι αυτό και ο Σενέκας την εντάσσει μαζί με τον Ίναχο* στα σημαντικά νερά της Αργολίδας:

“Τώρα η Λέρνα οπισθοχώρησε/ το Φορωνικό ρέμα χάθηκε....
Και το αρχοντικό Άργος/ φοβάται την αρχαία ξηρασία του”¹.

Η Αμυμώνη εμπνέει

Το παραμύθι της Αμυμώνης ενέπνευσε συγγραφείς, ποιητές και ζωγράφους. Ο Αισχύλος έγραψε ομώνυμο σατυρικό δράμα, απ’ όπου σώθηκαν ερωτόλογα του θεού στην νύμφη. Ο Λουκιανός έγραψε έναν διάλογο, που καταλήγει με τα παρακάτω λόγια του θεού προς την κόρη: “*Μα και πηγή που θα έχει το όνομά σου θα κάνω να αναβρύσει εδώ χτυπώντας με το τρικράνι μου τον βράχο, κοντά στο ακρογιάλι κι εσύ ευτυχισμένη θα είσαι και μονάχα συ απ’ όλες τις αδερφές σου δεν θα κουβαλάς νερό όταν πεθάνεις*”.

Ο Καλλίμαχος ύμνησε τις πηγές του Άργους, λέγοντας πως οι παρθένες που υφαίνανε τον χιτώνα της Ήρας, έριχναν πριν καθίσουν στον αργαλειό λίγο από το νερό τους στο κεφάλι τους και καταλήγοντας:

“*Σεβαστή Αμυμώνη και Φυσάδεια αγαπημένη
Ίππη και Αυτομάτη
χαίρετε παλιές κατοικίες των νυμφών
και ρέετε λαμπρές Πελασγιάδες*”.

Συναντάμε επίσης αναπαραστάσεις του μύθου σε αγγεία, τοιχογραφίες, νομίσματα, κύπελλα, δακτυλιόλιθους και κάτοπτρα. Ο Πausανίας περιγράφοντας την λάρνακα του Κύψελου στην Ολυμπία, επισημαίνει παράσταση του Ηρακλή που τοξεύει την Ύδρα, “*τό έν τώ ποταμώ τή Αμυμώνι θηρίον*”.

Ο κόσμος του υδρότοπου της Λέρνας εμφανίζεται σε έργα ζωγράφων και σε κείμενα δυτικών λογίων. Ο Έρασμος, θέλοντας να περιγράψει τον ψυχικό βούρκο των τιποτένιων, μιλάει στο «*Μωρίας εγκώμιον*», για τον “*Λερναίο βάλτο του βίου τους*”.

Ποσειδάωνας και Αμυμώνη σε ρωμαϊκά μωσαϊκά. Στην Αμφίπολη. Παρόμοια βρίσκονται στην Πάφο (οσάα ζωνύσου), μαζί με τον Έρωτα (και σε γραμμωτόσημο) και σε οικία στα Χανιά, όπου Σάτωρος επιτίθεται στην Αμυμώνη που την βλέπουμε δεξιά με τον Ποσειδάωνα (Αρχ. Μουσείο Χανίων).

Πηγή, λίμνη, έλος, ρυάκι.

Η ταύτιση των πηγών και των ρυακιών, που συνωστίζονται στον μικρό κάμπο της Λέρνας, είναι δύσκολη, αφού οι αλλαγές που συντελέστηκαν στο πέρασμα του χρόνου στην προσχωσιγενή πεδιάδα είναι πολλές και οι μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων αόριστες. Αμυμώνη πρέπει να

λεγόταν η παρόδια πηγή στο νότιο άκρο του χωριού Μύλοι, που τροφοδοτείται από την καταβόθρα της Σκοτεινής και που ενώνεται λίγο πιο κάτω με την εκροή της σχεδόν παραθαλάσσιας λίμνούλας, την οποία ο Στράβωνας ονομάζει Λέρνη και ο Πausανίας Αλκυονία. Τα νερά τους σχηματίζουν το ρυάκι της Αμυμώνης, το οποίο ο Πausανίας θεωρεί ως ποταμό, που μετά από βραχύ ρου 300 μέτρων, αφού περάσει κάτω από τις σιδηροδρομικές γραμμές, εκβάλλει βόρεια του προϊστορικού οικισμού της Λέρνης. Παλιότερα κινούσε μύλους που εξ αιτίας τους ονομάστηκε το χωριό. Ο Ρος τον περασμένο αιώνα μέτρησε πέντε από αυτούς, ενώ σήμερα δεν απόμεινε κανείς. Ο Μελέτιος καταγράφει για το ποταμάκι την κοινή ονομασία Μαστός, που βλέπουμε και στην Χάρτα του Ρήγα.

Η πηγή, ο ποταμός και η λίμνη, συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον πολλών. Ο Στράβων αναφέρει την Αμυμώνη ως κρήνη και αλλού τον ποταμό της λίμνης Λέρνης ονομάζει κι αυτόν Λέρνη. “Ποταμό Λέρνη” εμφανίζουν και οι Βιργίλιος και Βαλέριος Φλάκκος. Ο Ευρυπίδης γράφει για τα “Λερναίανάματα” ενώ αλλού μιλάει για έλος. Ο Αισχύλος μιλάει για “..της Λέρνης την κρήνη”. Ο Υγίνος αναφέρει “Αμυμώνια πηγή”, “Λερναία πηγή” και “Αμυμώνιο ρείθρο”, ενώ ο Λουτάτιος “Λερναία πηγή” και “Αμυμώνιο ποταμό”. Ο Νόννος μνημονεύει “πηγήν οφιώδεα Λέρνην”. Σαν έλος αναφέρεται η Λέρνη από τους: Στάτιο, Απολλόδωρο, Ι.Πεδιάσιμο, Sequester. Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος αναφέρεται στο “Λέρνης ύδωρ”. Ο Οβίδιος μιλώντας για την κυνηγημένη Ιώ, δίνει μιά γαλήνια εικόνα του τοπίου:

“Εφτασε στις Λέρνης το ρυάκι, που κυλούσε ειρηνικά ανάμεσα στις αμμουδερές του όχθες, όταν το νερό ανέκοψε την παραπέρα φυγή της...”.

Ειρηνική εικόνα σκιαγραφεί και ο Βιργίλιος, μιλώντας για
*“..τον Αρκάδα, που περίγυρα
στα νερά της ψαροθρόφας Λέρνης
την τέχνη του και το φτωχικό σπίτι είχε”.*

Ζοφερή χροιά δίνει ανώνυμος μυθογράφος, αποκαλώντας την λίμνη και “άβυσσο”. Ο Πausανίας μεταφέρει ισχυρισμούς ότι η Αλκυονία ήταν είσοδος του Άδη απ’ όπου πέρασε ο Διόνυσος για να επαναφέρει την μητέρα του Σεμέλη. Ο ίδιος προσθέτει: “Το βάθος της Αλκυονίδας δεν έχει τέλος και δεν ξέρω κανέναν να μπόρεσε να βρει τον πυθμένα της με κανένα μέσο, αφού και ο Νέρων που έδωσε σκοινιά πολλών σταδίων, το ένα μετά το άλλο, και έδωσε σ’ αυτά και μολύβι και χρησιμοποίησε οτιδήποτε άλλο θα του ήταν χρήσιμο, ούτε κι αυτός βρήκε κανένα τέλος του βάθους. Άκουσα επίσης πως αν και το νερό της λίμνης δείχνει γαλήνιο και ήρεμο, πιάνει οποιονδήποτε τολμήσει να κολυπήσει και τον τραβάει στον βυθό”. Η αίσθηση αυτή διαϊωνίστηκε αφού και ο Ρος προσυπογράφει: “Πριν λίγα χρόνια επιχειρήθηκε με βυθομετρητή Ελληνικού καραβιού να βρεθεί ο βυθός της Αλκυονίδας. Μάταια το βάθος της είναι απύθμενο έως σήμερα.” Αλλά και Άγγλοι αξιωματικοί που αποπειράθηκαν το 1872 με αλλυσίδες να υπολογίσουν το βάθος, κατέληξαν σε μετρήσεις 80-150 μέτρων στην περιφέρεια της λίμνης, ενώ περί το κέντρο, το 300 μέτρων μήκος των αλλυσίδων δεν στάθηκε αρκετό. Ο Μηλιαράκης επίσης καταγράφει την Αλκυονίδα σαν αμετρήτου βάθους, σύμφωνα με τα λεγόμενα των κατοίκων.

Οι τελετές

Οι Δαναΐδες αποκεφάλισαν την νύχτα του γάμου τους συζύγους τους, γιους του Αιγύπτου και έθαψαν τα σώματά τους κάτω από τα νερά της Λέρνης. Καταδικάστηκαν να κουβαλούν στον Άδη νερό σε απύθμενο πιθάρι. Ο μύθος μπορεί να είναι ο απόηχος πανάρχαιων ανθρωποθυσιών,

στις όχθες της λίμνης και θαψίματος των κομμένων κεφαλιών των θυμάτων στον βυθό, για τον εξευμενισμό των δαιμόνων του νερού. Τον καιρό του Πausανία γίνονταν στην λίμνη γιορτές του Διονύσου με φαλλικό χαρακτήρα, αλλά ο θεοφοβούμενος περιγητής προτιμά να κρατήσει το στόμα του κλειστό κρίνοντας ασέβεια την δημοσιοποίησή τους. Ο ίδιος, αλλά και ο Πλούταρχος, αναφέρουν μυστική τελετή για την Δήμητρα τα “Λερναία” τελετή που θα πρέπει να συσχετίσουμε με το ότι η Αλκυονία θεωρείτο πέρασμα της Περσεφόνης στον Άδη. Οι τελετουργίες γινόντουσαν στο περίφημο άλσος από πλατάνια, οριοθετούμενο από το βουνό και το ποταμάκι Ποντίνο*, από την Αμυμώνη, την Αλκυονία και την θάλασσα. Ο Στράβων λέει ότι από τους καθαρμούς που έγιναν στην λίμνη βγήκε η παροιμία “της Λέρνας τα κακά”.

Η παρουσία της Δήμητρας που αναζητούσε την κόρη της, πρέπει να συσχετισθεί με την άβυσσο της λίμνης, μια από τις εισόδους στο βασίλειο του Πλούτωνα, την οποία χρησιμοποίησε και ο Διόνυσος για να φέρει από τον Άδη την μητέρα του. Σχετικά με την κάθοδο του θεού εδώ, ο Πλούταρχος αναφέρει και την άνοδό του, ένα είδος Επιφανείας μέσα από το νερό. Πετούσαν οι Αργείοι ένα αρνί μέσα στην ρουφήχτρα της λίμνης, προσφορά στον Πυλάχο Άδη, πιστεύοντας ότι έτσι ανακαλούσαν τον Διόνυσο από την “εις Άδου κάθοδο”, για να φέρει την ανοιξιάτικη άνθιση. Δεν πρέπει να είναι καθόλου τυχαία η ύπαρξη και κάποιας πηγής “του Αμφιαράου” που αναφέρει ο Πausανίας κοντά στην λίμνη, αφού στην πηγή του Αμφιαράου της Ωρωπίας, ο ήρωας αναδύθηκε θεοποιημένος μετά την εξαφάνισή του κάτω από ένα άνοιγμα της Γης.

Το τέρας της λίμνης

Από μια τόσο μυστηριώδη λίμνη δεν μπορούσε να λείπει το τέρας της η διαβόητη Λερναία Ύδρα.

Ο Απολλοδώρος τοποθετεί την φωλιά της στην πηγή. Ο Πausανίας συμφωνεί, προσθέτει και ένα πλατάνι δίπλα της και πιστεύει ότι θα ήταν μεγαλύτερη από τα άλλα νεροφύδια με θανατηφόρο δηλητήριο. Τι δηλοί ο μύθος; Το τέρας συμβολίζει την πηγή των υπόγειων ποταμών της περιοχής. Όσον αφορά στην θανατηφόρα αναπνοή, θα πρόκειται ασφαλώς για τις δηλητηριώδεις αναθυμιάσεις του έλους της Λέρνας. Τα πολλά κεφάλια, υποδηλώνουν τις πολυάριθμες πηγές και η εκβλάστηση νέων κεφαλών στην θέση των αποκομμένων, θα συμβολίζει την ανάβλυση καινούργιων πηγών ως αποτέλεσμα της προσπάθειας απόφραξης άλλων. Τέλος η εξόντωση της Ύδρας από τον Ηρακλή με την βοήθεια της φωτιάς, παραπέμπει στηναποξήρανση του έλους, που πρέπει να επιτεύχθηκε στα 1300. Ο σχολιαστής της “Αινειάδας” Σέρβιος, εκπρόσωπος μιας σχολής ορθολογιστών των «Ευημεριστών», που απομυθοποιούσαν τις παραδόσεις υπογράφει τις παραπάνω σκέψεις, θεωρώντας μαζί με τον σχολιαστή της «Θηβαϊδας» του Στάτιου Λακτάντιο πως η Ύδρα συμβόλιζε τον βάλτο της Λέρνας. Σε επιβεβαίωση αυτών, ο Κούρτιος πρόλαβε υπολείμματα φραγμάτων και τοίχων ενός μνηναϊκού αποξηραντικού δίκτυου.

Ένα τοπικό φαινόμενο που πρέπει να συσχετίσουμε με τον μύθο των κεφαλών της Ύδρας είναι το «Τριμέρι». Ανά 15ετία περίπου, τα υπόγεια νερά υπερχειλίζουν και κατακλύζουν το πεδίο. Αλλά και τελευταίες επιστημονικές έρευνες, καταλήγουν σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα: Ένας Ελβετός ειδικός, με την βοήθεια δορυφορικών φωτογραφιών έδειξε ότι η περιοχή τροφοδοτείται από υπόγειες πηγές, που διαδοχικά στέρευαν και επανεμφανίζονταν². Μάλιστα με αποκορύφωμα την 5η χιλιετηρίδα, απλωνόταν μεταξύ των εκβολών Ερασίνου* και Ίναχου* μια

εκτεταμένη λίμνη που συρρικνώθηκε στο ελάχιστο περί το 1100 π.Χ. για να επανεμφανισθεί στο μεσοδιάστημα ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων.

Το τοπίο

Ο Πανσανίας και ο Απολλόδωρος, θεωρούσαν πως μόνον εδώ υπήρχε νερό στην Αργία. Η περιοχή κατοικήθηκε από πολύ παλιά όπως επιβεβαιώνει και η νεολιθική εγκατάσταση, των αρχών του 3000 π.Χ. που ανασκάφτηκε εδώ. Παρά τον δυσφημιστικό μύθο της Ύδρας, το νερό εδώ ήταν πόσιμο, πράγμα που αντικατοπτρίζεται και στην απάντηση που έδωσαν μερικοί από τους *Δειπνοσοφιστές* του Αθήναιου στο ερώτημα για το ποιό νερό είναι το γλυκύτερο, επιλέγοντας αυτό της Λέρνας.

Ο Πουκεβίλ, περιγράφει την λίμνη γεμάτη γλάρους, κορμοράνους και θαλασσινά πετροχελίδονα. Στις ακαθόριστες εξ αιτίας της βλάστησης όχθες της, είδε άγριες γλαδιόλες, σπάρτα, σκίνα και χορτάρια. Το ποταμάκι της λίμνης κινούσε μύλους και ήταν γεμάτο ψάρια. Ήπια από το νερό της και παρά τα παράπονα των ντόπιων, του φάνηκε καθαρό, άποψη που την υποστηρίζει αναφέροντας ότι από εκεί ανεφοδιάζονται και τα πλοία με νερό “..χωρίς να νοιάζονται ούτε για την Λερναία Ύδρα...ούτε για τις νοσηρές ιδιότητες που αποδίδονται στην λίμνη”. Ο ίδιος όμως επισημαίνει ότι η ακτή μαστιζείται από μεφικτικές αναθυμιάσεις. Πολύ νωρίτερα ο Πίρι Ρέις, μιλώντας για το Ναύπλιο, έλεγε πως μπορούν να αράξουν 600 καράβια για τα οποία υπάρχει νερό από “ένα ποταμάκι”.

Η σημερινή διαμόρφωση δεν θυμίζει το μυθικό παρελθόν. Τα λιγιστά ερείπια του προϊστορικού οικισμού, το συρρικνωμένο ρυάκι του Ποντίνου*, η λιμνούλα με την οργιώδη βλάστηση, το ρυάκι της Αμυμώνης και τα απομεινάρια του κάστρου στον Ποντίνο λόφο, δεν μπορούν να ανασυνθέσουν το πανάρχαιο τοπίο με το κατάρρευτο ιερό άλσος. Τα “βαθιά λειβάδια των ψηλών δασών, όπου η δροσερή Λέρνα, διάφανη με τα κρυσταλλικά τενάγη της” του Σενέκα έχουν χαθεί. Οι ταξιδιώτες προσπερνούν ανυποψίαστοι δικαιώνοντας τους προφητικούς στίχους του Στάτιου

“..ο Άδραστος στέλνει ανιχνευτές να βρουν/ αν υπάρχουνε ακόμα οι λίμνες της Αίκυμνας/ ή τίποτ’ απ’ τα νερά της Αμυμώνης/ μα όλα απλώνονται, στραγγισμένα από αθέατη φωτιά”.

Η μάχη της Λέρνας

Το 1698, οι Ενετοί περιέβαλαν με λιθόκτιστο τοίχωμα, τις πηγές του Ποντίνου και της Αμυμώνης*, οπότε δημιουργήθηκε τεχνητή λίμνη, της οποίας τα νερά κινούσαν το περιτειχισμένο συγκρότημα από μύλους, μεταξύ των οποίων και μπαρουτόμυλους. Όταν το 1714 οι Οθωμανοί ανακατέλαβαν την περιοχή, το συγκρότημα λειτουργούσε με Τούρκους μυλωνάδες. Απομεινάρια της παράλιας μάντρας που ρύθμιζε την ροή του νερού υπάρχουν και σήμερα. Η τοποθεσία υπήρξε στρατηγική κατά την επανάσταση του ’21, διότι αποτελούσε δίοδο προς την Τριπολιτσά, της οποίας οι Μύλοι ήταν επίνειο, αλλά και λόγω του πόσιμου νερού της. Έτσι εδώ συγκεντρώθηκαν αρκετές φορές στρατεύματα και καράβια. Το Ιούνιο του 1825 ο Μακρυγιάννης οχυρωμένος εδώ νίκησε τους άντρες του Ιμπραήμ. Όπως γράφει στα απομνημονεύματά του, ταμπουρωμένος στον πύργο “έκοψα και νερό από το μυλαύλακον και το πέρασα εις την κούλια κάτω από τη γη, νάχωμεν νερό...”, ενώ αναφέρεται και στα «τείχη των μύλων όπου βαστούν το νερό» ανάμεσα σε «καλάμια κι άλλα χορτάρια». Κάποια στιγμή οι

Έλληνες καταδιώκοντας τους Αιγύπτιους, βούτηξαν στα νερά μέχρι τον λαιμό. Για το θέμα υπάρχουν δυο λαϊκές ζωγραφιές του χώρου. Π.Ζωγράφος-Ι.Μακρυγιάννης-Γεννάδειος Βιβλ.: «Η μάχη των μύλων Ναυπλίας». Διακρίνονται η Αμυμώνη και ο Ποντίνοσ*. Θεόφιλος, «1822...Ο Κολοκοτρώνης εις τον κάμπον της Λέρνης λίμνης», Διακρίνεται η εκβολή της Αμυμώνης (Μουσείο Μυτιλήνης)

(Απόσπασμα από το βιβλίο «Οι αρχαίοι ποταμοί της Πελοποννήσου», του Κ.Π.Δάρμου).
«Εκδ.Ανοιχτή Πόλη»
http://archive.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=24/04/2008&id=52616208

1 “Θυέστης”, 115.

2 “Ελευθεροτυπία” 17.7.’96 από το “Spiegel” .

Copyright© Κώστας Δάρμος. Περισσότερες πληροφορίες γι αυτό το προσεγμένο βιβλίο, επικοινωνήστε με τον συγγραφέα στο email: kdar43@hol.gr

αρχή σελίδας

Χριστιάνα Αβρααμίδου από την ποιητική συλλογή, *Ωρα κάτω απ' το νερό*, εκδόσεις Έψιλον

1.

Άλλοτε δεν υπάρχει ίχνος φωτιάς στο σπίτι,

και άλλοτε βρίσκονται μαζεμένοι

πέντε, δέκα αναπήρες.

Ο ύπνος σου βαρύς,

σαν το τσιγάρο που μόλις έστριψες,

μα ακόμα δεν κατάλαβα

πως έφυγες το βράδυ.

Βολική όμως να ήξερες

πόσο μου στάθηκε η φυγή σου,

ευκολότερα αφού μάσαγα

στίχους μες την απώλειά σου.

*Που γράφτηκαν ημιτελείς,
στην αύρα του κορμιού σου
αν και ακόμα εκκρεμούν
φιλιά,
αγκαλιές,
και το πλατύ Αντίο.*

2.

*Κουραστικό όσο κανένα το δρομολόγιο,
του πήγαινε έλα στον εαυτό σου....*

3.

*Σταθμεύεις το αυτοκίνητο πάνω στο πεζοδρόμιο,
μα το επόμενο λεπτό
το ψάχνεις μες το σπίτι.
Είναι η ένταση της τηλεόρασης
που σου αποσπά την προσοχή,
και οι μεγάλες αποφάσεις
που σε περιμένουν να τις πάρεις.*

4.

*Δεν βρήκες
που μέσα στο σπίτι,*

έκρυσσα τις πληγές μου.

5.

Μαζεύω κόλλες, βιβλία, γράμματα...

Αν και προτιμώ μινιατούρες μπιμπελό:

αεροπλανάκια,

τρενάκια,

βαρκούλες, κανό,

να χω λιμάνι

στο σπίτι μου μέσα,

αεροδρόμιο δικό μου

και σιδηροδρομικό σταθμό.

6.

«Άμυνα ή επίθεση παίζετε»;

ρώτησε ο προπονητής.

«Τι να σας πω»,

αποκρίθηκα,

«νόμιζα πως και τα δυο

είναι το ίδιο πράγμα».

Άρα...

ποτέ δεν έπαιζα κανένα απ τα δυο.

7.

*Υποσχέθηκες μια Υγεία να φέρεις
και ένα μπουκάλι κόκκινο κρασί,
να πιούμε στο όνομά της.*

8.

*Λίγα τελικά πράγματα
δεν πεθαίνουν με το χρόνο -
ούτε καν με τη ζέστη του καλοκαιριού -
που είναι πάντα αφόρητη
και μόνοι ξαπλώνουμε τα βράδια.
Κανείς να μην μας ακουμπάει,
να μην μας αγγίζει...
κανείς.*

Copyright©Χριστιάνα Αβρααμίδου

[αρχή σελίδας](#)

Μεταφράσεις Γιώργου Κεντρωτή: José Angel Buesa (1912-1982)

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Ο έρωτας, αν είν' μεγάλος, φτάνει έως
της γης τα πέρατα και τον κισσό θυμίζει
που ξέρουμε πως δεν ανθοβολεί ματαίως
κι εν τούτοις πάντοτε άκων ή και εκών ανθίζει.

Ο μέγας έρωσ θά 'ρθει μέρα να στερέψει,
και δυστυχώς πηγάδι που 'ν' ξερό θα μοιάζει:

νερό δεν θά 'χει πιά τη γεύση μας ν' αρδέψει·
μες στην κοιλιά του ο αντίλαλός μας θα κοάζει.

Σε ιξούς ερώτων όσοι θα βρεθούν πιασμένοι
τη μοίρα του πυρός θα μοιραστούν, τον κόπο:
της φλόγας η καταστροφή τούς περιμένει,
γιατί η φωτιά αγνοεί πώς καίνε με άλλον τρόπο.

**

Η ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΕΧΝΗ

Τον στίχο σου αγάπα τον· σοφά αγάπα τη ζωή σου·
στροφή που ζει πολύ θα πει και πως ζωή γεννάει εξ ίσου.
Κακός κι αν είναι ο στίχος, τα καλύτερα πεζά νικάει,
παρόλο που πεζό και στίχους το ίδιο πράγμα κυβερνάει.

Η υπερβολή της αρετής παράγει κακιών μιάσματα·
και η υπερβολή της τέχνης άγει σε κακά τεχνάσματα.
Να γράφεις έτσι που να σε καταλαβαίνουν γύρω σου
ο κόσμος: το μυαλό του γνώστη, μα και ο νους του νεοσσού.

Δικαίωμά σου είν' ύπιστο τα πάντα να περιφρονείς·
η μόδα δεν φτουράει μπρος στο γυμνό κορμί μιας καλλονής.
Πρωτίστως όμως νά 'χεις ποικιλία στην τέχνη, στη ζωή σου –
να νοστιμεύει ο βίος σου με το άλας της ποιητικής σου.

**

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ ΑΠ' ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΑ ΜΑΚΡΗ

Η πιο όμορφη ασφαλώς δεν είταν, πλην όμως
τον πιο βαθύ έρωτα *α υ τ ή* μου 'χει χαρίσει.
Τις άλλες, που με λάτρεψαν, ας μη λυπήσει
καμιά τους που εγώ δεν αγαπάω τόσο. Ο δρόμος,

που μου την έφερε, στα χάη έχει τη μιά του άκρη –
λες άστρο που μου εράμφισε το παραθύρι...
Έν' άστρο, που μαρμαίρει στο άπειρο, χατήρι
μάς κάνει, αν μας φωτάει αφειδώς από τα μάκρη.

Σαν πράγμα αδέσποτο είχα εγώ τον έρωτά της:
σαν παραλία που-είταν έρημη, και μόνο
τα κύματα ξεβράζανε μακρύ έναν στόνο
στης άμμου της τη ράχη, υγρόν κι αλατισ-

μένο. Αγκαλιά την είχα, δίχως νά 'ν' δικιά μου:
σαν το νερό μες στην κοιλιά μιας διψασμένης
κανάτας ή σαν άρωμα που πας και δένεις
στου ανέμου την ουρά ή και στα σφυρά της άμμου.

Με τρύπαγε με την ακόρεστή της πείνα –
αλλότριο αλέτρι που οργώνει το χωράφι·
κι από τ' αυλάκι, που έχασκε, έβγαινε χρυσάφι
που της συγκομιδής της την άγιαν ώρα εμήνα.

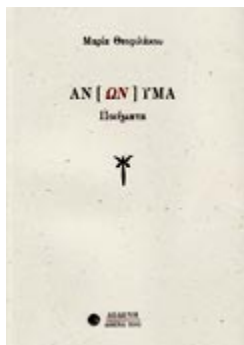
Υπήρξε αυτή το μακρινό που πάει και πέφτει
στο παρακείμενο – και το κενό γεμίζει
σαν αύρα που του πλοίου τα πανιά ανεμίζει,
σαν φως που σε σπασμένον κόβεται καθρέφτη.

Εκείνη τη γυναίκα σκέφτομαι. Στη ζωή μου
τον πιο βαθύ έρωτα *α υ τ ή* μου 'χει χαρίσει.
Δεν είταν η πιο όμορφη... ούτε καν δική μου.
Τις άλλες, που με λάτρεψαν, ας μη λυπήσει
πως *κ ε ί ν η* ν αγαπάω εγώ με όλο το κορμί μου.

...

copyright©Γιώργος Κεντρωτής (alonakitispoiisis.blogspot.com/)

[αρχή σελίδας](#)

Μαρία Θεοφιλάκου, επιλογή από την πρώτη της ποιητική συλλογή
«AN[ΩΝ]ΥΜΑ», εκδόσεις Δωδώνη

Δύσκολες ανατολές

Ανασαίνουμε νύχτα
ελεύθεροι, γιατί είναι μοναξιά
σε κάθε μας τυφλό βήμα,
τρεκλίζον
Κλείνουν τα θέατρα

Θεριεύουν οι σκιές
Οι αλήθειες αλαλάζουν στα βουνά
και πεινασμένες κατεβαίνουν προς την πόλη

Ανασαίνουμε νύχτα
Σφικτά ταμπουρωμένα σώματα
μα είμαστε πιο πάνω από τις σάρκες·
κείνες δεν είναι παρά μια αφορμή
Τα αγρίμια ας κοιπάσουν,
μας γνωρίζουν
Στα πόδια μας εμπρός
θε να κOURνιασουν

Ελεύθεροι, γιατί' είναι μοναξιά
από τη διαλεχτή
που αρνείται τις κρυψώνες
και σκίζει των αυλών τα δηλητηριασμένα ρόδα,
έτσι εισπνέουμε τη νύχτα
πηκτή στο λάρυγγα
στο χνώτο όμως ρημάδι
και βγάζουμε το πρώτο φως

*

Η Πόρτα

Με το πρώτο σκοτάδι που θα πέσει
θα ονειρευτώ μια πόρτα δίχως τοίχους
κι απ' όπου θέλω εγώ θα την περάσω
ενώ ένα μάτι αγριεμένο θα κοιτάζει

Ξύλο γδαρμένο,
το χρώμα σε σημεία ξεφτισμένο,
θε να βαστά αυτή τους δρόμους όλους
και πίσω της κι εμπρός της

Καιρό άμα σηκώσει
πάνω της το κορμί μου θα γαντζώσω
τόσο που σα μαρμάρινο να μοιάζει
να μη γνωρίζω αν έφτασα ή αν αρχίζω

Με το πρώτο σκοτάδι που θα πέσει
και πριν οι τοίχοι να υψωθούν προλάβουν
θα ονειρευτώ μια πόρτα μες στο δρόμο
που αλλιώς θα 'πρεπε μόνη να αλλάξω

*

Σελήνη

Τις Κυριακές μου εδώ και το ταλάντεμα διστάζει
εμπρός στην παγερή μαχαίρα της σελήνης
Κόσμος με βήματα ελαφρά διαβαίνει,
μα είν' ένα πέλαγο κουτσό, δίχως ακτή, που μένει

Να 'ναι το φως του απόβραδου
κάποιο σημείο ζοφερό που μ' αποδοκιμάζει
'Η κάποια ωδή στην αμεροληψία του
για τα έργα μου, που διόλου δεν το μέλλουν

Νύχτες ασπρόμαυρες ζυγώνουν στα σκαλιά μου
Κι εγώ σαν τρίξει φονικά ο σύρτης
θα ξέρω πριν τις δώ στο ημίφως
αδέρφια ότι είν' των πλουμιστών φαιδρών

Πως ό,τι ήταν έρχεται και ό,τι είναι μισεύει
'Όπως αργόσυρτα σημαίνουν οι καμπάνες
Στην χάση του έναστρου και των ανθρώπων
Στο γιόμα εδώ του ετερόφωτου

*

Ο ξένος

Μοιράστηκα μαζί σου μια σιωπή
που 'χε ακουμπήσει στα χείλη του γκρεμού
σ' ένα άδροσο λίκνο
προτού να γεννηθούν οι λόγοι,
ούτε σωστά ούτε παράδοξα,
σα μια φυγή να μας περίμενε εκεί
Ξέχωρα και τους δυο,
χαμένους
Κι όμως μαζί

Εσύ δεν τρώμαξες εμπρός στ' άγνωρο βλέμμα,
και δε φοβήθηκα βουβά να σε κοιτάξω
σα μια φυγή να μας περίμενε εκεί
πιο κάτω όπου βουλιάζανε τα στερεότυπά τους
λέξεις, αβρότητες
οι τόσες στριγκλιχτές μιλιές
που αρθρώνονται κι ορθώνεται
η μαύρη τρύπα της ψυχής

Εγώ κι εσύ σιωπήσαμε
όπως σηκώνει άγκυρες το πλοίο που σαλπάρει
όπως ψυχραίνονται οι ταξιδευτές
το χάρμα που αρχινούν το όργωμα των τόπων
Κατά πώς να 'ταν φυσικό ανάμεσά μας

Μοιράστηκα μαζί σου τη σιωπή
που 'χε περάσει από φεγγάρια ποθητά,
χείλια απόρθητα,
κι έφερνε γνώση κι ιστορίες μύριες,
μια υπονία συμβατού
και μια ντροπή των όσων κουβαλούσε
Κι όμως δεν έφυγε κανείς

Είναι που πήγαμε βουβοί προς τη φυγή μας,
και δεν καλύψαμε τα μάτια,
γι' αυτό μπορώ και περπατώ γοργά τον κόσμο όλο,
μ' ένα τριαντάφυλλο κλειστό,
με μια πατρίδα

Copyright© Μαρία Θεοφιλάκου

αρχή σελίδας

Λευτέρης Πανούσης, Η κίνηση της Βασίλισσας

[Ο Σεργιος Αρχαγγελωφ, Ρωσοποντιος ναυτικος από την Οδησσο, λιγολογος και ονειροδαρμενος, ερχονταν συχνά στο Πανελληνιον, τον γνωστο καφενε των σκακιστων, γωνια οδων Μαυρομιχαλη και Σολωνος. Παροτι Ρωσοθρεμενος και μανιακος της σκακερας, δεν ειχε παιζει ποτε του ουτε μια παρτιδα.

Μονον εβλεπε.

Με ματια που εκαιγαν...]

«...Θυμαμαι ότι από τότε, όπου εγώ χάζευα τα καράβια η Ναταλία Σούκοβα ήτανε κιόλας μια μαιτρ. Στην Οδησσό δεν υπηρχε ανθρωπος να τη συναγωνιστει, ειχε λαβει μερος και σε τουρνουα στην Αγια Πετρουπολη, που τοτε την ελεγαν Λενιγκραντ... Στη Ρωσια ξερετε ολοι παιζουμε σκακι, ελαχιστοι όμως μπορουν να παιζουν σαν τη Ναταλια Σουκοβα – είναι μια αληθινη δαιμονισσα, αν και στο σκακι είναι λαθος να μιλας για μαγικα και δαιμονες... Φανταζομαι ότι τα παντα ξεκινανε από το μυαλο...

Το δικο μου το μυαλο είναι ασυμμάζευτο σαν τη θαλασσα, δυσκολευομαι να συγκεντρωθω πολλες ωρες και μετα το νιωθω υγρο και φουρτουνιασμενο, θελω να πω ότι ποτε μου δεν ημουν ιδιαιτερα καλος στο σκακι, παροτι ολοι στην οικογενεια μου, συμπεριλαμβανομενης της γιαγιας μου είναι σχεδον μαιτρ – τωρα η γιαγια μου δεν ζει, εξαιτιας της όμως γνωρισα τη Ναταλια,

γιατι ερχονταν αρκετα βραδυνα στο σπιτι για να παιζουνε σκακι και καθοντουσαν μεχρι αργα, μεχρι δηλαδη που της επαιρνε το ξημερωμα και μετα η γιαγια ελεγε – Σασα συνοδεψε τη Ναταλια Σουκοβα στο σπιτι της και προσπαθησε να εισαι πιο ομιλητικος μαζι της...

Η Ναταλια είναι κοντα πεντε χρονια μικροτερη μου, ωστοσο εγω μπροστα της εμοιαζα σχεδον μπεμπης, γιατι γελαω πολυ ευκολα και περπατω πολυ γρηγορα και χασομεραω στους δρομους και παιζω με τις γατες οποτε τις βρω – στην Οδησσο δεν υπηρχαν πολες γατες, αλλα οσες υπηρχαν με μυριζονταν κάθε που εβγαينا βραδυνα κι ερχονταν και μου τριβονταν – Σεργιε Αρχαγγελωφ, μου λεγε καμια φορα, αν συνεχισεις ετσι, θα φτασουμε μεσημερι στο σπιτι μου... Αντιθετα η Ναταλια κινειται με τη χαρη μιας βασιλισσας, ποτε μου δεν καταφερα να συγχρονισω το βημα μου με το δικο της... ασε και που δεν το ηθελα αλλα προτιμουσα να την αφηνω να προχωρει μπροστα κι υστερα στριφογυρνουσα διπλα της, σαν δορυφορος, μονο και μονο για να μπορω να τη χαζευω, ετσι όπως με λοξοκοιταζε και πλαταγιζε τα χειλη της, γιατι η Ναταλια σχεδον δεν παταει στη γη, η Ναταλια είναι σαν να λεμε η φωτεινη αντανυγεια της Σεληνης κι εγω δεν ηθελα τιποτε άλλο, οποτε επεστρεφα στην Οδησσο, απ το να βαδιζω πλαι της και να με λουζει με το φως της – Σασα, μου ειπε μια βραδυνα, εισαι ερωτευμενος μαζι μου...

Δεν χρειαζονταν φυσικα να μου το πει, αν και εγω δεν θα εβρισκα και ποτε μου το θαρρος να γυρισω και να της μιλησω στα ισα, ωστοσο δεν ηξερα τι να της απαντησω και θυμαμαι ειχα κοκκαλωσει, με έναν γκριζο γατο ονοματι Πιερ, επισης κοκκαλωμενον στα ποδια μου – τον ειχα ονομασει εγω Πιερ, γιατι η φατσα του μου θυμιζε τον Πιερ Μπεζουχωφ, του Τολστοη.

- Ποτε ξαναφεγεις για ταξιδι, με ειχε ρωτησει αποτομα

- Σε μια βδομαδα, Ναταλια Σουκοβα...

Για μια βδομαδα δεν ξαναρθε στο σπιτι μας να παιξει με τη γιαγια, αλλα περιμενε να μπαρκαρω εγω και μετα ξαναρθε και προσεχε από τότε να μην την παιρνει πολύ αργα η ωρα, για να μπορεί να γυρισει μοναχη της...

Ναταλια, της ειχα πει θυμαμαι, αμεσως με το που επεστρεψα, εντεκα μηνες μετα – δεν μπορω να σε βγαλω από το μυαλο μου αλλα αυτό δεν είναι λογος να σε χασω, ελα σε παρακαλω να παιξεις σκακι με τη γιαγια κι εγω σου υποσχομαι πως δεν θα σ ενοχλησω ουτε τοσο δα, τις νυχτες που θα σε γυρναω στο σπιτι σου... Αλλα μην μου στερεις τη χαρα να σε βλεπω... Και τοτε μου λειει – αν θες να με βλεπεις Σεργιε Αρχαγγελωφ υπαρχει και άλλος τροπος. Ποιος τροπος, μουρμουριζω εγω... Και μετα η Ναταλια με φιλαει στο μαγουλο, σκασμενη στα γελια

- Μα, να με καμεις δικη σου...

Ειχα χασει τη λαλια μου. Κι εγω και η Γκρουσενκα, που τριβονταν ολη την ωρα στα ποδια μου – η Γκρουσενκα ειναι μια παρδαλοχρωμη αλητισσα γατουλα, που μου φαινονταν ολοφτυστη η Γκρουσενκα του Δημητρη Καραμαζωφ...

- Παρατα τις γατες, μουγκριζει η Ναταλια και ακου εμενα. Αν θελεις να με καμεις δικη σου, υπαρχει τροπος

- Ποιος τροπος Ναταλια Σουκοβα;

- Να με νικησεις στο σκακι...

Ηταν σαν να μου ελεγε ότι δεν θα γινονταν ποτε δικη μου, γιατι φυσικα δεν ειχα καμια ελπιδα να τη νικησω, ωστοσο θυμαμαι πως ειχε δωσει τελος στην παγωμαρα μου, με μια παραξενη φραση - «Δεν θα το παλεψεις για μενα;» Κι εγω ειχα κατεβασει τοτε το κεφαλι και της ειπα, μπερδευοντας τα λογια μου - «Θα προσπαθησω»

Εφυγα μαζί με τη Γκρουσενκα και κατευθαιαν το εριζα στη μελετη, δηλαδη αγορασα ότι βιβλιο κυκλοφορουσε για τη θεωρια στο σκακι και πανω απ όλα τους Ρωσους γκραν μαιτρ που τους εβρισκες τοτε πολύ ευκολα στη Ρωσια, αν και καταλαβαινα βεβαια ότι όσο και να μελετουσα, παλι θα βρισκομουν έναν αιωνα πισω από τη Ναταλια, που ειχε γραψει και αρθρα στην εφημεριδα της Οδησσου για τις παρτιδες του Σπασκυ και εκαμε και ασκησεις σκακιστικες και αλλα εκπληκτικα σκακιστικα παιχνιδια, που αφηναν αφωνους και τους μαιτρ ακομη... Κι αρχισαμε τις παρτιδες μας...

Συνηθως πηγαينا σπιτι της αλλα παιζαμε συχνα και σε καφενεια, όπου πιναμε και λιγο αλκοολ. Και μια φορα παιξαμε στο δικο μου το σπιτι, πλαι στο κρεβατι της γιαγιας, που χαροπαλευε τοτε και μας κοιταζε πολύ παραξενα, με ένα χαμογελο ακατανοητο σε μενα και αναστεναζε κάθε τοσο

- Αχ, Σασα... μου φωναξε μια στιγμη, εισαι τοσο βλακας!

Μετα από λιγο πεθανε η γιαγια...

Μ αυτό το ανεξηγητο χαμογελο στα χειλη...

Τοτε ηταν που μου μιλησε για πρωτη φορα η Ναταλια, για τον Φισερ.

Ο Φισερ ηταν ο μεγαλυτερος σκακιστης, που εμφανιστηκε σ αυτόν τον πλανητη. Ετσι τουλαχιστον πισευε η Ναταλια και δεν ειχα λογους να την αμφισβητησω. Μονο που τοτε δυσκολα εβρισκες τις δημοσιευσεις του στην Οδησσο, γιατι το παλιο καθεστωσ τον ειχε καταταξει στους δαιμονες, λογω που ειχε καταξεφτιλισει τους Ρωσους γκραν μαιτρ και πανω απ ολους τον Σπασκι, που αυτος ηταν ο μεγαλυτερος από τους Ρωσους σκακιστες. Οι αγωνες τους στη δεκαετια του 70 ειχανε γινει διασημοι σε ολο τον κοσμο, ωστοσο είναι γνωστο ότι ο Φισερ τα παρατησε στο απογειο της καριερας του, αν και ποτε κανενας δεν καταλαβε το γιατι, ουτε και ο ιδιος το ξεκαθαρισε – ηταν σαν να λεμε ο μοναδικος σκακιστης που γυρω του εξακολουθουν να υπαρχουν αζεδιαλυτα μυστηρια, ενώ λεμε ότι στο σκακι τα παντα είναι λογικα και ξεκαθαρα...

Η Ναταλια γνωριζε αρκετα για τις παρτιδες του Φισερ από παρανομες φωτοτυπιες που κυκλοφορουσαν τοτε αναμεσα στους μαιτρ της Σοβιετικης ενωσης, γιατι το καθεστωσ τον απαγορευε μεν, απ την άλλη δεν τους συνεφερε να μην μαθαινουν οι δικοι τους μαιτρ τις θεωριες του Αμερικανου και να ξεμενοννε πισω κι ετσι ολο και καποιοι εκαμαν τα στραβα ματια, για να κυκλοφορουν οι παρτιδες του.

Λοιπον η Ναταλια μου ζητησε να της βρω και να μπασω στη ζουλα τα βιβλια του

- Εκει που ταξιδευεις Σασα, βρισκεις ευκολα τα βιβλια του Φισερ. Παρτα και φερτα... Και να ξερεις, μονο αμα καταλαβεις πως παιζει αυτος, θα μπορεσεις να με νικησεις...

Τα βρηκα και φυσικα επεσα με τα μουτρα στη μελετη...

Αυτος ο Φισερ ηταν απιστευτος. Καμια φορα σε κανει να αναρωτιεσαι για τη δυναμη του ανθρωπινου μυαλου... Τωρα θα μου πεις ότι το σκακι είναι ενα παιχνιδι, ωστοσο και τι δεν είναι ένα παιχνιδι στη ζωη;

Ο Φισερ ειχε αντιστρεψει την ιδια τη στρατηγικη του παιχνιδιου. «Ο Βασιλιας», ελεγε, «είναι ανημπορος. Η Βασιλισσα κερδιζει ή χανει την παρτιδα». Κι αντι να στοχευει όπως εκαμαν ολοι οι προηγουμενοι στον θανατο του Σαχ, εστιαζε στην αιχμαλωσια της Βασιλισσας.

Ο Σπασκυ δεν μπορουσε να τον αντιμετωπισει. Ο Σπασκι ηταν ενας συντηρητικος και μεγαλοφυης σκακιστης, παντα καλοντυμενος και κανονισμενος σαν χαρακας. Ο τροπος που ο αλητηριος Αμερικανος διεψευδε κάθε προσδοκια του, τον ξεπερνουσε. Απλως δεν ειχε τη

δυνατότητα να δει «πέρα από ότι ήξερε», που χαρακτηριζε τον αντιπαλο του.

Ο Σπασκυ, ελεγε η Ναταλια, χανει το εδαφος κατω από τα ποδια του και μονο επειδη ο Φισερ βαζει στην κορυφη ένα θηλυκο

Και εχανε τη μια παρτιδα μετα την άλλη.

Το κακο ηταν πως δεν με ωφελησε καθολου το ότι ξεκωλοθηκα να μελετω παρτιδες του Φισερ. Η Ναταλια Σουκοβα, διαβασε μεσα σε δυο νυχτες τα βιβλια του και εφαρμοζε πανω μου τις στρατηγικες του, με την ιδια ευκολια που ο Ναπολεων θα εξουδετερωνε έναν δοκιμο δεκανεα. Παιζαμε εναμιση χρονο και δεν της ειχα παρει ουτε μια παρτιδα. Το μονον που ειχα καταφερει μετα από ωρες και ωρες μελετης ηταν να χανω σε τρεις ωρες αντι σε τρια λεπτα, όπως γινονταν στην αρχη.

Αλλα κι αυτό ηταν ένα μεγαλο κερδος για μενα, επειδη την εβλεπα περισσοτερο.

- Ξερεις τι με παραξενευει σε σενα Σασα;

- Θα επρεπε να σε παραξενευει η βλακεια μου, μουρμουρισα

- Με παραξενευει, μου ειπε γελωντας, το ποσο τιμια αγωνιζεσαι για μια χαμενη υποθεση...

Δεν της ειχα απαντησει τιποτα... Τι να της απαντησω αλλωστε;

Μετα εφυγα για ένα μεγαλο ταξιδι, που κρατησε δεκαεξη μηνες. Με το που γυρισα στην Οδησσο, τραβηξα κατευθειαν στο σπιτι της.

Με κοιταξε θυμαμαι καπως ξαφνιασμενη

- Θα παιζουμε; Τη ρωτησα, διστακτικος

- Επιμενεις ακόμα;

- Ουτε λεπτο δεν εφυγε απ το μυαλο μου, Ναταλια Σουκοβα

Κομπιασε για μια στιγμη, που μου φανηκε αιωνας. Εμ βεβαια ηταν φυσικο και να με εχει βαρεθει. Δεν της προσφερα καμια συγκινηση ως αντιπαλος. Ισως και να γελουσε απομεσα της μαζι μου.

Ωστοσο, μου εκαμε νοημα να περασω στο σαλονακι της, όπου υπηρχε μονιμα η ξυλινη σκακερα και τα πιονια τακτικα βαλμενα σε ένα κουτακι από μαυρο μαρμαρο.

- Ξερεις Σασα, ψιθυρισε... Δεν το περιμενα να ξαναρθεις... Αλλα μιας και επιμενεις να το παλεψεις για μενα, θα σου κανω μια παραχωρηση...

Ειχα καταπιει τη γλωσσα μου. Φοβομουν ότι θα μου ελεγε να σταματησουμε αυτές τις παρτιδες που δεν οδηγουσαν παρα σε μια προδιαγεγραμμενη ηττα μου

- Ακου με, μου ειπε... Δεν θα περιμενουμε να με κερδισεις σε κανονικη σειρα παρτιδων. Αρκει να με κερδισεις σε μια μονο. Και μετα, στο υποσχομαι... Θα ειμαι δικη σου...

Με πιασανε τα γελια. Λες και ηταν δυνατον να την κερδισω εγω, εστω και σε μια βαριαντα...

Αλλα δεν εδειξα τιποτα.

- Σου ειμαι υποχρεως, της ειπα. Στησε τωρα τα πιονια να παιζουμε....

Κι ετσι ξεκινησε εκεινη η μοιραια παρτιδα....

Θυμαμαι ηταν νταλα καλοκαιρι. Τα κολοκαιρια στην Οδησσο κανει μια εφιαλτικη ζεστη. Τα φορτηγα που πλησιαζουν το λιμανι σηκωνουν συννεφα σκονης από τη στεπα. Δεν είναι ουτε να παιρνεις ανασες.

Η Ναταλια ειχε κλεισει όλα τα παντζουρια και το δωματιο ηταν σκοτεινο, σαν νυχτα...

Αμεσως μετα το ανοιγμα – παιζαμε και οι δυο σικελικη αμυνα – εφερε να πιουμε παγωμενο κρασι και τυρι με κοκους πιπερι.

- Το πιπερι Σεργιε Αρχαγγελωφ προκαλει επιδρωση... Αμα θες, μπορεις να βγαλεις το

πουκαμισο σου

Κι αυτή εβγαλε κατευθειαν το μπλουζακι της.

Ως τοτε μονο να ονειρευτω μπορουσα το στηθος της... Και ξαφνικα την ειδα μπροστα μου μισογυμνη. Κοντεψα να πνιγω από το πιπερι, που το κατεβαζα ασυναισθητα...

- Η σειρα σου, Σασα...

Προσπαθησα να συγκεντρωθω οσο περισσοτερο μπορουσα. Αλλα φυσικα ηταν αδυνατο να κρυσω την ταραχη μου και τον ποθο μου. Ασε που θα ειχανε κοκκινισει ακόμα και τα αυτια μου.

- Με μετρο τα πιπερια Σασα... εχεις γινει κατακοκκινος...

Και κατακι, εβγαλε και τα σανδαλια της, αγγιζοντας ελαφρα τα γονατα μου με τα γυμνα της ποδια.

Σκασμενη στα γελια...

- Θυμησου, μου ειπε τι εχει γραψει ο Φισερ για τη Βασιλισσα...

- Σιγα μην εχω τωρα στο μυαλο μου τον Φισερ, μουγκρισα

- Ο Φισερ, συνεχισε σαν να μην με ειχε ακουσει, σταματησε να αγωνιζεται. Εχεις καμια ιδεα γιατι το εκαμε;

- Νομζω, δεν ηθελε να διακινδυνευσει τον τιτλο του

- Ανοησιες Σεργιε Αρχαγγελωφ... Το μονο πουδεν τον ενοιαζε ποτε ηταν η νικη ή η ηττα στα τουρνουα... Ξερεις τι δηλωσε μετα που σταματησε; Η νικη ειπε, εναι απανθρωπη... Σου λει τιποτα αυτό;

Και να σου, ξεκουμπωνει κατευθειαν το παντελονι της.

Ειχε μεινει πια μονο με το σλιπακι της. Και γω προσπαθουσα να τραβηξω το βλεμμα μου από πανω της, γιατι ντρεπομουν τοσο να την κοιταζω σχεδον γυμνη... Παρολο ότι μου εκοβε την ανασα.

Αλλα η Ναταλια, μου ανασηκωσε απαλα το προσωπο και με αναγκασε να την κοιταζω καταματα.

- Με θελεις Σασα;

- Σε θελω οσο δεν θελησα ποτε μου γυναικα...

Το χερι της εμεινε για λιγο μετεωρο

- Τοτε συγκεντρωσου και παιξε, μου ειπε, με φωνη που εμοιαζε σαν σιδερο

- Κινησα τον αξιωματικο μου για να αποφυγω να μου εγκλωβισει παλι τη βασιλισσα

Και στο μεταξυ τα ματια μου ακολουθουσαν τη ζεστη γραμμη της κοιλιας της ως τις πρωτες τριχισες του εφηβαιου.

Την ηθελα...

Ο ποθος με πονουσε πια, λες και μου εκαιγαν τα σκελια...

Τα χερια μου μαλλον ετρεμαν. Αφου αναγκαστηκε να μου διορθωσει τη θεση του αξιωματικου γιατι τον ειχα βαλει σε δυο μαζι τετραγωνα... Ομως δεν απλωσα το χερι μου ουτε καν να αγγιξω το δικο της. Παροτι εκεινη αφηνε, ασυναισθητα φυσικα, τα ποδια της να κολανε στα δικα μου...

- Θα παιξεις, μαζι μου Σασα;

- Ναι μουρμουρισα... Μεχρι να με νικησεις Ναταλια

- Το ξερεις σιγουρα πως θα σε νικησω;

- Ναι

- Αλλα θα συνεχισεις;

- Θα συνεχισω..,

Ενωθα τα χερια της μιαν ανασα από τα δικα μου. Σχεδον με προκαλουσε να την αγγιξω. Αλλα τα τραβηξα.

Είχαμε καμει μια συμφωνια.

Αυτοι ηταν οι Νομοι της... Αυτή ηταν η ζωη της... Ο Κοσμος της.

Και επρεπε να τα σεβαστω.

Αλλιως, ποια Ναταλια Σουκοβα αγαπουσα:

Και τοτε, δεν ξερω πως – ισως από την υπερδιεγερση, ισως από την επιθυμια – αισθανθηκα τον νου μου πιο καθαρο απο ποτε. Και προσεξα ότι η θεση των πιονιων της ηταν ακριβως η ιδια με τη θεση των πιονιων του Σπασκι, στη μοναδικη παρτιδα που ειχε καταφερε να κερδισει από τον Φισερ. Αν ακολουθουσα μια βαριαντα τριων κινησεων αξιωματικου σε συνδυασμο με τον πυργο, θα της εγκλωβιζα τη Βασιλισσα. Όπως ακριβως το ειχε καμει τοτε ο Σπασκη.

Και θα κερδιζα την παρτιδα...

Προσπαθησα να μην δειξω την αγρια χαρα που με ετρωγε, για να μην καταλαβει την παγιδα και κουνησα καπως ατσαλα τον αξιωματικο.

- Ρεν, Μουρμουρισα...

Η Ναταλια μου εριξε μια πλαγια ματια και μετα στραγγιξε το κρασι της. Αναρωτιομουν αν ειχε αντιληφθει το τι την περιμενε. Αν κουνουσε τη βασιλισσα της, για να μην τη χασει, όπως ειχε καμει τοτε και ο Φισερ, σε δυο κινησεις θα την ειχα εγκλωβισει. Και μετα ηταν καταδικασμενη. Κρατουσα την ανασα μου.

- Η κινηση της Βασιλισσας, ψιθυρισε...

Τα βλεμματα μας διασταυρωθηκαν.

- Φισερ εναντιον Σπασκη. Παρτιδα 68! Η μεγαλη νικη του καθεστωτος απεναντι στον Αμερικανο ιμπεριαλιστη... Το ειχανε διαφημισει καταλληλα... Αν μετακινησω τη Βασιλισσα μου Σασα, θα τη χασω στις δυο επομενες κινησεις... Αυτό δε περιμενες;

Προσπαθησα να καταπιω την αγρια προσμονη μου...

- Δεν μπορεις να καμεις αλλιως Ναταλια... Το ιδιο ειχε καμει και ο Φισερ...

- Ο Φισερ Σεργιε Αρχαγγελωφ, ηταν ο μεγαλυτερος σκακιστης στην Ιστορια. Και ξερεις γιατι; Γιατι αυτό που ξεχωριζει τον πρωταθλητη από τον ανθρωπο, είναι ότι ο ανθρωπος φαινεται μεγαλος στην ηττα...

Τα χερια της χαΐδεψαν τρυφερα το ξυλινο αλογακι στην σκακερα.

- Ο Φισερ που λες Σασα μου την ηξερε την απαντηση... Τη δημοσιευσε πολλα χρονια μετα, και εμεις τη μαθαμε μολις φετος, που επεσε το τειχος και μπορούμε πια να εχουμε ολες τις δημοσιευσεις του. Η κινηση της Βασιλισσας είναι λαθος! Η σωστη απαντηση είναι να κινηθει το αλογο... Να κοιταξε για να καταλαβεις τη βαριαντα...

Μου εδειξε στη σκακερα τη βαριαντα τεσσαρων κινησεων, που οδηγουσε αναποφευκτα σε Ματ! Αν θυσιαζε τη βασιλισσα, τοτε ο Φισερ, θα εκαμε ματ στον Σπασκι σε τεσσερεις κινησεις.

Όπως θα μου το εκαμε τωρα η Ναταλια, αν αφηνε τη βασιλισσα στη θεση της και κουνουσε το αλογο της.

Η χαρα μου διαλυθηκε σαν καλοκαιρινο συννεφακι.

Για άλλη μια φορα ημουν χαμενος.

Και ειχα χαρει τοσο πολύ ρε γαμωτο...

Ωστοσο φαινεται σαν να επαιζε με την αγωνια μου γιατι το χερι της σταματησε να χαΐδευει το αλογακι και ακουμπησε το δικο μου...

- Θα το παξεις λοιπον μεχρι τα τελος, Σασα;

- Ναι, ψελισα... Θα χασω σε τεσσερις κινησεις αλλα ετσι είναι οι κανονες που μου εθεσες...

- Κι εσυ τους σεβεσαι Σεργιε Αρχαγγελωφ?
- Μονο ετσι μπορω να σε αγαπω Ναταλια Σουκοβα...

Η Ναταλια μου εριξε μια ματια, που την ενιωσα τρυφερη σαν χαδι. Μετα μου χαϊδεψε τα ακροδαχτυλα του χεριου, που φοβαμαι ετρεμαν λιγο...

- Ο Φισερ, ψιθυρισε, ηξερε τι θα γινονταν αν ο Σπασκι εχανε και αυτη την παρτιδα. Σε ολο το τουρνουα δεν ειχε καταφερει να κερδισει ουτε μια. Το καθεστως τον ειχε προγραψει. Αν εχανε για αλλη μια φορα, θα τον απεσυραν και θα τον εστελναν σε καποια πολη της Σιβηριας, να κοβει εισιτηρια τρενων... Ηταν τοτε που ο Φισερ δηλωσε οτι η Νικη είναι απανθρωπη. Και αντι να κουνησει το αλογο, όπως ηξερε πολύ καλά οτι επρεπε να καμει, κουνησε τη βασιλισσα. Και εχασε την παρτιδα. Αν με ρωτησεις τωρα Σασα, θα σου πω οτι αυτη ηταν η μεγαλυτερη νικη που σημειωσε ποτε σκακιστης σε τουρνουα. Γι αυτό τον αγαπησα ετσι...

Και μετα το σχεδον διαφανο χερι της, περασε φευγαλεα πανω από το κεφαλι του Ιππου.

Κι εγω ειχα χαμηλωσει τα ματια, αναμενοντας την προδιαγεγραμμενη ηττα μου.

Όμως το χερι της προσπερασε το αλογο και μ εκείνη την αερινή χαρη που τη χαρακτηριζε, η Ναταλια εκαμε τη μοιραια κινηση της Βασιλισσας.

- Τωρα ξερεις πως πρέπει να συνεχισεις, Σασα...

Φυσικα δεν το σκεφτηκα καν. Ακολουθησα τη βαριαντα του Σπασκι και σε δυο κινησεις πηρα την πρωτη μου νικη.

Η Ναταλια τοποθετησε τα πιονια στο μαρμαρινο κουτι και αφησε το χερι της να φωλιασει στο δικο μου...»

«... Η Ναταλια Σουκοβα είναι η γυναικα μου... Θυμαιμαι πως ειχα ξεμπαρκαρει στην αγκαλια της κοντα εναμιση χρονο. Σκακι δεν ξαναπαιξαμε... Εκεινη η νικη μου ηταν η πρωτη και η τελευταια... Ηταν ομορφας, που της ειχα παραδοθει ολοτελα... Καποιες στοιγμες όμως, τραβουσα στο λιμανι και χαζευα παλι τα φορτηγα που ξεκινουσαν για τα μεγαλα ταξιδια τους. Κι ένα μεσημερι ηρθε και με βρηκε, στη προβλητα, οπου κοιτουσα τα καραβια, παρεα με τη Νικολ - η Νικολ ειναι μια ξανθεια γατα που μου θυμιζει εντελως τη Νικολ Κιντμαν, μιας και μετα την πτωση του τειχους, μπορουσαμε πια να βλεπουμε αφοβα αμερικανικο σινεμα...

- Εσυ σεβαστηκες τον κοσμο μου, Σασα... Τωρα ηρθε η ωρα να σεβαστω και εγω τον δικο σου. Βρες μπαρκο και φευγα. Θα σε περιμενω...

Ναι, κυριε... Ετσι εμαθα εγω για τον Φισερ και τους κανονες του παιχνιδιου. Από μια αληθινή Βασιλισσα. Και τωρα, με περιμενει... Θα ειμαι κοντα της, όσο πιο γρηγορα μπορεσω...αλλά μην μου ζητησεις να παιξουμε... Δεν εχω ιδεα από αυτό το βρωμοπαιχνιδο... Το δικο μου το μυαλο, είναι καμωμενο από οριζοντα κι αρμυρα...»

copyright © Λευτέρης Πανούσης <http://panusis.blogspot.com/>

[αρχή σελίδας](#)

Έλενα Μίαρη

Καπνιστήριο

Οι δρόμοι είναι πούρα
που εκτείνονται απο τα χοντρά χείλια επιφανών κτηρίων
και τα εργοστάσια μεσήλικες γυναίκες με
δέρμα σκληρό και χείλια σκασμένα.
Με τα μάτια μισόκλειστα ρουφάνε τα στριφτά τους τσιγάρα
και αναιδέστατα φυσάνε τον καπνό τους στα μούτρα του ήλιου.
Οι εξατμίσεις των αυτοκινήτων τσιγάρα βιαστικά,
πολλά απο αυτά καίγονται μοναχικά σε εσοχές τασακιών.
Οι εξατμίσεις των λεωφορείων απρόθυμες τράκες,
κι αυτές των τρένων
το ατέλειωτο τσιγάρο της αναμονής.
Οι πλατείες με τα συντριβάνια είναι
τα τασάκια όπου ανάμεσα στις στάχτες ανασκαλεύουμε
να βρούμε καμιά κάφτρα ξεχασμένη να μας κάψει.
Η πόλη ένα κατάμαυρο άρρωστο πνευμόνι
και το δάσος είναι εκεί
όπου τρέχουμε τις νύχτες να κρυφτούμε
λίγο πριν μας αποπλανήσει ο ύπνος –

γιατί ποιος απο εσάς δεν βασανίστηκε να παραμείνει ξύπνιος
για να ποτίσει τα πεύκα κάτω απο το πάπλωμα;
Και ποιόν δεν ξύπνησε μια νύχτα η σφαζιά
μιας ρίζας που έσκισε το στρώμα
και αγκιστρώθηκε στην πλάτη του;

*

Μυστήριο αναγνώστης

Έχω έναν μυστήριο αναγνώστη.
Τον κοιτάω μέσα απο την οθόνη,
σκύβει, ζαρώνει τα μάτια, με

ψάχνει.

Τον ψάχνω

κι εγώ.

Μια μέρα βρεθήκαμε,

δεν ξέρω πως,

στον παράδεισο,

ή έτσι τέλος πάντων έμοιαζε εκείνο το τοπίο

με τις γηραιές βελανιδιές

που 'χαν σμήνη τριζόνια στους κόμπους των μαλλιών

και μια θάλασσα απο ασφόδελους και λεβάντες

που φούσκωνε ίσαμε τα γόνατα τους.

Τρέχαμε, εγώ και ο μυστήριος αναγνώστης,

τρέχαμε φρενιασμένοι μες το ποτάμι, ώρες και ώρες,

με κυνηγούσε, τον κυνηγούσα, δεν μπορούσα να καταλάβω

μα είχα μια ακλόνητη διαίσθηση πως

αυτό το κυνηγητό ήταν

ύψιστης σημασίας.

Μέχρι που σκόνταψα επάνω σ' εκείνη την βάρκα.

Έσκυψα κι είδα μέσα την δίδυμη αδερφή μου

ξαπλωμένη με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος

και το στόμα σφραγισμένο με μελισσοκέρι.

«Δεν έχω χρόνο» της είπα. «Τι κάνεις εδώ;

Δεν βλέπεις; Τρέχουμε. Πρέπει.»

Μούγκρισε και γούρλωσε τα μάτια
προς τον ουρανό.
Κοίταξα προς τα εκεί που κοιτούσε και τότε
κατάλαβα πόσο
είχα κουραστεί.
Βαρέθηκα τόσα χρόνια τα κυνηγητά μας κύριε!
Το ακούσατε;
Την φίλησα στον λαιμό
και έσπρωξα απαλά την βάρκα της
προς τον καταρράκτη.
Πήρα τον κατήφορο για το σπίτι.
Σκοτείνιαζε
αργά και βαριεστημένα,
σαν μια πολυπροβαρισμένη τελευταία πράξη.
Άνοιξα την πόρτα του σπιτιού
και βρήκα μέσα δυο γεροντάκια.
Έστρωναν το τραπέζι
και μοσχοβολούσε το σπίτι
ζεστό ψωμί και βραστά κολοκύθια.
«Δεν έχουμε τίποτα να σε φιλέψουμε, φεύγα!»
φώναξε η ξεδοντιασμένη γρια.
Ντρεπόμουν να τους μαρτυρήσω
πως αυτό είναι το σπίτι μου

κι έτσι βγήκα έξω και πήρα ξανά τον κατήφορο
περιμένοντας να σκοτεινιάσει
η οθόνη,
γιατί μόνο
στο φεγγαρόφωτο
είναι ορατά τα δάκρυα του μυστήριου αναγνώστη μου,
μέσα τους να βουτήξω την μνήμη μου
κι έπειτα να τα την στραγγίζω
να στάξει
το επόμενο ποίημα.

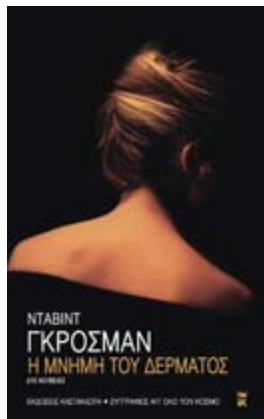
*

Τελευταία επίσκεψη

Την τελευταία φορά που επισκέφθηκα το σπίτι σου
με το που πέρασα το κατώφλι
ξεκίνησε ο κατακλυσμός.
Το χωριό κι ο ουρανός του μια μουντζούρα στον χάρτη
και οι δρόμοι σκεπάστηκαν απο τρεχούμενες μαύρες ομπρέλες
σαν σμήνος απο τρομαγμένα κοράκια.
Από των ομπρελών τα χερούλια κρεμασμένες βαλίτσες
κυφορούσαν κειμήλια διαβρωμένων ζωών.
Μετανάστευαν σωρηδόν, για που;

Αν ήσουν στο σπίτι σου εκείνη την ημέρα
θα έπαιρνα κι εσένα μαζί μου
μαζί με όλες τις άλλες μεγάλες υποσχέσεις
που λέγονται μόνο
όταν είναι αργά.

Ναυτίλου Περιηγήσεις: Νταβίντ Γκρόσμαν, *Η μνήμη του δέρματος*, Εκδόσεις Καστανιώτης, μτφ. Ιακώβ Σιμπή

*«Γι' αυτό κι εγώ δε γράφω πια
για να προσφέρω χάρτινα ντουφέκια
όπλα από λόγια φλύαρα και κούφια.
Μόνο μια άκρη της αλήθειας να σηκώσω
να ρίξω λίγο φως στην πλαστογραφημένη μας ζωή.
Όσο μπορώ, κι όσο κρατήσω.»*

T. Πατρίκιος

Πώς μπορώ να γράψω για ένα βιβλίο που διάβασα πριν από ένα χρόνο και σχεδόν το έχω ξεχάσει; "Απλά δεν γράφεις", μου απάντησε η Χρυσάνθη... Ωστόσο το βιβλίο παρέμενε πεισματικά στις στοίβες που βρίσκονται δίπλα στο κρεβάτι μου. Είτε λόγω του υπέροχου τίτλου και του όμορφου εξώφυλλου είτε γιατί ήθελα, καλά και σώνει, να γράψω κάτι για τον Ισραηλινό συγγραφέα.

Ο Νταβίντ Γκρόσμαν μαζί με τον Άμος Οζ και τον Αβραάμ Γεοσούα είναι από τους γνωστότερους λογοτέχνες αλλά και εκπροσώπους των φιλειρηνιστών συγγραφέων του Ισραήλ. Στον πρόσφατο πόλεμο με τον Λίβανο, το 2006, ο γιος του ο Γιούρι, που έκανε τη θητεία του στον ισραηλινό στρατό, σκοτώθηκε από μια ρουκέτα. Το τραγικό είναι ότι ο φιλειρηνιστής Γκρόσμαν, για πρώτη του φορά, είχε θεωρήσει τον πόλεμο αυτό, δηλαδή την εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο, ως αμυντικό κι ως εκ τούτου δικαιολογημένο... Λίγους μήνες αργότερα δημοσιεύτηκε στην New York Times ένα κείμενό του με τίτλο: Γράφοντας στο σκοτάδι (Writing in the dark).

"... Θα ήθελα να κάνω κάποιες παρατηρήσεις για τον αντίκτυπο που έχει σε μια ολόκληρη κοινωνία μια καταστροφή ή μια εξαιρετικά ασφυκτική κατάσταση. Αυτόματα μου έρχονται στο νου οι λέξεις του ποντικού στη μικρή ιστορία του Κάφκα. Το ποντίκι που, καθώς παγιδεύεται στη φάκα και με τη γάτα να ξεπροβάλλει απειλητική από πίσω, λέει: "Αλίμονο... ο κόσμος κάθε μέρα και μικραίνει". Πράγματι, ζώντας εδώ κι αρκετό καιρό σε καθεστώς συνεχών συγκρούσεων μπορώ να βεβαιώσω μετά λύπης μου, ότι ο ποντικός του Κάφκα είχε δίκιο: ο

κόσμος, όντως, ολοένα και μικραίνει, συνεχώς στενεύει, κάθε μέρα που περνά. Μπορώ επίσης να σας μιλήσω για το κενό που ολοένα και μεγαλώνει, μεταξύ του ατόμου και της βίαιης και χαοτικής κατάστασης μέσα στην οποία ζει. Της κατάστασης που του υπαγορεύει ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Και αυτό το κενό ποτέ δεν παραμένει άδειο. Γεμίζει γρήγορα με απάθεια, κυνισμό και περισσότερο απ' ο,τιδήποτε άλλο, με απόγνωση. Και μάλιστα βαθιά απόγνωση από την επίγνωση της αδυναμίας να αλλάξει ο,τιδήποτε στη σημερινή τάξη των πραγμάτων...

Και τότε τίθεται το ερώτημα: πώς αντιδρούμε σ' όλα αυτά; Με αδιαφορία, με σκόπιμη τύφλωση, με μεγάλες δόσεις αναισθητικού;

Με άλλα λόγια, εξαιτίας του συνεχούς φόβου μας να πληγωθούμε ή να υποστούμε αφόρητη απώλεια ή ακόμα και μια απλή ταπείνωση, όλοι εμείς οι αιχμάλωτοι της κοινωνίας σε "κρίση", υπονομεύουμε τη ζωντανία μας και την εσωτερική μας αρμονία καλυπτόμενοι συνεχώς με προστατευτικά καλύμματα, τα οποία τελικά μας οδηγούν σε ασφυξία. Ο ποντικός του Κάφκα έχει δίκιο: όταν το αρπακτικό είναι έτοιμο να σε γραπώσει, ο κόσμος πράγματι στενεύει. Το ίδιο συμβαίνει και με τη γλώσσα που τον περιγράφει. Από την εμπειρία μου μπορώ να πω ότι η γλώσσα, με την οποία οι πολίτες μιας συνεχιζόμενης "κρίσης" περιγράφουν τη δυσχερή τους θέση, γίνεται σταδιακά τόσο πιο ρηχή όσο περισσότερο διαρκεί η κρίση. Και η γλώσσα καταλήγει να γίνει μια αλληλουχία από κλισέ εκφράσεις και σλόγκαν. Η αρχή γίνεται από τους φορείς της καθεστηκυίας τάξης, που χειρίζεται την κρίση (κυβέρνηση, κόμματα, υπουργεία, εκπροσώπους διαφόρων τάξεων, κλπ). Στη συνέχεια την παραλαμβάνουν τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, που στόχος τους είναι να πλάσουν έναν εντυπωσιακό αλλά εύπεπτο λόγο για το κοινό τους. Το τέλος αυτής της πορείας είναι ο ιδιωτικός και εσωτερικός μας λόγος, όσο κι αν δυσκολευόμαστε να το παραδεχτούμε...

Όμως ο φυσικός πλούτος της ανθρώπινης γλώσσας και η δυνατότητά της να αγγίζει τις πιο λεπτές και τις πιο ακριβείς αποχρώσεις της ύπαρξης, μπορεί να μας πληγώνει βαθιά σε κάποιες περιπτώσεις, γιατί μας υπενθυμίζει τη γενναιόδωρη και πολυσύνθετη πραγματικότητα, που τόσο ληστρικά μας άρπαξαν..."

"Οι σκέψεις μου αυτές δεν έχουν σχέση μόνο με τις συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή. Σε όλο τον κόσμο σήμερα, δισεκατομμύρια άνθρωποι αντιμετωπίζουν οριακές καταστάσεις διαφόρων τύπων, κατά τις οποίες η ίδια τους η ύπαρξη, οι αξίες τους, η ελευθερία και η ταυτότητά τους απειλούνται.... Σ' αυτή την πραγματικότητα εμείς οι συγγραφείς και ποιητές βρισκόμαστε να γράφουμε αλλά όσον αφορά σ' εμένα, τα τελευταία χρόνια, στα λογοτεχνικά μου έργα, γύρισα την πλάτη στην πραγματικότητα που παράγεται από τα ειδησεογραφικά δελτία. Έχω γράψει πολλά βιβλία γι' αυτήν και άρθρα και δοκίμια αλλά συνειδητά, σχεδόν εν είδει διαμαρτυρίας, δεν ασχολούμαι με αυτήν στη λογοτεχνία μου. Γιατί θέλω να γράψω γι' άλλα πράγματα εξίσου σημαντικά, που οι άνθρωποι δεν τα προσέχουν τόσο όσο την καταιγιστική επικαιρότητα. Έγραψα για την άγρια ζήλεια ενός άνδρα για τη γυναίκα του, για τα άστεγα παιδιά στους δρόμους της Ιερουσαλήμ, για έναν άνδρα και μια γυναίκα που επινόησαν τη δική τους ερμητική γλώσσα επικοινωνίας μες στο απατηλό ερωτικό τους κουκούλι. Έγραψα για τη μοναξιά του Σαμψών, του βιβλικού ήρωα και για τις πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ γονιών και παιδιών. Οι συγγραφείς γνωρίζουμε πως όταν γράφουμε, αισθανόμαστε τον κόσμο να κινείται. Είναι εύκαμπτος και γεμάτος δυνατότητες. Οπουδήποτε υπεισέρχεται ο ανθρώπινος παράγοντας, δεν υπάρχουν παγωμένες καταστάσεις ούτε παράλυση, στην πραγματικότητα δεν υπάρχει status

quo. Ακόμα κι αν κάποιες φορές πιστεύουμε, σφάλοντας, ότι υπάρχει status quo. Όταν γράφω, ακόμα και τώρα, ο κόσμος δεν κλείνει από πάνω μου, δεν γίνεται ολοένα και στενότερος. Θα έλεγα μάλιστα ότι κάνει κινήσεις ανοίγματος προς μια μελλοντική προοπτική.

Γράφω... φαντάζομαι κι αυτό μου δίνει ζωή. Δεν παγώνω, δεν παραλύω μπροστά στη θέα του αρπακτικού. Επινοώ χαρακτήρες και συχνά νιώθω σα να σπάζω τον πάγο με τον οποίο τους κάλυψε η πραγματικότητα και να τους ανασύρω. Αν και κατά πάσα πιθανότητα είναι ο ίδιος μου ο εαυτός, που ανακαλύπτω κάτω από τον πάγο.

Γράφω κι αισθάνομαι όλο τον πλούτο των δυνατοτήτων του ανθρώπινου είδους. Αισθάνομαι τη χαρά της ελευθερίας, που πίστευα ότι είχα χάσει. Ενδίδω στις απολαύσεις που μου προσφέρει ο πλούτος της γλώσσας μου. Ξανανιώθω την ηδονή της αβίαστης ανάσας καθώς κατορθώνω να αποδράσω από την κλειστοφοβική ατμόσφαιρα των κλισέ εκφράσεων και των σλόγκαν.

Ξαφνικά αρχίζω να αναπνέω και με τους δυο πνεύμονες.

Γράφω κι αισθάνομαι πως η σωστή και ακριβής χρήση των λέξεων λειτουργεί συχνά σα το φάρμακο σε μιαν αρρώστια. Σα συσκευή καθαρισμού του αέρα. Εισπνέω και εκπνέω όλη τη βρωμιά και αχρειότητα αυτών που καθημερινά βιάζουν τη γλώσσα. Γράφω κι αισθάνομαι πως η τρυφερότητα και η οικειότητα που διατήρησα στη σχέση μου με τη γλώσσα, με όλες της τις αποχρώσεις, με τον ερωτισμό της και το χιούμορ της, μου δίνουν πίσω τον άνθρωπο που κάποτε υπήρξα, πριν ο εαυτός μου γίνει αντικείμενο κατάσχεσης και κρατικοποίησης, λόγω εθνικής κρίσης, πριν τον σφετεριστεί η κάθε κυβέρνηση και στρατός, η απόγνωση και η τραγωδία...

Σημειώσεις: "Η μνήμη του δέρματος" αποτελείται από δύο νουβέλες: την ιδιαίτερα αξιόλογη "Αυτοκατασπάραξη" (6/10) και την ενδιαφέρουσα "Μνήμη του δέρματος" (4/10). Η γραφή του Γκρόσμαν είναι πυκνή, διεισδυτική και εξαντλητική. Στην πρώτη ένας άνδρας που βασανίζεται από την εμμονή ότι η γυναίκα του τον απατά, ξεκινά μέσα στη νύχτα ένα μακρύ ταξίδι (της μέρας...) με τη νύφη του, για να την αιφνιδιάσει με τον εραστή της. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ξετυλίγονται στιγμιότυπα από τη ζωή τους. Η αφήγηση όμως του πρωταγωνιστή δημιουργεί αναπόφευκτα τα ερωτήματα: Τι απ' όλα αυτά είναι αληθινό και τι φαντασίωση; Κατά πόσο μπορεί μια αφήγηση να κατασκευάσει μια νέα πραγματικότητα ή να επηρεάσει την ήδη υπάρχουσα; Και τα ίδια ακριβώς ερωτήματα παραμένουν και στη δεύτερη νουβέλα, όπου μια νεαρή γυναίκα, συγγραφέας, επισκέπτεται την άρρωστη μητέρα της για να της αφηγηθεί μια ερωτική ιστορία, που η ίδια η μάνα της είχε ζήσει πριν από πολλά χρόνια... Πραγματικότητα και φαντασία... Πού τελειώνει η πρώτη και πού αρχίζει η δεύτερη; Ή μήπως και η φαντασία είναι τελικά μέρος της πραγματικότητας;

Το κείμενο του Γκρόσμαν: "Γράφοντας στο σκοτάδι" δεν είναι ολόκληρο. Επέλεξα μόνο κάποια αποσπάσματα. Η μετάφραση, σε κάποια σημεία αρκετά ελεύθερη και ελαφρώς "πειραγμένη", είναι του Ναυτίλου, από τα αγγλικά. Προσοχή! Αυτά που γράφει αφορούν μόνο στην ισραηλινή πραγματικότητα... Οποιαδήποτε σχέση με την ελληνική είναι συμπτωματική... Δεν θα σχολιάσω τη σχέση του κειμένου με την προσωπική τραγωδία του συγγραφέα και με το βιβλίο του.

Ωστόσο το ποίημα του Τίτου Πατρίκιου (Στίχοι, 2) , απ' όπου και το μόντο της ανάρτησης αποτελεί, γενικά για το κείμενο, ένα είδος σχολιασμού.... Το ποίημα βρίσκεται στη συλλογή: Το δάσος και τα δέντρα.

Ανδρέας Καπανδρέου, Το τρομακτικό μυστικό του Αϊνστάιν: αλλόκοτα διηγήματα. Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία. (Διήγημα από το βιβλίο)

Σχολική εκδρομή

Τα παιδιά περίμεναν με ανυπομονησία αυτή τη μέρα.

Την επιλογή του χώρου την αποφάσισε το σχολείο.

Η εκδρομή έγινε σ' ένα όμορφο καταπράσινο λιβάδι. Τα παιδιά σκορπίστηκαν και άρχισαν να παίζουν σε δυο μεγάλες ομάδες. Στη μια ομάδα τα αγόρια έπαιζαν πόλεμο με ξύλινα σπαθιά, ενώ στην άλλη τα κορίτσια σχημάτισαν μεγάλο κύκλο και έπαιζαν με μια μπάλα.

Η μπάλα ρίχτηκε με δύναμη πάνω στη Ζωή, η οποία άπλωσε τα χέρια της αδέξια και αντί να την πιάσει την κτύπησε και την έκανε να κυλήσει μακριά προς το μέρος των αγοριών. Ο Δημήτρης θεώρησε την μπάλα σαν εισβολέα στην περιοχή ελέγχου των αγοριών και την κλότσησε με δύναμη.

Αυτή αναπήδησε στον αέρα και προσγειώθηκε σε σημείο, όπου το έδαφος είχε κλίση, με αποτέλεσμα να αρχίσει να κατρακυλά. Πρώτη η Ζωή και πίσω της τα υπόλοιπα κορίτσια έτρεξαν να πάρουν την μπάλα. Τα αγόρια, βλέποντας όλα τα κορίτσια να τρέχουν ξαφνικά προς την ίδια κατεύθυνση, παράτησαν το παιχνίδι τους και άρχισαν να τρέχουν και αυτά ξοπίσω τους.

Μπροστά η μπάλα, που λόγω της κατηφόρας επιτάχυνε την πορεία της, πίσω τα κορίτσια και πιο πίσω τα αγόρια.

Ξαφνικά η μπάλα εξαφανίστηκε! Σαν να τη ρούφηξε η γη.

Πρώτη έφτασε στο σημείο, όπου χάθηκε η μπάλα η Ζωή. Εκεί υπήρχε μια τρύπα' το στόμιο ενός πηγαδιού.

Τα κορίτσια που έφτασαν πρώτα έσκυψαν στο χείλος του πηγαδιού, κοιτάζοντας μέσα. Δεν διακρινόταν τίποτα. Απόλυτο σκοτάδι.

Σιγά σιγά γύρω από το πηγάδι μαζεύτηκαν όλα τα παιδιά, τα οποία βάλθηκαν να σκαρφίζονται διάφορες ιδέες για το πώς θα μπορούσαν να βγάλουν την μπάλα.

Ξαφνικά ακούστηκε μια φωνή πίσω από το τσούρμο.

Ο δάσκαλος, ο δάσκαλος! Ο κύριος έρχεται εδώ!

Η Ζωή βρισκόταν ξαπλωμένη μπρούμυτα, έχοντας το κεφάλι της μέσα στην τρύπα. Μόλις άκουσε ότι ερχόταν ο δάσκαλος, γύρισε φοβισμένη το κεφάλι προς το μέρος του.

Αγαπούσε πολύ τον δάσκαλό της, όπως όλα τα παιδιά. Τον φοβόντουσαν όμως πολύ, όταν θύμωνε, παρόλο που αυτό συνέβαινε σπάνια.

Η Ζωή ένιωθε ότι ζούσε μια τέτοια στιγμή. Μια από τις στιγμές, που τα παιδιά έκαναν κάτι λάθος και ο δάσκαλός τους, δικαίως, θα τους θύμωνε... Σηκώθηκε μουνδιασμένα και ξεσκόνισε με το χέρι τη φούστα της.

Ο δάσκαλος πλησίαζε στο πηγάδι.

Η Ζωή ήταν βέβαιη πλέον ότι ο δάσκαλος πλησίαζε προς το μέρος της. Έφτασε μπροστά της και ξαφνικά... έκανε κάτι εντελώς απρόσμενο! Άπλωσε τα χέρια του προς το μέρος της και στο επόμενο δευτερόλεπτο τα ένιωσε πάνω στο θώρακά της να τη σπρώχνουν με δύναμη προς τα πίσω! Η Ζωή παραπάτησε, αισθάνθηκε να χάνει την ισορροπία της και να πέφτει με δύναμη στο πηγάδι!

Τα δευτερόλεπτα που ακολούθησαν ήταν δραματικά. Την κυρίεψε ο τρόμος, η απορία, ένα αίσθημα αδικίας...

Γιατί; Γιατί να της το κάνει αυτό ο κύριος;

Μέσα σε ελάχιστο χρόνο η Ζωή κατάφερε να συνηθίσει το αίσθημα της πτώσης στο κενό και άρχισε να το απολαμβάνει...

Ο φόβος μετατράπηκε σε ανησυχία για το πού θα κατέληγε αυτή η πτώση.

Τα λίγα δευτερόλεπτα στο κενό έμοιαζαν αιώνες για τη Ζωή...

Όταν άνοιξε τα μάτια, όλα γύρω της ήταν κάτασπρα! Μια λευκή φιγούρα την πλησίασε και στάθηκε μπροστά της. Άνοιξε τα χείλη της να μιλήσει, αλλά δεν κατάφερε να βγάλει μιλιά.

Η άσπρη φιγούρα τής γύρισε απότομα την πλάτη και άρχισε να τρέχει.

Γιατρέ, συνήλθε! Το κοριτσάκι στο τρία άνοιξε τα μάτια του! Φώναζε ενθουσιασμένη η νοσοκόμα.

Ο γιατρός έτρεξε στο δωμάτιο της εντατικής. Κοίταξε την καρτέλα της ασθενούς, που κρεμόταν μπροστά στο κρεβάτι και ρώτησε με αγωνία τη μικρή.

Ζωή με ακούς; Αν με ακούς ανοιγόκλεισε δύο φορές τα μάτια σου. της είπε όσο πιο αργά και καθαρά μπορούσε.

Το δεύτερο ανοιγόκλειμα των ματιών της Ζωής έκανε το πρόσωπο του γιατρού να λάμψει από ενθουσιασμό. Λίγο πιο πίσω η νοσοκόμα, που είχε δει πρώτη τη Ζωή να ανοίγει τα μάτια της, ένιωθε χαρούμενη και δικαιωμένη μαζί.

Ο γιατρός έπιασε το χέρι της Ζωής και το έκλεισε στην παλάμη του.

Ζωή σφίξε μου το χέρι. Μπορείς; Ρώτησε αργά.

Η Ζωή κούνησε τα αδύναμα δάκτυλά της.

Ο γιατρός ακούμπησε με προσοχή τα άκρα της μικρής, η οποία ανταποκρίθηκε με επιτυχία. Αν και ήταν έμπειρος και έζησε πολλά τέτοια περιστατικά, είχε εμφανώς συγκινηθεί...

Η κατάκοιτη μικρή άνοιξε το στόμα της να πει κάτι, χωρίς όμως να τα καταφέρει.

Ηρέμησε κορίτσι μου! Μη μιλάς... Όχι ακόμα... Είσαι πολύ αδύνατη ακόμα..., της ψιθύρισε και γύρισε να φύγει.

Ο κύριός μου... αυτός το έκανε! Γιατί...; Ρώτησε με παράπονο η Ζωή.

Ο γιατρός γύρισε πίσω. Την ακούμπησε στο κεφάλι και της είπε:

Θα τα πούμε όλα, όταν έρθει η ώρα. Εσύ κοίταζε να γίνεις καλά. Να δυναμώσεις...

Μέχρι να φτάσει στην πόρτα του θαλάμου, ο γιατρός είχε βουρκώσει. Το ίδιο και η νοσοκόμα που ακολουθούσε πίσω του.

Ο γιατρός πήγε κατευθείαν στο γραφείο του και έκλεισε την πόρτα. Κάθισε στην καρέκλα και ήπιε μια γουλιά απ' τον κρύο καφέ του.

Πάνω στο γραφείο ήταν διπλωμένη η εφημερίδα της ημέρας, με τέτοιο τρόπο που φαινόταν μόνο το κύριο άρθρο:

«ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΚΑΤΕΛΗΞΕ ΣΕ ΤΡΑΓΩΔΙΑ.

Σχολικό λεωφορείο που μετέφερε παιδιά της πρώτης δημοτικού έπεσε σε γκρεμό, όταν ο οδηγός του, για άγνωστο μέχρι στιγμής λόγο, έχασε τον έλεγχο του αυτοκινήτου.

Τραγικός απολογισμός του δυστυχήματος ήταν να σκοτωθούν ακαριαία τα 19 παιδιά, ο δάσκαλος που τα συνόδευε και ο οδηγός του λεωφορείου.

Μοναδική επιζώσα μια μαθήτρια πέντε χρόνων, η οποία βρίσκεται σε κρίσιμη κατάσταση στην εντατική του Γενικού Νοσοκομείου.

Αυτόπτες μάρτυρες που βοήθησαν στον απεγκλωβισμό των θυμάτων δήλωσαν ότι το κοριτσάκι που σώθηκε βρέθηκε μέσα στην αγκαλιά του δασκάλου του, ο οποίος μάλλον λειτούργησε σαν ασπίδα προστασίας για την επιζώσα.

Τα αίτια του δυστοχήματος διερευνώνται από την τροχαία».

copyright© Ανδρέας Καπανδρέου

[αρχή σελίδας](#)

Γιάννης Λειβαδάς, Από την πλευρά του ορίζοντα

Είχαν σκορπίσει μετά τον κρότο. Είναι τελειωμένοι. Μαζεύονται τώρα γύρω από της προτίμησής τους τη λιγδιασμένη σκανδάλη για να ακουστούν κι εκείνοι. Θα τραβήξουν όλοι μαζί. Τους απεχθάνομαι από κάθε απόσταση. Τους λυπάμαι, μα όταν το σκέφτομαι δεν είμαι τόσο σίγουρος για το ποιόν της λύπης.

Η Αριστερά μαντρώνει τα κουτάβια της και τα πλασάρει. Η Δεξιά, όπως πάντα, είναι άδεια και παραπαίει.

Δεν σου ζήτησα ποτέ να με διαβάσεις και δεν πρόκειται να στο ζητήσω ποτέ. Ξέρεις να βγάζεις τα μάτια σου και δεν χρειάζεσαι τη βοήθειά μου. Εγώ, απ' την άλλη, δεν θέλω να σε πάρω στον λαιμό μου. Τον θέλω ελεύθερο, βραχνιασμένο, να μουγκρίζει. Ή να γελάει καπνισμένος στο φως του χειμώνα που λιγοστεύει.

Επιστρέφω με μια σακούλα ψώνια στο σπίτι. Την αδειάζω πάνω στον πάγκο της κουζίνας· ποιήματα μαρούλι, ποιήματα κρεμμύδι, ποιήματα σαπούνι, ποιήματα ούισκι. Το ποίημα του τυπωμένου αναλυτικού λογαριασμού. Το ποίημα του πήγαιν'-έλα. Το ποίημα του να γράφεις για το σκόρπισμα μετά τον κρότο και το επερχόμενο τράβηγμα της σκανδάλης. Ο πίδακας θα αποτελεί τεκμήριο.

Οι γέφυρες καμιά φορά απομακρύνουν.

Η ζωή ξέμεινε από ανθρώπους. Μπορώ να γράφω ασταμάτητα το ίδιο πράγμα με τις ίδιες λέξεις και η ζωή να μην είναι ποτέ ίδια. Η γραφή δεν είναι ίδια ποτέ. Μήπως εννοείται κάτι από άλλη απαίτηση; Ο λογαριασμός είναι ελλιπής; Μα δεν κάνω στ' αλήθεια αυτές τις ερωτήσεις.

Τους βλέπω ανίκανους ακόμη και για ν' αυτοκτονήσουν· από εαυτό. Η αυτοκτονία για μετάθεση είναι εύκολο πράγμα.

Προσκλήσεις και αναγγελίες ανά δωδεκάδες και δωρεάν κουπόνι ποίημα, μυθιστόρημα. Κλείνω τις πόρτες και οδηγούμαι σε μια ανυπέρθετη ομορφιά, κρυμμένη σε κάποιου ωοειδούς ήλιου την ανταρσία. Μα όχι, είμαι ένα παιδί με σημαδεμένα χέρια, αυτός ο ήλιος δεν απομυζά τίποτα, δεν κρύβει τίποτα, δεν σε στραβώνει στα μάτια. Δεν χρειάζεσαι μάτια. Χρειάζεσαι μόνο τσιγάρα και καρδιά. Καθώς και τίποτα απ' όλα αυτά.

Λογοτεχνία είναι το εμπόριο των τίτλων, οι αγοραστές πανέτοιμοι να γεινιάσουν με τα απαραίτητα, με τους όμοιούς τους που αναβαθμίστηκαν σε λογοτέχνες και επιτέλους προέκυψε ζήτημα.

Οι αρουραίοι ανασηκώνουν τα τσιμέντα και δεν θα μείνει τίποτα. Σεισμοί στα μικρόφωνα, νυχιές στα εξώφυλλα, οι τίτλοι στα τρεχαλητά. Συμβαίνει συχνά αν σκεφτείς τον τρόπο που στέκεται το σινικό τείχος ιδωμένο από το Διάστημα. Συμβαίνει συχνά άμα σκεφτείς το ρίγος του ματιού μπροστά στα εγκλήματα που συμβαίνουν τριγύρω. Συμβαίνει ακόμη συχνότερα όταν σκεπάζεσαι κενός από σκέψεις τα μεσάνυχτα με μια κουβέρτα.

Σου έχω αποδείξει τη δύναμη των λέξεων να αρνούνται να σημαίνουν στο δικό σου ποίημα. Το κέφι τους να μη θέλουν να πετούν μαζί σου στα σύννεφα. Την απόφασή τους να σε καταδικάζουν. Να σε στέλνουν στα χλομά φώτα μιας δημοσιότητας. Να λένε κάτι άλλο όταν προφέρονται στο δικό σου παιδιάστικο ατόπημα.

Δεν παραδέχεσαι τίποτα πια, γι' αυτό και οι λέξεις δεν παραδέχονται εσένα. Καταφέρνεις να οικειοποιείσαι μονάχα. Λυγίζεις αβάσταχτα κάτω από το βάρος της σκέψης που περιέχει εσένα.

Εσύ λες, κι όμως είσαι το καύσιμο στη μηχανή που καλομελετάς. Είσαι το λίπασμα. Φαντάζεσαι την πραγματικότητα να έχει το δικό σου επίθετο. Και το έχει, γιατί η πραγματικότητα σε έχει καταπιεί και ρεύεται ανάσκελα ξαπλωμένη πάνω στα ιερά σου μνήματα.

Το ψεύδος κατά συνθήκη είναι πιο αφόρητο απ' όσο αναμενόταν. Προσπάθησε καλύτερα να διαβάσεις αυτούς που γράφουν, αυτούς που ζουν ζωή καμιά. Μια αληθινή ανάγνωση θα σου έλυνε όλα τα προβλήματα, ακόμη και τα λυμένα.

Γι' αυτό σε λατρεύω και δεν μου φταις τίποτα· σε αντίθεση μ' εσένα.

Ποίηση είναι να μιλάς τόσο καθαρά που οι λέξεις να θέλουν ν' αλλάξουν όνομα

...

[[Πρώτη δημοσίευση «Βιβλιοθήκη Ελευθεροτυπίας» 22 Απρ.2011](#)]

copyright©Γιάννης Λειβαδάς

Γιώργος Ρωμανός, *Παράπλευρες απώλειες**

Το τρίτο ανθρώπινο σφάγιο βρέθηκε γωνία Φυλής και Φιλιππίδου. Είχε ένα μεγάλο χαμόγελο από μαχαίρι· στο λαιμό. Σειρά οι θρόμβοι έλαμπαν –σπόροι από ρόδι. Το πτώμα μπροστά από ένα ρημαγμένο μαγαζί, παλιό χασάπικο. Κι ο ένοχος, λέγαν, τρελός· αλλά γιατί;

Χλωμός ο ήλιος, ανάμεσα στις πολυκατοικίες, έδειχνε το σημάδι του αίματος στο πεζοδρόμιο· το ξεθώριαζε, το έσβηνε. Τις νύχτες ζωντάνευαν σκιές –ο κόσμος όλος– στο άδειο χασάπικο. Κόσμος γεμάτος τσιγκέλια, τεμαχισμένα σώματα, παΐδια, μπούτια γδαρμένα, δόντια που δάγκωναν αιματοβαμμένες γλώσσες, μάτια παγωμένα· μαχαίρια στη σειρά, κούτσουρα που ξερνούσαν από τους πόρους τού ξύλου, αίμα.

Μέρες πριν την τρίτη σφαγή, το σώμα του εννιάχρονου Αχρέμ είχε ανατιναχτεί. Νόμιζε ξεχασμένη την τσάντα μπροστά από το Υπουργείο Ασφάλειας. Την πήρε. Τα χέρια του απέμειναν στο κατώφλι, το σώμα πολτός καρφώθηκε στους πυράκανθους της μάντρας του Υπουργείου, τα πόδια άθικτα, σε στάση φυγής που δεν έγινε ποτέ.

Οι τρομοκράτες χαρακτήρισαν τον μετανάστη «παράπλευρη απώλεια».

Ο Αχρέμ ήξερε από σφαγές. Είχε έρθει με τον πατέρα του, για να γλιτώσουν. Στη Σρί Λάνκα τον τρόμαζαν όλα, ως και ο Σαμάνος τους. Τον έβλεπε να ξεκοιλιάζει το σφάγιο, να εξαγνίζει τα έντερα στο φεγγαρόφωτο, πριν την θυσία στη πυρά· για καλή σοδειά. Αντί γι' αυτήν τους ήρθαν οι αντάρτες Ταμίλ· οι σφαγές.

Περιπλανιόταν η ψυχή του Αχρέμ, δεν έλεγε να ησυχάσει. Δεν έβρισκε την καρδιά, τα σπλάχνα του, ανάμεσα στους πυράκανθους, να τα νιώσει όλα σώμα του και μετά να φύγει. Ανήσυχος τις νύχτες τριγυρνούσε κοντά στους ζωντανούς, πάνω κάτω σε δρόμους και πλατείες· από Βικτορίας σε Φυλής και Φώκαιας μέχρι Αγκύρας, Κυζίκου, Αμφιλοχίας.

Την ώρα που ο τρελαμένος σφάχτης ορμούσε στο τέταρτο θύμα του, βγήκαν απ' τις σκιές οι αστυνομικοί. Άρχισε το πιστολίδι· τον άφησαν στον τόπο.

Ο Αχρέμ, είδε από ψηλά –ψυχή ακόμη χωρίς σώμα– τον πατέρα του να πέφτει με τη φαλτσέτα στο χέρι.

---

*Το διήγημα *Παράπλευρες απώλειες*, ζητήθηκε από τα μέλη της Εταιρείας Συγγραφέων, με όριο τις 300 λέξεις, και δημοσιεύθηκε στο, «Βία και λογοτεχνία», Ημερολόγιο 2011, Εταιρεία Συγγραφέων, Αθήνα 2011.

Copyright©Γιώργος Ρωμανός

Πάνος Ζώης, *Η Αυλή*

«Αυτη η αυλη ετσι ηταν παντα; Θυμαμαι οτι υπηρχε μια εξοδος και απο την πισω πλευρα." Ο αντρας με τα μαυρα ρουχα και το μπαστουνη στα χερια του απευθυνθηκε στη νεαρη γυναικα,

που εκείνη τη στιγμή απλώνε ρουχα πάνω σε ένα σίρμα. "Θυμάμαι ότι πίσω απ αυτό το σπίτι, εδώ στα δεξιά σας δεν υπήρχε αυτός ο τοίχος που βλέπω τώρα. Υπήρχε ένα μεγάλο ανοίγμα το οποίο εβγαζε σε έναν ανοιχτό χώρο γεμάτο πορτοκαλιές και λεμονιές. Στα δέντρα αυτά ανεβαιναμε τα καλοκαίρια και κρυβομασταν πίσω από την πυκνή φυλλώσια τους. Τα πορτοκαλιά τα κοβαμε και τα τρώγαμε, αλλά τα λεμονιά τα πετούσαμε στους περαστικούς. Στο ανοίγμα που σας περιγράφω υπήρχε και μια μικρή εκκλησία με πολύ ψηλό καμπαναριο, να, τώρα, αν κοιταξώ καλύτερα φαίνεται αυτό το καμπαναριο. Από την εκκλησία εβγαίνει ο παπάς και μας κληρονομούσε, εμείς του παταγάμε τα λεμονιά. Το ερώτημα μου σε σας είναι γιατί εκλείσει αυτή η πίσω έξοδος. Γιατί χρησιμοποιείτε μόνο την μπροστινή. Όλοι εσείς εδώ, οι κάτοικοι αυτής της αυλής. Μα θα μου πείτε, είναι τόσο σημαντική και μια δεύτερη έξοδος; Δεν ξέρω για εσάς αγαπητή μου που τόση ώρα προσπαθείτε να τεντώσετε αυτό το θλιβερό σεντόνι και να το κρεμάσετε στο σίρμα, δεν ξέρω για εσάς. Για εμάς τότε ήταν. Μα σας ρωτάω, γιατί δεν μου απαντάτε; Τόσο πολύ σας εμποδίζει και μια δεύτερη έξοδος από την αυλή;

Η νεαρή γυναίκα, αφού καταφερε να κρεμάσει το σεντόνι, τον κοιτάζε, καθόλου απορρημένη. Τον κοιτάζε από πάνω προς τα κάτω. Το βλέμμα της ήταν μάλλον ήρεμο, το πρόσωπο της εδειχνε να ανήκει σε γυναίκα μεγαλύτερης ηλικίας, αλλά το βλέμμα της την προδίκε. Ήταν σαφώς μικρότερη. Αφού σκούπισε τα χέρια της σ ένα λερωμένο πανί, απευθύνθηκε στον άντρα με τα μαύρα ρουχα και το μπαστούνι.

"Κυριε, δεν σας ξέρω, αλλά μου φαίνεστε καλοπροαιρέτος άνθρωπος, δεν δείχνετε να έχετε κάποια εμπάθεια με το μέρος αυτό ή τουλάχιστον ασχημες εμπειρίες. Φαίνεστε άνθρωπος ανώτερης τάξης από τη δική μου, αν κρίνω από τα ρουχα που φοράτε και από το μπαστούνι που κρατάτε με την χρυσή λαβή. Θέλετε να ερθετε στο σπίτι μου, να αυτό εδώ είναι στα δεξιά, να σας φτιαξώ έναν καφέ; Ή να πιείτε ένα ποτήρι νερό, μου φαίνεστε αρκετά κουρασμένος."

Ο άντρας με τα μαύρα ρουχα και το μπαστούνι προχώρησε προς την πλευρά της νεαρής γυναίκας και με ένα νεύμα συγκαταβάσης την ακολούθησε μέσα στο σπίτι της. Το σπίτι ήταν ένα παλιό, ξύλινο κτίσμα, πολύ καθαρό, με παλιά κουρέλια στρωμένο, αλλά τόσο πετυχημένα στην τοποθέτηση τους που εφτιαχναν ένα πολυχρωμό αρμονικό σύνολο. Η γυναίκα εδειξε στον άντρα που να καθίσει, εκείνος καθίσε σε μια καρέκλα, κοντά στο παραθύρο και κοιτούσε έξω.

Η γυναίκα πήγε στην κουζίνα, εφτιαξε καφέ, τον έβαλε σ ένα δίσκο με ζωγραφική αναπαρασταση ενός περιβολίου, και πήγε στο δωμάτιο. Ακουμπήσε το δίσκο στο τραπέζι, αυτό ετρίξε λίγο, και μετέφερε με τα χέρια της το φλιτζάνι του καφέ και το ποτήρι με το νερό κοντά στον άντρα. Τα αφήσε στο μαρμαρό του παραθύρου. Ο άντρας κοιτούσε την αυλή με ένα βλέμμα χαρούμενο, έκανε το σταυρό του και απλώσε το χέρι να πιασει το ποτήρι για να πιει λίγο νερό. Το ποτήρι είχε πάνω του ζωγραφισμένη μια λεμονιά κι αν δεν έκανε τους συνειρμούς του θα ορκίζονταν πως το νερό μυρίζει λεμόνι. Ήπικ δυο μεγάλες γουλιές νερό και αφήσε πάλι το ποτήρι στη θέση του. Μια μικρή σταγόνα κυλήσε στην εξωτερική πλευρά του ποτηριού και εφτάσε την βάση του. Ο καφές μοσχομυρίζει. Πήρε και το φλιτζάνι με τον καφέ και απολαύσε μια μεγάλη γουλιά.

Η γυναίκα τον κοιτάζε παραμένοντας ορθία έχοντας ένα χαμογελο στα χείλη της.

"Έλα" του ειπε μετά από λίγο, καταργώντας τον πληθυντικό και μιλώντας του στον ενικό. "Έλα, να βγεις τη βόλτα σου". Ο άντρας με τα μαύρα ρουχα και το μπαστούνι με τη χρυσή λαβή σηκώθηκε και βγήκε από το σπίτι. Προχώρησε στην αυλή, εστρίψε πίσω από το σπίτι και βγήκε από την πίσω έξοδο. Βρέθηκε στον ανοιχτό χώρο με τις πορτοκαλιές και τις λεμονιές, κοντά στην εκκλησία. Έκοψε ένα πορτοκαλί, το ξεφλούδισε και το εφάγε. Πιο πέρα βρήκε ένα λεμόνι πεσμένο. Το πήρε στα χέρια του, το μυρίσε και το πετάξε μακριά, πολύ μακριά. Όσο μπορούσε.»

...

Copyright©Πάνος Ζώης

αρχή σελίδας

Γιώργος Ν. Μανέτας

Θάλασσα

Στη Lizete

Δεν ξέρω, πού είσαι θάλασσα, να στρέψω το καράβι,
- να ξεπηδήσω απ' τα νωθρά νερά του ποταμού,
να φύγω, από το μόλο αυτό, που με κρατούν οι κάβοι,
και να βρεθώ σε χάλασμα θαλασσινού καιρού.

- Με το καράβι, εξώθησε και φτάσε απ' τη μεριά μου
και στα δαρμένα κύματα, θε να σ' αναζητώ!
Κι όταν σε ντύσω θάλασσα μετά, με τα σκουτιά μου,
ως θα'σαι κι αξελόγιαστος, θα σ' αρραβωνιστώ.

- Αν είναι αλήθεια, θάλασσα, να στρέψω το καράβι,
φτερά να βάλω πάνω του, κοντά σου να βρεθώ!
Μα ξέρεις ... κάπου, κάποτε, στου ποταμού τη χάρη,
κάποια καλόμορφη γοργό μ' έσυρε στο βυθό.

- Θα νοσταλγώ στα κύματα, εγώ, το ακροθαλάσσι,
κι όταν θα 'ρθείς την άμπωτη, κρώξε φωνή του γλάρου.
- Στις Ατλαντίδες μήνυσα, έχει ο καιρός χαλάσει,
και με γραφίδα σου ιστορώ: Είναι θαμπό του φάρου.

- Στέκουν δυο κόσμοι ανάμεσα, κοχύλια και κοράλλια.
Θα περιμένω πάντοτε, παιδί, του ποταμού.
- Καταμεσής σου, θάλασσα, κοιτώντας με τα κιάλια,
θα λογαριάζω εσένανε στ' αστέρια τ' ουρανού.

- Το γλυκερό μου, πάνωθε στα χείλη σου και πάλι!
Αρχέγονη γεύση γλυκιά, κι αν θέλεις τη παντρεύω.
- Κάτω απ' το φως του φεγγαριού μοιάζεις θάλασσα, ζάλη,
άγνωρος τόπος μακρινός που μέσα ταξιδεύω.

*

Νηγεμία

Τη θάλασσα διψώ, την θεογόνα,
του στολιστή το χέρι στα βαθιά.
Ας είχα του πελάγου μια σταγόνα,
σπουδή να τήνε κάνω στ' ανοιχτά.

Το βάπτισμα να πάρω του ανέμου,
την δύναμη της βρόχινης ροπής,
η ομίχλη να στραγγίζει απάνωθέ μου,
του ορίζοντα να μένω εραστής.

Στις γέφυρες να βρίσκομαι τα βράδια,
τ' αστέρια ν' αναλάμπουν στις σκιές,
και μέσα στο λυκόφως, τα σκοτάδια
να παίρνουνε παράξενες μορφές.

Ιέρεια, του μύθου κολυμβήθρα,
το κάλεσμα προσμένω στην ακτή.
Με τρίχινο βαφήρι εδώ που ήρθα,
σταρώνω με τ' αλάτι το κορμί.

*

Θυμάμαι

Όπου κι αν βρίσκομαι, όπου και να 'μαι,
θέλω ταξίδια και καράβια, να θυμάμαι.
Θέλω του φάρου, τ' άγιο φως που περιστρέφει,
να μου φωτίζει κάθε σκέψη, που επιστρέφει.

Οσμίζομαι τη θάλασσα, όπως ήταν πρώτα,
και πάλι, σκέφτομαι, του караβιού τη ρότα.
Καθώς, στη σκέψη βρίσκομαι κοντά του,
νιώθω πρωτόπειρο πουλί, στο πέταγμά του.

Βλέπω, στο σχήμα των συννέφων, κάστρα!
Με φως κατάλαμπρο, τη σελήνη και τ' άστρα.
Καθώς, πολλές οι στιγμές πανωθέ μου,
τα ξέφρενα λόγια θυμάμαι, τ' ανέμου.

Εικόνες άπειρες, που μου θυμίζουν
παλιές φωτογραφίες μου, που κιτρινίζουν.
Που χρόνια τώρα, κρέμονται στον τοίχο,
και φέρουν στοχασμό, σ' ενθύμιο στίχο.

*

Πορεύομαι,

γλάρους ακίνητους, καθώς
τη σύναξη θωρούν, της αθερίνης.
Την Αίθρα ή την Γαλάτεια
σε πύρινες ανάμεσα ηλιαχτίδες.

Την ακύμαντη εμπρός μου Γαλάζια,
την έμβρυα βαθυκύανη άρμη.
Ξυλάρμενα και χάλκινα στον όγκο των αφρών
που σέρνουνε πεισματικοί βοριάδες λαμνοκόποι.

Της βροχής την αντίλαλη πτώση,
τους δαίμονες αφρούς δίχως απόχρωση.
Όσες αγάπησα στο θάμπος του πυρός
μάγισσες κοσμομάντισσες σε ράχες πολυκύμαντες.

Την ξέθωρη γραμμή του ορίζοντα,
τους θύσανους διάφεγγους Διόσκουρους.
Σκιές στο διάμηκες, στο κιάλι της μπαλέστρας.

*

Εσπεράνσα

Τη γνώρισα μια Κυριακή μες στη βροχή
κι ήθελα τόσο να της πω μια καλησπέρα,
όταν οι στάλες πέφτανε με τον αέρα
και υγραίναν του προσώπου της κάθε πτυχή.

Είχε μι' αρχέγονη ομορφιά το σώμα της,
κισσός πλεγμένος πέφταν τα μαλλιά της,
το κόκκινο στα χείλη είχε το στόμα της
και κάτι από τα σύννεφα η ματιά της.

Πάνω της, κίτρινο φορούσε το φεγγάρι
και σκουλαρίκι έναν αστέρα λαμπερό.
Έμοιαζε κύμα ζωγραφιάς, ανέμου χάρη!
Είχε τον ήλιο περασμένο στο λαιμό.

Είχε πια φύγει όταν με πήρε το σκοτάδι,
με τη βροχή, προς ένα γκρίζο ουρανό.
Μες στα ταξίδια, είναι ο πόνος και το χάδι,
που ακολουθούν σε κάθε τόπο μακρινό ...

αρχή σελίδας

Δημήτρης Τρωαδίτης

Τα μυστικά μου

Θα χαράξω τα μυστικά μου στο κορμί σου
κι όσα μου μαρτυρούν οι ήλιοι θα αποτυπώσω
κι όσα μου λαλούν τα πουλιά θα ζωγραφίσω.

Δεν θ' αντικρίζω τα φώτα σαν κλωστές από σκοτάδια,
μόνο θα ταξιδεύω πάνω σε φτερά αηδονιών.

Όχι άλλα δάκρυα στις αντάρες των αγριών
όχι άλλες θλίψεις στις κοιλάδες της σκέψης
όχι άλλες ψυχές στην αδύναμη πάχνη της ανατολής
όχι άλλες φλέβες σε σιδερένια παραπετάσματα

Γιατί έρχομαι από βροχές και τυφώνες
δραπέτης από διψασμένα πηγάδια
ξέμπαρκος από υποκριτικά χείλη
κι ήρθα να δρέψω τους καρπούς μιας δικής μας αγάπης.

*

Ο ξεριζωμός

Οι ματιές είναι διάφανες λίμνες
κοντά στο άρρωστο των πηγών.
Η παρουσία μας μυρωδιά
από φρεσκοβρεμένο χώμα
κι απλωμένα σεντόνια
αχνιστών ασπρόρουχων
που βγήκαν στις βεράντες
μετά την πρωινή ομίχλη.
Τ' απλώσαμε όλα στον ήλιο
κι είναι σαν να γιορτάζουμε
τις μνήμες των προγόνων μας
που ξεχάστηκαν σε παρόδους

πολυκαιρισμένων θανάτων
και σε βρώμικα στενά
δύστροπων κλιμακτηρίων...
Βάσανα, πόνοι,
γενναϊόδωρες υποδοχές,
αποτελούν συμβάντα στη ζωή μας
καθώς λικνίζουμε τις αισθήσεις μας
πάνω στις άβολες τάβλες
των αραμπάδων,
με τα βλέμματα στυλωμένα
σ' αιώνιες επικλήσεις
δρόμων άδειων από ζωή.
Τι είναι αυτό που κρύβουμε
πάντα στο βίο μας;
Μήπως το κομμένο κεφάλι
ενός αντάρτη,
ενός εξεγερμένου πόνου
που επιζητούσε μετά μανίας
ν' ανυψωθεί απ' τ' αναχώματα
των ακατάλυτων εμμονών μας;
Μήπως τα φρούτα της εποχής
ξεχασμένα στο τραπεζάκι της κουζίνας
σαν φλόγα παραμυθιού
που σβήνει μετά από κάθε αφύπνιση,
όπου οι άντρες της οικογένειας
ακούν αποχαυνωμένοι
σαν μικρά παιδιά;

*

Σαν αίμα...

Θέλω να χτίσω μιαν αλήθεια στην καρδιά μου
αυτή που γυρεύω χρόνια τώρα
τις στιγμές που συνοδεύω καρτερικά
τους εναγκαλισμούς μου...

Κόντρα στη δολοφονία που συντελείται
όταν το κόκκινο τ' ουρανού
γίνεται μαβί κι ύστερα μαύρο
έτσι που δεν μπορείς να το ξεχωρίσεις
απ' τα φουγάρα των
κατάμαυρων εργοστασίων.

Κόντρα στο πλαστό ξαφνικό που κυριαρχεί
στους ρυθμούς και τα σύμβολα

σαν τη φοβερή ανάσα της φτώχειας
σαν τα πρόσωπα που αγνοφαινόνται
σ' αποτυπώματα κι αναμνήσεις...

Ακολουθώντας το βλέμμα της ηδονής
οι άκρες των μαύρων νεφών
κυλούν πέρα απ' τον ήλιο
αφήνοντάς τον ελεύθερο
και ξέρουμε καλά ότι αυτό
δεν είναι συνειρμός που κολυμπά
σε λάκκους με θολά νερά

γιατί υπάρχουν ρητά που δεν διαβάζονται απλώς
αλλά που κυκλοφορούν μέσα μας σαν το αίμα
με μια παλίρροια θέλησης και φαντασίας
όπως οι διάφανες ματιές μας στο άπειρο.

*

Εσωτερικές σχέσεις

Υπόγεια ηφαίστεια
στα βάθη των
ενδόμυχων σκέψεων
δημιουργούν παλιρροιακά μάγματα
σαν τα βρωμόνερα
στους υπονόμους της πόλης...

...

Copyright© Δημήτρης Τρωαδίτης

αρχή σελίδας

Ίριδα Κούτσα, *Η μαύρη τρύπα*

"Δεν ξέρω αν θα μας αφήσουν να μπούμε στο δωμάτιο της Μαύρης Τρύπας, έχουν κλείσει τον πάνω όροφο εδώ και πολλά χρόνια. Τον σφράγισαν, λέει, γιατί τους το ζήτησε η ίδια η Μαύρη Τρύπα."

"Την είδαν δηλαδή; Τους μίλησε;"

"Ναι, έτσι μου είπαν."

"Στ' αλήθεια;"

Η Μαύρη Τρύπα ζει μαζί μου, είπε ένα χλωμό αγοράκι από το γκρουπ των μαθητών. Οι άλλοι έβαλαν τα γέλια. Η δασκάλα το κοίταξε σκεφτική. Είχε όντως μεγάλη φαντασία, οι εκθέσεις του ήταν πάντα οι πιο πρωτότυπες σε όλη την τάξη. Αλλά να πει ψέματα...;

"Σε έπαιρνε αγκαλιά στο κρεβάτι και σε σκέπαζε καλά να μην κρυώσεις. Διάλεγε βιβλία από τη βιβλιοθήκη και σου διάβαζε παραμύθια. Συνέχεια σου διάβαζε, κι όταν δεν της άρεσε το τέλος του βιβλίου σου χαμογελούσε πονηρά και σου έκλεινε το μάτι. Εσύ λες και καταλάβαινες ότι σου ετοιμάζε ζαβολιά κι άρχιζες να κουνάς τα χεράκια σου και να γελάς δειλά. Κι εκείνη έκλεινε το βιβλίο, το άφηνε στο πλάι και συνέχιζε το παραμύθι όπως ήθελε εκείνη. Ο λύκος της κοκκίνοσκουφίτσας δεν πνιγόταν στη λίμνη, έφευγε τρέχοντας από το σπίτι της γιαγιάς και ζούσε για λίγο καιρό μόνος του στο δάσος, κυνηγώντας που και που μικρά ζώακια, ώσπου μια μέρα του κάθισε ένα κοκαλάκι στο λαιμό κι αποφάσισε να γίνει χορτοφάγος. Έτσι σου έλεγε, κι εκείνος στεκόταν στην πόρτα του δωματίου και την άκουγε. Κοίταζε τότε εσένα και τότε εκείνη, χαμογελούσε με τις ιστορίες της και περίμενε να δει τι τέλος θα έβαζε. Εκείνη δεν τον έβλεπε αλλά καταλάβαινε ότι ήταν εκεί. Δάγκωνε τα χείλη σαν σκανταλιάρικο παιδί κι έβαζε όλη της τη φαντασία να δουλέψει, κι ανάμεσα στις γραμμές της ιστορίας του έστελνε μηνύματα. Κι όταν τελείωνε το παραμύθι, τότε σε νανούριζε. Σε έσφιγγε στην αγκαλιά της και χαίδευε το προσωπάκι σου με το μάγουλό της και σου τραγουδούσε σιγανά και σου έδινε υποσχέσεις. Θα σου 'δινε, λέει, χρώματα για να φτιάξεις τον κόσμο σου πιο όμορφο από οτιδήποτε υπάρχει πάνω σ' αυτή τη γη και θα σε πήγαινε βόλτα ψηλά, πάνω από τα βουνά και πάνω από τις θάλασσες. Και τότε εκείνος σας πλησίαζε, γονάτιζε στο πάτωμα δίπλα στο κρεβάτι, άπλωνε το χέρι και σε χαίδευε. Του έσφιγγες τα δάχτυλα και με τα δυο σου χέρια, κι εκείνος έκανε ότι πονούσε και έβγαζε αστείες κραυγές και μετά άρχιζε να σε γαργαλάει, κι εσύ να γελάς μικρό μου, να γελάς, κι ανέβαινε στο κρεβάτι και γινόσασταν οι τρεις σας μια αγκαλιά. Μετά εσύ κοιμόσουν, σε έπαιρναν και σε έβαζαν στην κούνια σου. Και μετά έμεναν αγκαλιά στο κρεβάτι μέχρι το πρωί, κι έμοιαζαν σαν το αγόρι και το κορίτσι στον πίνακα πάνω από το κρεβάτι. Κοιμούνταν ήσυχα, μόνο που εκείνη ξυπνούσε καμιά φορά απότομα και μουρμούριζε κάτι για αεροπλάνα κι εκκλησίες. Εκείνος την ηρεμούσε κι όλα πάλι ήταν καλά...»

Ήμασταν στο γήπεδο, η μαμά με κρατούσε σφιχτά από το χέρι κι έτρεχε στο χορτάρι. Δεν κατάλαβα γιατί τρέχαμε και σπρώχναμε τον κόσμο, συνήθως είμαστε πολύ ευγενικοί, είπε ο μικρός και είδε ένα αχνό χαμόγελο στα χείλη της δασκάλας και των παιδιών. Ακόμα και οι ξεναγοί του μουσείου είχαν καθίσει κοντά στους μαθητές και άκουγαν.

Τρέχαμε λοιπόν, και το μόνο που μπορούσα να σκεφτώ ήταν ότι έπρεπε να πάρουμε το μπαμπά από το γήπεδο για να μην τον χτυπήσουν πάλι. Αλλά γιατί να τον χτυπήσουν; Όλοι στην κερκίδα τραγουδούσαν και πανηγύριζαν το γκολ που είχε βάλει μερικά λεπτά πριν. Κι εκείνος χοροπηδούσε και μας χαιρετούσε χαρούμενος, κι είχε βάλει το χέρι στην καρδιά του σα να μας έλεγε ότι μας τη χάριζε. Γιατί και στο σπίτι, όποτε ακουμπούσε το χέρι του έτσι στο στήθος, μου έλεγε ότι μας χαρίζει την καρδιά του, σε μένα και τη μαμά, για να την κρατάμε σφιχτά και να μην πάθει ποτέ τίποτα. Κι η μαμά μου λεγε να σφίξω τη χούφτα μου, να την κάνω γροθιά για να είναι δυνατός ο μπαμπάς.

Τώρα όμως ήταν διαφορετικά. Φτάσαμε στο κέντρο του γηπέδου κι είδα το μπαμπά ξαπλωμένο κάτω. Έμεινα να τον κοιτάω και περίμενα να σηκωθεί ξαφνικά γελώντας και να με τρομάξει, όπως έκανε και στο σπίτι, αλλά εκείνος έμενε ξαπλωμένος, με το χέρι του στην καρδιά. Προσπάθησε για μια στιγμή να σηκωθεί, όμως δεν τα κατάφερε. Έσφιγγα δυνατά τη γροθιά μου

για να πάρει δύναμη και να σηκωθεί και να συνεχίσει να χοροπηδάει. Οι άλλοι στέκονταν μαρμαρωμένοι, κάποιος έσκυψε στο αυτί του μπαμπά και του φώναξε κρατήσου! Κρατήσου! Αλλά εκείνος μάλλον δε βρήκε κάτι για να κρατηθεί, έκλεισε τα μάτια και λιποθύμησε.

Η μαμά χάρισε στο μουσείο τα παπούτσια που φορούσε ο μπαμπάς εκείνο το βράδυ, μαζί με όλα τα κύπελλα και τα μετάλλιά του. Νομίζω πως δεν αγαπούσε και πολύ το ποδόσφαιρο, κι ας αγαπούσε πολύ το μπαμπά. Όποτε με έβλεπε να παίζω μπάλα σκοτείνιαζε το πρόσωπό της. Δε μου έλεγε τίποτα αλλά εγώ δεν ήθελα να τη στενοχωρώ. Άφηνα τη μπάλα κι έτρεχα στην αγκαλιά της. Της έλεγα αστεία και ιστορίες που είχα διαβάσει για να τη βλέπω να γελάει, κι όταν μου τέλειωναν όσα ήξερα, άρχιζα να βγάζω παραμύθια από το μυαλό μου. Την ξεγελούσα και της έδινα να φάει, γιατί δεν έτρωγε από μόνη της. Το ξεχνούσε. Δε δούλευε και πολύ, ξεκινούσε να ζωγραφίζει αλλά πάντα της τέλειωναν τα ανοιχτά χρώματα κι έβαζε μόνο σκούρα. Εμένα μου άρεσαν αυτά που ζωγράφιζε, οι κύριοι όμως που ερχόντουσαν να δουν τις ζωγραφιές της κουνούσαν τα κεφάλια τους κι έφευγαν βιαστικά. Σταμάτησε να κάνει εκθέσεις και να τη βγάζουν φωτογραφίες, και δε γελούσε πια όταν βρισκόταν με κόσμο. Κλεινόταν με τις ώρες στο δωμάτιο κι εγώ έμενα με τη γιαγιά μου, που έφερνε κουλουράκια κανέλας και με έπαιρνε αγκαλιά. Καθόμασταν στον καναπέ και μου έλεγε ιστορίες απ' όταν ήμουν μικρός, σχεδόν μωρό, και μου έλεγε ότι ο μπαμπάς θα σταματούσε το ποδόσφαιρο για να κάνει το χατήρι της μαμάς, που δεν της άρεσε λέει να τον βλέπει να κυνηγάει συνέχεια μια μπάλα. Ήμασταν πολύ ευτυχισμένοι οι τρεις μας, έλεγε η γιαγιά. Εγώ σκεφτόμουν ότι δεν έπρεπε να έχω πάει στο γήπεδο εκείνη τη μέρα γιατί είχε πολλή φασαρία και πολύ κόσμο, και δεν έβλεπα καλά το μπαμπά, και δεν κατάλαβα πότε έπρεπε να σφίξω τη γροθιά μου, κι άργησα..

"Και πότε θα μας πεις για τη Μαύρη Τρύπα; Πότε τη γνώρισες; Γιατί μένει μαζί σου;"

Η μαμά μου ήταν διάσημη, ζωγράφιζε πολύ ωραία. Όλοι την έλεγαν αστέρι, στα περιοδικά, στην τηλεόραση, στη γειτονιά. Η γιαγιά έλεγε πως είναι το άστρο του σπιτιού μας. Ήταν δηλαδή, γιατί τώρα κανείς δεν τη φωνάζει έτσι. Για λίγα χρόνια έμεινα στο σπίτι της γιαγιάς μου, με φρόντιζε εκείνη γιατί η μαμά είχε πάει ταξίδι. Τώρα που ξαναγύρισε, μένουμε πάλι μαζί και δεν της κρατάω πια μούτρα που πήγε ολόκληρο ταξίδι και δε μου έφερε ούτε ένα δωράκι. Μου φτιάχνει πρωινό και καθόμαστε και βλέπουμε παιδικά. Όταν όμως αρχίζουν οι σοβαρές εκπομπές κλείνει την τηλεόραση και μου λέει να μην τις βλέπω. Αλλά αν τύχει και δω να μιλάνε για κείνη, μου λέει να μην τρομάξω και να μην τα πιστεύω, κι ότι οι μεγάλοι φέρονται παράξενα μερικές φορές, και θυμώνουν, και δεν ξέρουν τι κάνουν. Μια μέρα τη ρώτησα γιατί δεν την φωνάζουν πια αστέρι. Μου απάντησε ότι τα αστέρια δε ζουν για πάντα, κάποια πέφτουν για να κάνουμε εμείς ευχές. Αυτά τα λέμε πεφταστέρια. Άλλα πάλι γίνονται φωτιές μεγάλες και πέφτουν με δύναμη στη γη και τη σκάβουν. Αυτά τα λέμε κομήτες. Κι υπάρχουν και κάτι άλλα αστέρια, μεγάλα και φωτεινά, που κάποια στιγμή σκάνε και γεμίζουν σκοτάδια τη γειτονιά τους, και ρουφάνε τα πάντα γύρω τους, ακόμα και το φως. Αυτά τα λέμε μαύρες τρύπες.

Copyright© *Τριδα Κούτσα*

---

copyright©Logo - contents may be copied. Editor, Designer-Publisher : Visual artist [Stratos Fountoulis](#) /
copyright©Λογότυπο "Στάχτες" -τα κείμενα μπορούν να αντιγραφούν. Υπεύθυνος έκδοσης και σχεδίασης
[Στράτος Φουντούλης](#)

Εδρα Περιοδικού: **Βρυξέλλες / Brussels, Belgium**

**Ενισχύοντας τους παρακάτω *Χορηγούς* μας, ενισχύετε τη βιωσιμότητα του e- περιοδικού
μας.**